

Nr 206.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende m. m.; given Stockholms slott den 18 mars 1932.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende;
- 2) lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen; samt
- 3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. Gärde.

F ö r s l a g

till

L a g

om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

På framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke äger Konungen förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med domsaga.

2 §.

Beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes, som skall vara lagfaren, må Konungen, när borgmästartjänsten är ledig, även utan stadsfullmäktiges samtycke meddela förordnande om rådhusrättens upphörande och stadens förenande med domsaga, såframt

1. ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen,

2. statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till innehavare av befattning, som genom rådhusrättens upphörande indrages, samt

3. ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden.

Förordnande, som nu sagts, må ej meddelas beträffande stad, där länsstyrelsen har sitt säte.

3 §.

Innan förordnande meddelas enligt 2 §, skall fullständig utredning företagas angående åtgärdens verkningar med avseende å rättsvården samt stadens förvaltning och ekonomi. Utredningen skall särskilt avse:

1. huruvida ändring beträffande rättsskipningens ordnande i domsagan erfordras för att tillgodose stadens behov av snabb och lätt tillgänglig rättsvård,

2. huruvida särskild inskrivningsdomare bör förordnas för staden eller annan anordning bör vidtagas för behandling av inskrivningsärenden,

3. vilken myndighet bör vara överexekutor för staden,

4. vilken myndighet bör handhava de uppgifter beträffande fastighetsväsendet, som ankommit på magistraten,

5. hur mantalsskrivning samt debitering och uppbörd av kronoutskylder i staden böra verkställas,

6. hur stadens förvaltning efter magistratens upphörande bör ordnas,

7. vilka utgifter kunna uppstå för staden genom förpliktelse att bidraga till hållande av tingshus och genom inrättande av nya tjänster vid stadens förvaltning, samt

8. i vilken omfattning staden nödgas avstå från inkomst eller rättighet.

Om utrednings verkställande förordnar Konungen. Utredningen verkställas av länsstyrelsen, som, där det finnes erforderligt, äger förordna utredningsman till sitt biträde. I utredningen äga stadsfullmäktige deltaga genom utsedda ombud. Närmare bestämmelser om utredningen meddelas av Konungen.

Över utredningen skall länsstyrelsen inhämta yttrande av stadsfullmäktige och häradsrätten och insända därefter handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande till Konungen.

4 §.

Det åligger länsstyrelsen att, när borgmästartjänsten eller tjänsten såsom lagfaren ledamot av rådhusrätten blivit ledig i stad, som avses i 2 §, ofördröjligen göra anmälan därom hos Konungen; och skall med tjänstens återbesättande anstå intill dess Konungen annorlunda förordnar.

5 §.

Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening med domsaga må föranleda.

6 §.

Vad i denna lag stadgas om stadsfullmäktige gäller, där sådana ej finnas, om allmän rådstuga.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1932, från och med vilken dag lagen den 13 juni 1924 (nr 190) om stads läggande under landsrätt samt cirkulären den 2 juli 1915 (nr 228) och den 7 maj 1918 (nr 299) till Konungens befallningshavande i länen angående anstånd med åtgärder för återbesättande av vissa borgmästartjänster skola upphöra att gälla.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ utsökningslagen skola, 2 §, vilket lagrum ändrats genom lag den 14 juni 1917 (nr 307), i nedan angiven del, erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Utsökningsmål upptagas och provas av överexekutor, som är för landet Konungens befallningshavande, var inom sitt län, i Stockholm överståthållare-ämbetet, i annan stad med magistrat denna eller, där Konungen det förordnar, viss ledamot av magistraten samt i stad utan magistrat Konungens befallningshavande eller den Konungen därtill förordnar.

Är i stad utan magistrat Konungens befallningshavande överexekutor, skall staden med avseende å vad i denna lag sägs räknas till landet.

2 §.

Utmättningsman är å landet landsfiskal, var inom sitt tjänstgöringsområde, och i stad stadsfogde. Finnes stadsfogde i stad, som enligt 1 § skall räknas till landet, vare han utmättningsman för staden. Erfordras i stad mer än en stadsfogde, bestämme Konungen deras antal och omfånget för varderas befattning.

Utmättningsman har — — — förrätta utmätning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1933.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 21 §, 6 kap. 4 § och 7 kap. 15 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skola, 6 kap. 4 §, vilket lagrum ändrats genom lag den 18 juni 1926 (nr 328), i nedan angiven del, erhålla följande ändrade lydelse:

5 KAP.**21 §.**

Vad om magistrat i detta kapitel sägs gälla i Stockholm för överståthållarämbetet, i stad, som lyder under landsrätt, för Konungens befallningshavande eller den Konungen därtill förordnar, samt i samhälle på landet, där bestämmelserna i kapitlet äga tillämpning, för Konungens befallningshavande.

6 KAP.**4 §.**

Inom varje — — — allmän rådstuga.

Magistraten eller, i stad där magistrat ej finnes, kommunalborgmästaren åligger att, då tid, för vilken god man utsetts, går till ända eller god man eljest avgår eller behov av ökat antal gode män yppar sig, föranstalta om val ävensom att lämna uppgift å de valda gode männen till vederbörande lantmätare och mättningsman samt, i fråga om stad, som lyder under landsrätt, till ägodelningsdomaren.

7 KAP.**15 §.**

Vad om magistrat i detta kapitel sägs gälla i Stockholm för överståthållarämbetet och i stad, som lyder under landsrätt, för Konungens befallningshavande eller den Konungen därtill förordnar. Konungens befallningshavande äger att erhålla nödigt bistånd av kommunalborgmästaren.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1933, dock skall i stad, där stadsstyrelse finnes, stadsstyrelsen fullgöra i 6 kap. 4 § omförmälda göromål samt lämna i 7 kap. 15 § avsett bistånd.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 11 mars 1932.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde:

Jag anhåller nu att få anmäla fråga om *lagstiftning rörande stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende*. Med denna fråga sammanhänger spörsmålet om vidtagande av vissa ändringar i utsökningslagen och lagen om fastighetsbildning i stad.

**Förenande
av stad och
landsbygd.
Historik.
Nya lag-
beredningen
1884.**

Spörsmålet om statens övertagande av rättsskipningen i städerna har vid flera tillfällen varit föremål för övervägande.

I det av *nya lagberedningen* den 6 juni 1884 avgivna principbetänkandet angående rättegångsväsendets ombildning uppställde beredningen såsom ett huvudsakligt önskemål vid en revision av domstolsorganisationen, att stad och landsbygd måtte snarast möjligt likställas i judiciellt hänseende, så att domstolsväsendets ordnande och bekostande jämväl i stad bleve statens angelägenhet, samt att den judiciella indelningen ordnades så, att hinder därav ej mötte mot att låta landsbygd och stad förenas till gemensam jurisdiktion, där så funnes ändamålsenligt. Emellertid reste sig enligt beredningens mening åtskilliga hinder mot att genom lagstiftning påbjuda en omedelbar övergång till ett nytt system, däri land och stad ovillkorligen och i ett slag skulle sammansmältas till gemensamma jurisdiktioner. Lagstiftningen borde därför tillsvidare inskränkas till att öppna vägen för en frivillig förening av landsbygd och stad och i möjligaste mån uppmuntra därtill genom att göra den förmånlig för båda parterna.

**Förstärkta
lagbered-
ningen 1887.**

Förstärkta lagberedningen motsatte sig att utöver vad redan vore medgivet bereda tillfälle till förening av land och stad under gemensam jurisdiktion. Vissa reservanter anslöto sig emellertid till lagberedningens förslag, under det att andra önskade kraftigare åtgärder än beredningen föreslagit för att främja städernas förening med landsbygden.

Det uttalade önskemålet, att städerna skulle frivilligt avstå från sin särskilda jurisdiktion, gick icke i uppfyllelse. Fastmera erhöles de nya städer,

som bildades, egen rådhusrätt, och en stad, som enligt tidigare beslut skulle mista sin särskilda jurisdiktion, erhöll rätt att behålla den.

Frågan om särskilda domstolar i de mindre städerna berördes ånyo av *riksdagens justitieombudsman* i ett den 16 september 1901 avgivet yttrande över hemställan från Nässjö stationssamhälle om stadsprivilegier och i samband därmed om egen jurisdiktion. Justitieombudsmannen framhöll bland annat, att då de mindre städerna fortfarande syntes betrakta den egna jurisdiktionen såsom en förmån, från vilken de ej ville avstå, men den särskilda jurisdiktionen, betraktad från hela samhällets synpunkt, måste betecknas såsom en föråldrad form för rättsskipningen, kunde man ifrågasätta, om icke staten själv ju förr desto hellre borde vidtaga erforderliga åtgärder för de mindre städernas förening i judiciellt hänseende med kringliggande landsbygd, där sådant utan olägenhet skulle kunna verkställas. Om emellertid av en eller annan anledning hinder ansåges möta att redan för det dåvarande genom dylika åtgärders vidtagande åtminstone i någon mån förbereda den blivande rättegångsreformen, syntes dock all anledning förefinnas att icke genom inrättande av nya domstolar i jämförelsevis obetydliga samhällen direkt motverka samma reform. Justitieombudsmannen hemställde därför om avslag å samhällets ansökan, i vad den avsåg egen jurisdiktion. Ansökningen blev av Kungl. Maj:t avslagen.

Principen att nya rådhusrätter icke borde upprättas har sedermera följts. Ingen av de städer, som efter nämnda tid tillkommit, har erhållit egen jurisdiktion. Till denna utveckling torde ha bidragit, att frågan om rättegångsväsendets ombildning åter hade blivit aktuell, sedan Kungl. Maj:t den 22 december 1911 förordnat före detta justitierådet *J. Hellner* att verkställa en förberedande utredning angående en rättegångsreform. I yttrande den 9 oktober 1913 över framställningar om inrättande av särskild jurisdiktion i Nässjö och Trollhättan anförde Hellner bland annat, att vid en blivande rättegångsreform övergången från de nuvarande, huvudsakligen av städerna själva bekostade rådhusrätterna till rena statsdomstolar, ordnade efter enhetliga principer för land och stad, måste komma att utgöra ett av de mest svårlösta problemen. Dels komme den ekonomiska uppgörelsen mellan städerna och staten vid rådhusrätternas indragning att erbjuda svårigheter, dels kunde det näppeligen undgås, att ett stort antal av de nuvarande domstolsledamöterna i städerna, i den mån icke andra lämpliga domartjänster kunde erbjudas dem eller de fortfarande komme att finna användning i förvaltningsgöromål, måste uppföras å indragningsstat. Med hänsyn till rättegångsreformen kunde det därför ej vara önskvärt, att till de fall, då svårigheter av angiven art kunde förutses, lades nya, därigenom att nya rådhusrätter inrättades. Tillika berörde Hellner vissa åtgärder, som syntes böra vidtagas för vinnande av en snabbare och lättare tillgänglig rättsskipning i städerna under landsrätt.

De av Hellner anförda synpunkterna upptogos delvis i en vid 1915 års riksdag inom andra kammaren av herr *Palmstierna* väckt motion, nr 85, däri hemställdes bland annat, att riksdagen måtte dels antaga vissa förslag till lagändringar åsyftande att förbättra rättsskipningen i städerna under landsrätt, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om övervägande, huruvida samt

Justitieombudsmannen
1901.

F.d. justitierådet Hellner
1913.

Riksdagen
1915.

eventuellt vilka åtgärder borde vidtagas för städers förläggande under landsrätt. Med anledning av motionen anhöll riksdagen i skrivelse den 19 maj 1915, nr 127, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande bland annat, dels huruvida genom ändrade bestämmelser i fråga om tingssammanträdens hållande och därmed sammanhängande åtgärder rättsskipningen å landet kunde göras snabbare och lättare tillgänglig för de rättssökande med särskild hänsyn till orter med mera sammanträngd befolkning, dels ock vilka åtgärder borde vidtagas för att åt mindre städer, som ville avstå från egen jurisdiktion, bereda ett lämpligt ordnande av deras rättsskipning i sammanhang med angränsande landsbygds. I motiveringen till denna hemställan framhöll riksdagen, att en utredning borde komma till stånd om vad som kunde åtgöras till befordrande av de mindre städernas successiva avstående från egen jurisdiktion.

*Cirkulär
1915 och
1918.*

I anledning av riksdagens skrivelse anbefallde Kungl. Maj:t genom cirkulär den 2 juli 1915 (nr 228) länsstyrelserna i samtliga län att, då borgmästartjänst i stad, i vars magistrat och rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren sitter endast en sådan ledamot, blir ledig till följd av borgmästarens död, ofördröjligen göra anmälan därom till Kungl. Maj:t. Tillika igångsattes en utredning angående åtgärder för vinnande av snabbare och lättare tillgänglig rättsskipning särskilt i orter med mera sammanträngd befolkning. Denna utredning ledde till utfärdande den 7 maj 1918 av lag om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden samt en del därmed sammanhängande författningar. I samband därmed förordnade Kungl. Maj:t genom cirkulär samma dag (nr 299) bland annat, att när i stad av nyss angiven beskaffenhet borgmästartjänsten blir ledig, med åtgärder för densammas återbesättande skall anstå intill dess utredning blivit på Kungl. Maj:ts föranstaltande verkställd angående lämplig organisation av stadens rättsskipning och förvaltning.

*Docenten
Herlitz 1922.*

Frågan om upphävande av städernas särskilda jurisdiktion upptogs åter i en av dåvarande docenten *N. Herlitz* efter offentligt uppdrag verkställd, den 20 december 1922 avlämnad utredning angående vissa spörsmål rörande städernas domstolsväsen. (Statens off. utredn. 1923: 6). Däri framlade *Herlitz* bland annat förslag till bestämmelser rörande vissa städers läggande under landsrätt. Enligt förslaget skulle Kungl. Maj:t, såvitt nu är i fråga, beträffande stad med högst 5,000 invånare även mot stadens bestridande kunna förordna, att rådhusrätten skulle upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med visst tingslag, därest den ifrågavarande förändringen funnes vara ur det allmännas synpunkt gagnelig och av utredning framginge, att den särskilda rättsskipningens upphörande ej vore ägnat att för staden medföra ökad ekonomisk börda eller betydande olägenheter i rättsskipningshänseende eller i andra hänseenden. — Över *Herlitz'* utredning avgåvos yttranden av överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län, efter hörande av vederbörande stadsfullmäktige och magistrater, samt av processkommissionen och styrelsen för svenska stadsförbundet.

*Proposition
1924.*

På grundval av den verkställda utredningen uppgjordes inom justitiedepartementet utkast till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken och till

lag om stads läggande under landsrätt. Sedan yttranden över förslagen avgivits av hovrätterna och justitiekanslersämbetet, blevo förslagen med vissa mindre jämkningar genom proposition, nr 125, framlagda för 1924 års riksdag.

Enligt det framlagda förslaget till lag om stads läggande under landsrätt skulle Kungl. Maj:t på framställning av vederbörande stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke äga förordna, att rådhusrätt i stad skulle upphöra och staden läggas under landsrätt. Beträffande stad, vars folkmängd understeg 4,000 personer, skulle Kungl. Maj:t, då borgmästartjänsten vore ledig, även utan stadens samtycke kunna meddela dylikt förordnande, om efter utredning och stadens hörande stadens läggande under landsrätt funnes vara till gagn för rättsvärden och icke för staden medföra ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet. Då borgmästartjänsten blivit ledig i stad, vars folkmängd understeg 4,000 personer, eller i vars rådhusrätt borgmästaren vore ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren sätte endast en sådan ledamot, skulle länsstyrelsen ofördröjligen göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t. Det skulle därefter ankomma på Kungl. Maj:ts beslut, huruvida genom länsstyrelsens försorg utredning skulle verkställas angående stadens läggande under landsrätt.

Vid förslagets framläggande redogjorde chefen för justitiedepartementet, statsrådet *Ekeberg*, för frågans tidigare behandling samt anförde vidare:

»Den nu lämnade redogörelsen för den behandling frågan om vissa städers läggande under landsrätt hittills undergått läser hava utvisat, att spørsmålet om upphörande i större eller mindre utsträckning av den särskilda stadsjurisdiktionen sedan lång tid tillbaka varit aktuellt. Uppmärksamheten har riktats därå dels i samband med förslag om genomgripande förändringar i rättsskipningens organisation, vilka i detta hänseende skulle medföra ett utjämning av den gamla historiska åtskillnaden mellan stad och landsbygd, dels i tid efter annan förekommande fall av övervägande om viss särskild stads läggande under landsrätt. Om den riktning, i vilken utvecklingen går, läser tvekan icke kunna råda. Oaktat under de senaste tjugu åren åtskilliga samhällen, och däribland flera med ett ganska betydande invånarantal, erhållit stadsrättigheter, har icke i någon av dessa nya städer inrättats särskild jurisdiktion. Giltigheten av de skäl, som varit bestämmande för att på detta sätt begreppet stad alltmer upphört att vara nödvändigt förenat med egenskapen att utgöra eget jurisdiktionsområde, torde näppeligen från något håll bestridas. Motsatta meningar hava framträtt väsentligen om det befogade i direkta åtgärder från statsmaktens sida i syfte att befordra de äldre småstädernas övergång till landsrättsförläggning även i de fall, där en sådan ordning icke kan åvägabringas på frivillighetens väg.»

Efter att ha framhållit, att det vore av vikt, att ett avgörande av frågan ej längre undanskötes, och efter erinran om de genom Kungl. cirkulären den 2 juli 1915 och den 7 maj 1918 givna bestämmelserna fortsatte departementschefen:

»Frågan om upphävande av vissa städers särskilda jurisdiktion har uppenbarligen för det allmänna i främsta rummet betydelse ur rättsskipningssynpunkt. Vid ett bedömande från denna synpunkt framträda såsom avgörande de betänkligheter, som obestriddligen måste göra sig gällande mot alltför små domkretsar i allmänhet. Med allt skäl erinrar processkommissionen, att det ur allmän synpunkt måste anses vara ett missbruk av kraft att sätta dugliga och i domarvärv

erfarna jurister till förvaltande av dylika domarplatser. Det kan ej heller, där rättsskipningsgöromålen äro av mycket ringa omfattning, även om vederbörande domare beredas tillfredsställande avlöningsförhållanden, i allmänhet påräknas, att tjänsten skall locka sökande med erforderlig kompetens. Och även där så varit fallet, läser det knappast kunna fränkommas, att i följd av göromålens ringa omfattning domaren ej får tillfälle att i sitt arbete förvärva den allsidiga erfarenhet, som är en oundgänglig förutsättning för att tjänsten skall kunna på ett tillfredsställande sätt upprätthållas. Det kan, såsom processkommissionen anmärkt, i regel befaras, att om en verkligt dugande person kommer på en dylik plats, 'hans sysslande med mera krävande domaruppgifter till följd av det ringa antalet mål av någon vikt blir så obetydligt, att han kan väntas snart nog gå tillbaka i skicklighet och erfarenhet i stället för att vidare utvecklas'. Även om detta förhållande icke giver direkta och påtagliga utslag — exempelvis däri att avgörandena från de mindre områdenas domstolar uppvisa en relativt hög kassationsprocent — synes det mig likväl ställt utom tvivel, att alltför små domkretsar utgöra en anomali, som det ur rättsskipningssynpunkt är onödigt att undanröja.

Detta betraktelsesätt äger givetvis i och för sig tillämplighet såväl å landsbygden som å städerna. I närvarande sammanhang saknar jag anledning att, vad angår landsbygden, i vidare mån uttala mig härom, än att denna synpunkt jämväl i fråga om landsbygden läser böra vara föremål för uppmärksamhet. Sin största betydelse äger synpunkten tydligen med avseende å städerna, där det är så mycket angelägnare att fasthålla den, som det i många fall visat sig förenat med stora svårigheter för vederbörande städer att åt sina borgmästare bereda en sådan ekonomisk ställning, som kan anses skälig för en fullt kompetent domare. — I fråga om innebörden härav torde det vara tillräckligt att erinra därom, att 69 av de städer i riket, som hava rådhusrätt, äga mindre invånarantal än den största av de s. k. fögderistäderna (Trollhättan), och att 27 städer med rådhusrätt hava ett mindre invånarantal än 4,000. Att dessa städer kommit att erhålla egen rättsskipning är med hänsyn till äldre tiders förhållanden å rättsskipningens såväl som på andra områden naturligt. De skäl, som fordom föranledde, att varje stad, oavsett storleken, skulle hava egen domstol, hava emellertid numera förlorat sin giltighet. Samtidigt hava kraven på juridiska insikter och erfarenhet vid rättsskipningens utövning efter hand skärpts, och svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt besätta domarposterna i de minsta städerna hava därmed ökats. Bibehållandet av även dessa städer såsom särskilda domkretsar har därför kommit att te sig allt mindre lämpligt ur rättsskipningssynpunkt.

Särskild uppmärksamhet kräver emellertid frågan om de smärre städernas jurisdiktion med hänsyn till den under förberedelse varande processreformen. I några av de inkomna yttrandena har visserligen härutinnan anförts, att det ännu vore ovisst, dels när denna reform kan väntas bliva genomförd, dels i vilken riktning den kommer att gå; frågan om processreformen befunne sig med andra ord i ett så ovisst läge, att av hänsyn till densamma skäl icke kunde hämtas för en omedelbar förändring av de mindre städernas rättsskipning. Det har därvid särskilt framhållits, att, om det än icke kunde råda någon tvekan om städernas skyldighet att underkasta sig de förändringar, som påkallades av en beslutad reform på detta område, det vore obilligt att beröva dem deras särskilda jurisdiktion, innan statsmakterna tagit ståndpunkt till berörda spörsmål. Jag kan icke helt dela denna uppfattning. Det torde råda en allmänt utbredd uppfattning om behovet av en verklig processreform, och med en sådan äro väsentliga förändringar av vår nuvarande domstolsorganisation ovillkorligt förenade. Visserligen är det ännu obestämt, hur en blivande domstolsorganisation kan komma att gestaltas. Vilken form den än får, läser det dock vara otvivelaktigt, att de

mindre städernas särskilda domstolar icke komma att bibehållas. Denna förändring, som sålunda enligt min mening med säkerhet kan emotes, är emellertid, i den mån icke för befattningshavarna vid dessa domstolar kan finnas användning i den nya domstolsorganisationen, ägnad att för statsverket medföra betydande kostnader i och för nämnda befattningshavares avlönande på indragningsstat. Det måste under sådana förhållanden anses välgrundat att i tid överväga, i vad mån dessa kostnader må kunna nedbringas därigenom, att ifrågavarande domstolar, där så lämpligen ske kan, redan tidigare upphöra. Även med hänsyn till frågans ekonomiska innebörd har jag således icke ansett mig böra underlåta att nu framföra densamma.

Jag förbiser härvid icke, att vid sidan av det rättsskipningsintresse, vars innebörd jag nu antytt, andra intressen framträda, som jämväl kräva beaktande. I främsta rummet kommer städernas intresse av magistraternas och rådhusrätternas bibehållande. Från städernas sida har, då fråga om stads läggande under landsrätt förevarit såväl på grund av föreskrifterna i 1915 och 1918 års cirkulär som i anledning av Herlitz' utredning, framhållits, att den särskilda jurisdiktionens upphävande i många fall vore ägnad att för dem medföra betydande olägenheter både med avseende å rättsskipningen — som måste bli mindre lättillgänglig — och i andra hänseenden. I samband därmed har gjorts gällande, att en dylik förändring ofta skulle ådraga vederbörande stad ökade kostnader och i varje fall ej medföra någon lättnad för dess ekonomi.

Till dessa synpunkter bör utan gensägelse från statens sida synnerlig hänsyn tagas. Redan den omständigheten, att städernas särskilda jurisdiktion utgör en i deras förvaltning fast rotad institution, manar till varsamhet vid rubbning av bestående förhållanden. En särskild uppfordran till noggrann prövning ligger och däri, att städernas rätt till egen jurisdiktion i regel torde få anses hava karaktären av ett privilegium; jag hänvisar härutinnan till vad justiekanslersämbetet anfört med anledning av Herlitz' utredning. Den rätt, som grundar sig på städernas privilegier, lär icke få anses äga den innebörd, att den ej kan genom en av Konung och riksdag stiftad lag ändras eller upphävas. Men därå torde dock för vederbörande städer grundas ett fullt befogat anspråk på att, där magistratsinstitutionens bibehållande visas vara av verklig betydelse och dess upphävande alltså innebär en betydande olägenhet, den nuvarande ordningen lämnas orubbad. Särskilt med hänsyn till denna privilegienatur hos den gamla jurisdiktionen synes jämväl betänklighet möta mot en förändring, som med berättigande skulle kunna sägas ådraga staden en ökad ekonomisk börda.

Emellertid kan det enligt min mening numera icke med fog göras gällande, att ett upphävande av de mindre städernas jurisdiktion i allmänhet skulle för dem vara förenat med allvarliga olägenheter av nu antytt slag. I äldre tid var det otvivelaktigt, på sätt i utredningen närmare framhållits, för städerna ur flera synpunkter av en avgörande betydelse att hava egen magistrat och rådhusrätt. Genom senare förändringar har emellertid ett i väsentlig mån förändrat läge inträtt. Vad först angår de olägenheter, som kunna uppstå med hänsyn till *rättsskipningens* anordning, må erinras, att landsbygdens domstolsorganisation efter hand utvecklats i den riktning, att den blivit bättre skickad än i äldre tider att handhava jämväl städernas rättsskipning. Särskilt torde beaktas den lagstiftning, varigenom möjlighet beretts till anordnande av särskilda tingssammanträden med s. k. tremansnämnd ävensom till upptagande av växel-mål vid landsbygdens domstolar. I enstaka fall torde vissa olägenheter av en landsrättsförläggning icke vara uteslutna. Exempelvis kan tingsstället inom det till förening med staden ifrågakommande tingslaget vara långt avlägset eller kan, i fråga om stad med livligare sjöfart, avståndet bli betydande till den stad, vid vars rådhusrätt sjörättsmål skulle kunna upptagas. Men i stort

sett lärer det ej kunna bestridas, att numera inga väsentliga olägenheter ur rättsskipningssynpunkt äro förenade med den särskilda jurisdiktionens upphä- vande för mindre städer.

Vad angår följderna av en sådan åtgärd på *förvaltningens* område, vill jag erinra därom att magistratsförvaltningen icke längre är den enda form, vari städerna kunna erhålla en efter deras förhållanden avpassad förvaltningsorga- nisation. Enligt den ändring, som 1920 gjordes i förordningen om kommunalstyrelse i stad, skall nämligen i stad, som saknar egen jurisdiktion, inrättas en stadsstyrelse, vilken erhåller i huvudsak samma befogenheter, som eljest till- komma magistrat. Den särskilda rättsskipningens upphörande föranleder således i huvudsak icke annan förändring för staden i fråga om dess förvaltning än att de göromål, som förut ankommit på magistraten, övergå till en sådan stads- styrelse. Av de undantag, som härutinnan alltjämt gälla (jfr Herlitz' utred- ning s. 65) synes mig endast ett under vissa förhållanden kunna vara av större praktisk betydelse. Det består däri, att stadsstyrelse eller ledamot därav ej kan vara överexekutor. Med denna befattning förenade göromål komma således, där de ej redan förut åvilat länsstyrelsen, att vid stads läggande under landsrätt överflyttas till denna myndighet. Det har, särskilt från vissa hamnstäder, anmärkts, att häri kan ligga en ej oväsentlig svårighet. Med hänsyn till detta förhållande har jag haft under övervägande, huruvida, på sätt i utredningen ifrågasatts, i samband med den nu tillämnade lagstiftningen borde till förnyad behandling upptagas det vid 1920 års riksdag framlagda, men av första kam- maren förkastade förslaget om sådan ändring i utsökningslagen, att beträffan- de stad under landsrätt Kungl. Maj:t skulle kunna förordna, att stadsstyrelsen eller viss lagfaren ledamot därav skall vara överexekutor, ävensom de i sam- band därmed föreslagna författningsändringar, genom vilka det skulle bliva möjligt för fogderistad att behålla eget kronouppbörds- och mantalsskrivnings- väsen. Då emellertid en sådan anordning ansetts böra ifrågakomma endast i större städer än dem, om vilkas läggande under landsrätt mot eget bestridande jag vill ifrågasätta lagstiftning, och då jag delar den uppfattningen, att åt stadsstyrelserna i mindre städer i regel ej torde kunna överlämnas de maktpå- liggande överexekutorsgöromålen, finner jag mig icke böra göra någon hem- ställan om denna frågas återupptagande. Det torde ock få antagas, att olä- genheterna därav, att tillgången till överexekutors handräckning blir något försvårad, för det stora flertalet av de mindre städerna måste anses vara av mycket underordnad betydelse. För åtskilliga av dem, där länsstyrelsen redan nu fungerar som överexekutor, medför ett läggande under landsrätt överhuvud taget ingen förändring i nämnda hänseende.

Konsekvenserna för *städernas ekonomi* av deras läggande under landsrätt kunna icke med säkerhet överblickas. De äro nämligen beroende av växlande förhållanden i olika städer. Jag inskränker mig i detta sammanhang till att härutinnan uttala den uppfattningen, att i regel en sådan förändring måste an- tagas komma att för vederbörande stad medföra minskad ekonomisk börda.

Jag håller således före, att, sådana förhållandena numera äro, ett upphävan- de av de mindre städernas särskilda jurisdiktion för dem innebär en förändring av mycket begränsad räckvidd och förenad med olägenheter av jämförelsevis underordnad betydelse. Det är med andra ord i det hela väl ordnat för att en stads läggande under landsrätt icke behöver medföra andra olägenheter för staden än dem, som omedelbart följa av själva förändringen i fråga om rätts- skipningens organisation, och även dessa olägenheter äro numera oftast av myc- ket ringa betydelse.»

Motioner
1924.

Med anledning av propositionen väcktes inom riksdagen fyra motioner. I en motion, nr 290 i första kammaren av herr *Almkvist*, yrkades, att endast

stad, vars folkmängd understeg 3,000 personer, måtte få mot sitt samtycke läggas under landsrätt. I två likalydande motioner, nr 291 i första kammaren av herr *Lindgren* och nr 427 i andra kammaren av herr förste vice talmannen *Nilson*, hemställdes, att riksdagen måtte för sin del antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om stads läggande under landsrätt, enligt vilket förslag dylik åtgärd skulle kunna vidtagas allenast på framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke. Slutligen yrkades i en motion, nr 420 i andra kammaren av herrar *Laurén* och *Jonsson* i Eskilstuna, avslag såväl å bestämmelsen om rätt för Kungl. Maj:t att mot stads bestridande meddela förordnande om rådhusrättens upphörande som ock å föreskriften om igångsättande i vissa fall av utredning rörande stads läggande under landsrätt.

Första lagutskottet hemställde i avgivet utlåtande, nr 41, att propositionen *Lagutskottet 1924* icke måtte av riksdagen bifallas. Såsom skäl härför anförde utskottet, efter en redogörelse för vad i ärendet tidigare förekommit, bland annat följande:

»Såsom av ovanstående sammandrag av frågans tidigare behandling framgår, hava två huvudskäl legat till grund för den ifrågasatta lagstiftningen, nämligen dels önskemålet om en ur rättsskipningens synpunkt lämpligare domstolsorganisation för ifrågavarande städer och dels intresset av att, i den mån sådant är möjligt, underlätta genomförandet av den rättegångsreform, som är under beredning.

Vad då den första av dessa synpunkter beträffar, rättsskipningens tillgodo-seende, delar utskottet den av såväl processkommissionen som departementschefen uttalade meningen, att de små domkretsar, som våra minsta städer bilda, kunna utgöra ett hinder för ett i allo tillfredsställande handhavande av rätts-vården inom dessa städer; detta framför allt på grund av svårigheten att få de i regel rätt lågt avlönade domarposterna uti ifrågavarande städer besatta med för domarvärv lämpade personer samt den fara, som ligger i att — även om kompetenta personer erhållas — dessa genom domargöromålens ringa omfattning snarare gå tillbaka än förkovras i skicklighet. Man torde också få utgå ifrån att vid den under utredning varande processreformens genomförande domkretsarna i riket komma att så regleras, att de minsta städerna erhålla gemensam domstol med närliggande landsbygd. Med de olägenheter, som sålunda äro förknippade med småstäders egen jurisdiktion, och med den utsikt till förändring inom rätt snar framtid av domkretsindelningen i riket, som den blivande processreformen öppnar, finner utskottet skäl tala för att, i den mån sådant kan ske utan att andra intressen trädas för nära, främja det syfte, som med förevarande proposition avses, nämligen ett överförande snarast möjligt av de minsta städerna till att lyda under landsrätt.

I sådant syfte hava redan vissa åtgärder blivit vidtagna. Sålunda har genom kungl. cirkulären den 2 juli 1915 och den 7 maj 1918 föreskrivits, att vid inträffande ledighet å borgmästartjänsten i vissa mindre städer med tjänstens återbesättande skall anstå i avvidan å särskild utredning angående lämplig organisation av stadens rättsskipning och förvaltning. Vidare uppdrogs under år 1918 åt särskilda kommitterade, bland annat, att, där så krävdes genom direkta förhandlingar, i förekommande fall söka utröna möjligheterna för genomförande av förläggning under landsrätt. Den ståndpunkten har dock alltjämt intagits, att en landsrättsförläggning icke kan, eller i varje fall icke bör, ske mot vederbörande stads önskan.

I det förevarande förslaget till lag om stads läggande under landsrätt har emellertid nyssnämnda ståndpunkt frångåtts. 1 § i berörda lagförslag inne-

håller nämligen, bland annat, att beträffande stad, vars folkmängd understiger 4,000 personer, Konungen äger att under vissa förutsättningar, även utan stadens samtycke, förordna, att rådstuvurätten skall upphöra och staden läggas under landsrätt. Beträffande rättmätigheten av ett sådant mot stadens samtycke meddelat förordnande hava, såsom av det ovanstående framgår, meningarna varit synnerligen delade. Bland annat har från vissa städers sida invänts, att då städernas befogenhet att hava egen rådstuvurätt vore av privilegienatur, den icke kunde utan deras eget samtycke frångävas dem. Denna uppfattning kan utskottet icke dela. Utskottet anser, i likhet med vad Herlitz i sin utredning anfört, att en befogenhet som den ifrågavarande kan, även om den måste anses vara av privilegienatur, upphävas genom samstämmigt beslut av Konung och riksdag.

En annan fråga är, huruvida statsmakterna böra begagna denna sin rätt. Då utskottet, oaktat det, såsom ovan anförts, delar departementschefens åsikt om önskvärdheten av att våra mindre städer förläggas under landsrätt för att sålunda bereda möjlighet för ett snart genomförande av den blivande processreformen, icke för närvarande finner sig böra tillstyrka den ifrågavarande propositionen, så beror detta framför allt därpå, att förslaget väckt så mycket gensaga från de håll, som skulle kunna komma att drabbas av dess bestämmelser. Det kan icke vara lämpligt att redan nu komma med sådana tvångsstadganden, som här ifrågasatts, innan den nya processreformens organisationsförslag blivit framlagt. Det är lätt att förstå, att de städer, varom det här är fråga, resa motstånd mot avskaffande av deras domstolsorganisationer, under vilka de levat och funnit sig väl till rätta under århundraden, innan de hava en aning om vad som kommer att sättas i stället, och det synes icke vara det rätta sättet att väcka sympati för den kommande processreformen att, såsom nu föreslås, på ett hårdhänt sätt bereda rum för densamma.

De betänkligheter mot den föreslagna lagstiftningen, som nyss anförts, skulle emellertid kanske få träda tillbaka, för den händelse verkligt behov av ett skyndsamt genomförande av småstädernas landsrättsförläggning kunde sägas föreligga. Ett sådant behov skulle då kunna härröra av den omständigheten, att de minsta rådstuvurätterna med hänsyn till sammansättning och arbetssätt vore så bristfälliga, att de utgjorde en verklig fara för rättsskipningens ordentliga handhavande. Ehuru utskottet, såsom ovan sagts, principiellt anser ett avskaffande av dessa domstolar böra eftersträvas, anser utskottet dock icke att en fara av nyss nämnt slag kan sägas föreligga. Enbart den omständigheten, att småstädernas invånare i allmänhet tyckas omfatta sin rådstuvurätt med förtroende, tyder på att en sådan fara knappast är till finnandes och att i varje fall någon större skyndsamhet i fråga om landsrättsförläggning icke på denna grund är av nöden. Vidare kan det icke förnekas, att de fördelar ur rättsskipningens synpunkt, som kunna vinnas med en landsrättsförläggning, i många fall mötvägas av olägenheter av olika slag, vilka med skärpa framhållits uti åtskilliga från ifrågavarande städer avgivna yttranden. Sålunda har framhållits, att domhavandens kansli och bostad i många fall komme att ligga på stort avstånd från staden, i följd varav anskaffandet av vissa bevis och dylikt fördyrades och fördröjdes, vidare att staden genom en landsrättsförläggning skulle gå miste om den värdefulla tillgången till en inom staden boende juridiskt bildad person, vars kunskaper komme till användning även inom andra områden än den rena domstolsverksamheten. Till sådana med en landsrättsförläggning förbundna olägenheter skall visserligen enligt det framlagda förslaget hänsyn tagas, innan beslut av Kungl. Maj:t meddelas, men utskottet finner det dock av ovan anförda skäl lämpligare, att en stad, innan den mot sin vilja berövas den egna jurisdiktionen, själv bliver satt i tillfälle att bedöma vad man framdeles ämnar sätta i den gamla organisationens ställe.

Det andra huvudskälet för småstädernas landsrättsförläggning har, som sagt, varit hänsynen till att underlätta genomförandet av den under beredning varande processreformen. Särskilt har framhållits, att bland de utgifter för staten, som bliva förknippade med denna reforms genomförande, ett framstående rum skulle komma att intagas av avlöningar till de befattningshavare, vilka på grund av småstädernas judiciella förenande med angränsande tingslag bliva överflödiga och fördenskuil överföras på indragningsstat. Med hänsyn härtill har det ansetts välgrundat att nedbringa dessa kostnader genom att ifrågavarande domstolar redan tidigare bringas att upphöra. Utskottet anser emellertid icke, att denna synpunkt i och för sig talar för nödvändigheten av ifrågavarande städers läggande under landsrätt redan före processreformens genomförande. Nyssnämnda ändamål, kostnadernas nedbringande, synes utskottet lika väl stå att vinna genom att stadga en tillräckligt lång övergångstid för den nya organisationens trädande i kraft. Utskottet kan, såsom förut nämnts, icke heller finna, att andra skäl föreligga för att med anledning av den blivande rättegångsreformen tvinga småstäderna att redan nu avstå från sina rådstuvurätter. Att ett sådant tvång blir nödvändigt, om och när i samband med processreformens genomförande en förändrad domstolsorganisation införes för hela riket, torde få anses vara en given sak och kommer kanske icke heller att från vederbörande städers sida mötas med så stort motstånd; men att redan nu, innan ett organisationsförslag föreligger, av hänsyn till ett framtida sådant tvångsvis genomföra så inripande förändringar, som här föreslagits, synes utskottet icke vara av nöden.

De städer, som enligt förslaget skulle även mot sin vilja kunna läggas under landsrätt, äro som sagt sådana, vars folkmängd understiger 4,000 personer. Emellertid har i förslaget till lag om stads läggande under landsrätt upptagits ett stadgande av innebörd, att jämväl beträffande vissa städer med en folkmängd överstigande nyssnämnda siffra utredning skall kunna verkställas angående deras läggande under landsrätt. Där stadgas nämligen, bland annat, att då borgmästartjänsten blivit ledig i stad, i vars rådstuvurätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren sitter endast en sådan ledamot, länsstyrelsen skall därom ofördröjligen göra anmälan hos Konungen, varpå det skall ankomma på Konungens beslut, huruvida utredning, som nyss nämnts, skall verkställas. Detta stadgande överensstämmer med vad som redan föreskrivits uti ovan nämnda kungl. cirkulär av den 2 juli 1915 och den 7 maj 1918. Emellertid vill utskottet ifrågasätta lämpligheten av att intaga en sådan bestämmelse i en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag, detta bland annat på den grund, att av de städer med större folkmängd än 4,000 personer, beträffande vilka nyssnämnda anmälningsskyldighet skulle komma att gälla, sex äro residensstäder, nämligen Luleå, Mariestad, Nyköping, Umeå, Vänersborg och Växjö. Enligt gällande lagstiftning är rådstuvurätten i länets residensstad uteslutande behörig att upptaga vissa mål, nämligen sådana som angå förbrytelser mot tryckfrihetsförordningen, om skriften blivit tryckt å ort, som lyder under landsrätt, mål angående tjänstefel av postförvaltare vid kontor å landet samt ärenden angående förlagsintekning, då rörelsen drives å landet eller i stad lydande under landsrätt. Ett beslut om förläggande av en residensstad under landsrätt torde sålunda icke vara genomförbart utan att dess förinnan nyssberörda forumregler blivit genom lagbestämmelser ändrade. Under sådana förhållanden förefaller det utskottet mindre lämpligt att, åtminstone för närvarande, beträffande residensstäderna lagfästa en sådan anmälningsskyldighet, som ovan nämnts. Men även beträffande övriga till ifrågavarande kategori hörande städer synas lagbestämmelser av ifrågavarande innehåll icke vara av nöden, då ju Kungl. Maj:ts befogenhet att därförutan förordna om utredning angående en stads läggande under landsrätt icke blivit satt i fråga.»

Vid utlåtandet var fogad bland annat en reservation av herr *Pettersson* i Södertälje *m. fl.*, vilka hemställde, att riksdagen måtte för sin del antaga ett av reservanternas framlagt förslag till lag om stads läggande under landsrätt. Enligt detta förslag skulle Kungl. Maj:ts rätt att mot stads bestridande förordna om upphörande av den särskilda jurisdiktionen begränsas till stad, vars folkmängd understeg 3,000 personer. Sådant förordnande skulle icke kunna meddelas, om stadsfullmäktige i staden med minst två tredjedels majoritet uttalat sig mot dess läggande under landsrätt. Reservanternas ansågo, att utskottets utlåtande — efter ett framhållande, att skäl talade för att i den mån det kunde ske utan att andra intressen trädde för nära snarast möjligt överföra de minsta städerna till landsrätt samt en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits i detta syfte — borde haft följande lydelse:

»De sålunda vidtagna åtgärderna hava emellertid icke visat sig tillräckliga att påskynda ett överförande av de minsta städerna till att lyda under landsrätt. Städernas representationer hava nämligen, då fråga härom väckts, i regel motsatt sig en sådan förändring under åberopande dels att den särskilda jurisdiktionens upphävande vore ägnad att för dem medföra såväl olägenheter beträffande rättsskipningen och i andra avseenden som ock ej sällan ökade kostnader. Så vitt utskottet kunnat finna, bero dessa betänkligheter i främsta rummet på ett underskattande av den snabbhet och den anpassningsmöjlighet, som landsbygdens nuvarande domstolsorganisation erbjuder. I sådant avseende må erinras om lagstiftningen angående anordnande av särskilda tingsammans träden med s. k. tremansnämnd samt angående möjlighet att upptaga växelmål även vid häradsrätt. Ej heller torde man inom vederbörande stadssamhällen till fullo insett värdet av att genom stadsstyrelsens anordnande enligt de år 1920 vidtagna ändringarna i förordningen av kommunalstyrelse i stad en stad, som lyder under landsrätt, kan genom att till kommunalborgmästare utse en jurist och bereda denne plats i drätselkammaren, för den kommunala förvaltningen tillgodogöra sig ifrågavarande tjänstemans hela arbetskraft, något som icke i samma utsträckning låter sig göra i fråga om en borgmästare, som tillika är ordförande i rådhusrätten.

Emellertid är det tänkbart, att i vissa fall en landsrättsförläggning kan medföra olägenheter för vederbörande stad, exempelvis därigenom att avståndet till tingsstället blir avsevärt. Även låter det tänka sig, att en stads förläggande under landsrätt kan genom anseelig ökning av häradsrättens och domhavandens arbetsbörda eller på annat sätt medföra olägenheter för den domsaga, med vilken sammanläggningen sker.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda anført anser utskottet visserligen lämpligt, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att, där omständigheterna sådant påkalla, besluta om en mindre stads förläggande under landsrätt även mot stadsrepresentationens vilja, men att å andra sidan denna befogenhet förbindes med sådana förbehåll och inskränkningar, att tillämpningen av densamma ej må kunna giva anledning till berättigat missnöje.

I sådant avseende är i propositionen föreslaget, att förordnande, som här avses, må av Konungen meddelas endast om sådan åtgärd efter utredning och stadens hörande finnes vara till gagn för rättsvården och icke för staden medföra ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet. Utskottet förväntar, att redan iakttagandet av detta villkor i månget fall skall leda till att en stads förläggande under landsrätt mot dess vilja icke kommer att av Konungen beslutas.

Då emellertid nämnda inskränkning icke torde kunna anses tillräcklig, vill

utskottet, i anslutning till den av herr Almkvist väckta motionen, föreslå, att från lagens tillämpningsområde må uteslutas städer, vilkas folkmängd uppgår till 3,000, men ej till 4,000 personer. Då de åberopade olägenheterna för städerna av en tvångsförläggning företrädesvis torde förekomma i de större av dem, skulle genom ett antagande av detta förslag anledningarna till missnöje mot ifrågavarande åtgärd i väsentlig mån hava avlägsnats.

Ytterligare synes det vara rimligt, att en tvångsförläggning ej verkställas mot en mycket stark opinion inom den stad, frågan gäller. Utskottet föreslår därför, att en dylik åtgärd ej må av Konungen kunna beslutas, då stadsfullmäktige med en majoritet av minst $\frac{2}{3}$ av de avgivna rösterna motsatt sig den-
samma.»

Båda kamrarna biföllo reservationen, första kammaren med 83 röster mot 29 och andra kammaren med 132 röster mot 62. Minoriteterna röstade för utskottets hemställan.

I enlighet med riksdagens beslut utfärdades därefter den 13 juni 1924 (nr 189 och 190) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken och lag om stads läggande under landsrätt. Jämlikt sistnämnda lag må Kungl. Maj:t på framställning av vederbörande stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden läggas under landsrätt. Beträffande stad, vars folkmängd understiger 3,000 personer, äger Kungl. Maj:t, då borgmästartjänsten är ledig, även utan stadens samtycke meddela dylikt förordnande, om efter utredning och vederbörandes hörande stadens läggande under landsrätt finnes vara till gagn för rättsvården samt icke medföra ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för befolkningen i staden eller i den domsaga, vari staden skulle ingå. Ha stadsfullmäktige i staden med minst två tredjedels majoritet uttalat sig mot dess läggande under landsrätt, må förordnande, varom nu sagts, ej meddelas. Lag 1924.

Då borgmästartjänsten blivit ledig i stad, vars folkmängd understiger 3,000 personer, skall länsstyrelsen därom ofördröjligen göra anmälan hos Kungl. Maj:t; och ankommer det på Kungl. Maj:t, huruvida genom länsstyrelsens försorg utredning skall verkställas angående stadens läggande under landsrätt. Sådan utredning skall särskilt avse den ifrågasatta förändringens verkningar med avseende å rättsvården och stadens ekonomiska förhållanden. För utredningens verkställande äger länsstyrelsen, där det finnes erforderligt, förordna utredningsman till sitt biträde. Närmare bestämmelser om utredningen meddelas av Kungl. Maj:t. Över utredningen skall länsstyrelsen inhämta yttrande av stadsfullmäktige och vederbörande häradsrätt samt därefter insända handlingarna jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t.

Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening i judiciellt hänseende med visst tingslag må föranleda.

Genom nämnda lag upphävdes de förut omförmälda cirkulären den 2 juli 1915 och den 7 maj 1918 i vad de avsågo stad, vars folkmängd understeg 3,000 personer. Däremot skulle dessa cirkulär fortfarande gälla beträffande övriga däri avsedda städer.

Med tillämpning av bestämmelserna i 1924 års lag har Kungälv från och med den 1 januari 1929 förlagts under landsrätt. Däremot ha framkomna förslag om avskaffande av rådhusrätterna i Nora med omkring 2,600 invånare, Trosa med omkring 800 invånare, Torshälla med omkring 1,800 invånare, Låholm med omkring 2,600 invånare och Sigtuna med omkring 1,000 invånare avvisats, då stadsfullmäktige med minst två tredjedels majoritet uttalat sig mot den föreslagna åtgärden.

Processkommissionen
1926.

I det av *processkommissionen* den 15 december 1926 avgivna betänkandet angående rättegångsväsendets ombildning föreslogs, att den nu bestående skillnaden mellan land och stad i avseende å rättsskipningen i första instans skulle upphävas. Staten skulle ombesörja rättsskipningen även i städerna, och sambandet mellan rättsskipning och förvaltning skulle upphöra. Underrätternas domkretsar skulle kunna innefatta både landsbygd och stad eller endast landsbygd eller endast stad. Det förutsattes, att städer av viss storlek skulle bilda eget tingslag. I motiveringen för förslaget anförde kommissionen bland annat:

»Ett för vårt domstolväsen utmärkande drag är den skillnad mellan land och stad, som, såvitt angår rättsskipningen i första instans, äger rum. Denna dualism sammanhänger på det närmaste med städernas självstyrelse, med stöd av vilken varje stad själv haft att både ordna och bekosta rättsskipningen inom staden. Denna städernas judiciella avskildhet från landsbygden berodde i äldre tider på hela det svenska samhällsskickets natur och städernas allmänna ställning i samhället. Med de genomgripande förändringar, som härutinnan försiggått, har emellertid också läget för städerna så småningom blivit ett annat. När samhället icke längre vilar på de förr härskande ståndsidéerna, den principiella skillnaden i privaträttsligt hänseende mellan stadsrätt och landsrätt upphört och den städerna tillerkända monopolställningen på stadsmannanäringarnas område upphävts, hava grunderna för denna städernas särställning fallit bort. Detta framträder också däri, att på landsbygden talrika samhällen uppstått, som till sin sociala och ekonomiska struktur äro likartade med städerna, under det att många städer nedsjunkit till betydelselöshet.

Ett erkännande av att förutsättningarna för städernas principiella särställning på detta område bortfallit har redan givits därmed, att sedan år 1904 varje samhälle, som tilldelats stadsrättigheter, fått förbliva under landsrätt och icke erhållit egen jurisdiktion. Bland dessa städer finnas åtskilliga, som vuxit till en betydande ställning och njuta en rik blomstring. Vissa åtgärder hava också vidtagits för att avskaffa rådstuvurätterna i de mindre städerna och i judiciellt hänseende förena dessa städer med angränsande landsbygd.

Om grunden för städernas särskilda jurisdiktion sålunda numera har bortfallit, så måste därav först och främst följa, att städernas inflytande på ordnandet av deras domstolar och deras däremot svarande plikt att även bekosta dem upphöra. Som på landsbygden måste denna angelägenhet bliva statens. Rättsskipningens ordnande och bekostande är också enligt nu rådande samhällsuppfattning såväl för stad som för landsbygd en statens uppgift, icke en kommunal uppgift.

Om staten övertar rättsskipningen i städerna, blir därav icke en nödvändig följd, att alla städer skola förenas med kringliggande landsbygd i en judiciell enhet. Till en början måste givetvis de största städerna var för sig bilda egna domsagor. I övrigt blir det möjligt att anordna underrätternas domkretsar så, att en stad med kringliggande landsbygd kan förenas till en gemensam domsaga, antingen sålunda, att staden och landsbygden också sammanslås till ett

tingslag med gemensam domstol, eller så, att staden och landsbygden bilda var sitt tingslag inom domsagan, vilken senare anordning tydligen förutsätter, att staden är av något större betydelse. En sådan anordning måste bliva ett av de betydelsefullaste leden i strävandet att skapa en underrättsorganisation, som både är tillräcklig för sina uppgifter och kan rymmas inom en rimlig kostnadsram. Genom åtgärder i nämnda riktning kan nämligen avvägbringas ett vida rationellare utnyttjande av de arbetskrafter, som ägna sig åt domarkallet, än vad nu är möjligt, och en önskvärd utjämning av olika arbetsmått i olika domstolar kan genomföras. Om sålunda en mindre eller medelstor stad med en rådstuvurätt, vars arbetskrafter icke tillfullo utnyttjas, förenas med kringliggande lantdomsaga, äro uppenbarligen betydande fördelar i organisatoriskt hänseende att vinna för rättsskipningen. I de minsta städerna måste också en avsevärd förkovran av rättsskipningen kunna väntas av en dylik anordning. Domargöromålen äro där, som förut framhållits, ofta så få och så betydelselösa, att domarens intresse och förmåga måste förslappas, vilket naturligtvis kan menligt återverka på domaruppgiftens fyllande. Upprätthållandet av egen domstol i dessa städer innebär ofta också ett betänkligt slöseri med andliga och materiella tillgångar. En olägenhet av den nuvarande anordningen är, att städernas domare tillsättas efter andra grunder och delvis av andra myndigheter än landsbygdens. Därmed uppstå två skilda domarkårer, mellan vilka icke nödig växling äger rum. Jämväl i detta hänseende skulle reformen medföra värdefulla förbättringar.

Om städernas egen jurisdiktion upphör och staten övertar rättsskipningens besörjande jämväl i städerna samt stad och landsbygd därvid i de fall, där så finnes lämpligt, förenas till gemensam domsaga, behöver detta icke med nödvändighet medföra, att underrätterna i hela landet ordnas efter fullkomligt enahanda grunder, så att icke någon olikhet får finnas mellan underrätten i en stad och underrätten på landsbygden. I den utsträckning stad och land sammanslås till gemensamt tingslag med gemensam domstol, blir en sådan olikhet visserligen utesluten, men de här angivna utgångspunkterna hindra, som redan antytts, icke, att en stad bildar eget tingslag inom en med landsbygd gemensam domsaga eller att, där så kräves, stad utgör egen domsaga. Genomförandet av någondera av dessa anordningar öppnar tydligen möjlighet att inom vissa gränser sammansätta underrätten på olika sätt i staden och på landsbygden. Därest, trots det att grunderna för städernas rätt till egen jurisdiktion numera bortfallit, en undersökning likväl visar, ett förhållandena påkalla sådana olikheter, kunna dessa alltså inrymmas inom ifrågakvarande organisation. På själva stommen till underrätterna kunna dessa olikheter emellertid icke inverka. Vissa gemensamma drag måste alltid sammanhålla alla sålunda av staten uppehållna underrätter till en enhetlig typ, i vilken vissa organisatoriska variationer medgivas.

Med statens övertagande av rättsskipningen i städerna måste följa, att det nu existerande sambandet mellan rättsskipningen och förvaltningen i städerna upphör. Den nuvarande magistraten, vilken i regel tillika utgör rådstuvurätten, försvinner.»

Över huvudgrunderna i processkommissionens förslag inhämtades yttranden från hovrätterna — efter hörande av domhavande, rådhusrätter, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län, överexekutorer och magistrater — justitiekanslersämbetet samt kommerskollegium — efter hörande av vissa organisationer och sammanslutningar inom näringslivet — varjämte tillfälle lämnades de juridiska fakulteterna, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund och svenska stadsförbundet

Yttranden
öfver process-
kommissionens
förslag

att inkomma med yttranden. Därjämte inhämtades lagrådets utlåtande rörande betänkandets huvudgrunder.

I flertalet av de avgivna yttrandena tillstyrktes förslaget om statens övertagande av rättsskipningen i städerna. Sålunda framhöll *Svea hovrätt*, att principiellt rättsskipningens anordnande och bekostande måste anses vara ett statens åliggande och icke en kommunal uppgift. Det nuvarande systemet, som innebure, att städerna själva utövade ett starkt och stundom avgörande inflytande på domarposternas tillsättande, kunde icke längre upprätthållas utan väsentliga risker och olägenheter. Att staten undantagslöst omhändertog tillsättandet av yrkesdomarpersonalen i landet vore enligt hovrättens mening synnerligen angeläget, och utan att förbise de svårigheter, som stode i vägen för en någorlunda snar lösning av spörsmålet härom, ansåge hovrätten önskvärt, att detta spörsmål omedelbart upptoges till effektiv behandling. Den omständigheten att vissa städer kunde av olika anledningar väntas vara obenägna att uppgiva sin särskilda rättsskipning borde ej få stå i vägen för den ifrågasatt reformen. Jämväl *Göta hovrätt*, *föreningen Sveriges häradshövdingar* och *styrelsen för Sveriges advokatsamfund* uttalade, att rättsskipningen i städerna borde övertagas av staten. Till denna mening anslöt sig även ett stort antal häradshövdingar och tillförordnade domhavande. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* ansåg visserligen, att ett förstatligande av städernas rättsskipning vore ur principiell synpunkt riktigt, men då en dylik ändring icke kunde genomföras utan stor tidsutdräkt, kunde det ifrågasättas om icke spörsmålet härom borde åtminstone beträffande de större och medelstora städerna frigöras från frågan om en reform av rättegångsväsendet i övrigt och behandlas för sig. I huvudsak samma uppfattning uttalades av *professorn Kallenberg* i ett av honom inom juridiska fakulteten i Lund avgivet särskilt yttrande. Enligt hans mening kunde skillnaden mellan lands- och stadsdomstolarna icke motiveras med sakliga skäl. En till grunden gående reform av hela vårt rättegångsväsen kunde ej gärna underlåta att räkna med en enhetlig domstolsorganisation. Om man på sätt Kallenberg förordade i viss mån begränsade reformen, vore emellertid upphävandet av städernas särskilda domstolsorganisation ej något trängande reformkrav; det vore i stort sett ett ämne, som låge på sidan av den egentliga rättegångsreformen. Dock borde otvivelaktigt härvid göras undantag för rådhusrätterna i smärre städer eller överhuvud de rådhusrätter, i vilka sutte blott en lagfaren domare. Om önskvärdheten av deras avskaffande syntes näppeligen meningarna vara delade. Även *lagrådet* anslöt sig till tanken att i viss omfattning bibehålla den särskilda stadsrättsskipningen. Slutmålet borde visserligen vara att med samtliga de städer, som enligt den nya organisationsplanens grundsatser icke ägde tillräckligt invånarantal och livlig rörelse nog för att bilda egna domsagor, i jurisdiktionshänseende införliva kringliggande landsbygd till gemensamma domsagor. Skulle emellertid av ekonomiska eller andra skäl alltför betydande hinder finnas möta att i ett slag realisera detta program, syntes det kunna ifrågasättas att såsom ett, låt vara ej rätt tillfredsställande, provisorium tillsvidare inskränka sig till att låta sammanslagningen gälla sådana städer, som vid närmare utformning av den allmänna pla-

nen för den slutliga indelningen befunnes icke ägnade att utgöra särskilt tingslag inom domsaga. I de städer åter, som fölle ovanom denna gräns och alltså befunnes lämpade att utgöra självständig domsaga eller åtminstone egen domkrets, kunde den kommunala rättsskipningen interimistiskt fortbestå. En annan mening uttalades av *föreningen Sveriges stadsdomare*, som ansåg, att något trängande behov ur rättsskipningens synpunkt att genom lagstiftning tvångsvis förlägga de av kommissionen avsedda städerna under landsrätt icke visats. Städernas självbestämmanderätt med avseende å rättsskipningens ordnande borde icke ytterligare inskränkas, något som emellertid utgjorde en förutsättning för att den av kommissionen föreslagna underrätsorganisationen skulle komma till stånd. Därest det skulle befinnas, att rättsskipningen jämväl i städerna borde omhändertagas av staten, ville föreningen framhålla nödvändigheten av att därvid förfores med största försiktighet och hänsyn, så att städernas intressen i möjligaste mån förbleve okränkta. Övergången till ett system, innebärande sammanförandet av stad och land till gemensamma jurisdiktioner borde ej ske med ett slag utan så småningom, efter hand som förutsättningar därför i den ena eller andra orten inträdde. En lagstiftning i ämnet borde följaktligen endast öppna vägen för en frivillig förening av landsbygd och stad samt i möjligaste mån uppmuntra därtill genom att göra den förmånlig för alla parter. I stadsdomarföreningens uttalande instämde ett stort antal rådhusrätter. Åtskilliga rådhusrätter avstyrkte bestämt ett förstatligande av städernas rättsskipning. *Svenska stadsförbundet* anförde, att kommissionens förslag icke på alla punkter möjliggjorde ett ingående bedömande av förslagets konsekvenser. Sålunda saknades utredning angående bland annat det ekonomiska mellanhavandet mellan städerna och staten samt formerna för magistratsgöromålens framtida utförande. I avvaktan på resultatet av de utredningar, som igångsatts rörande dessa frågor, nödgades förbundet för det dåvarande avstå från att inkomma med yttrande.

Den av stadsförbundet berörda utredningen angående det ekonomiska mellanhavandet mellan städerna och staten framlades av de s. k. *ekonomisakkunniga* i deras den 29 augusti 1928 avlämnade betänkande angående ordnande av vissa ekonomiska och organisatoriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsreformen. De sakkunniga, vilkas utredning var grundad på processkommissionens förslag att staten skulle övertaga rättsskipningen i samtliga städer, föreslog, att städerna skulle under en viss tidsperiod lämna bidrag till statsverkets kostnader för domstolsväsendet. Denna övergångsersättning skulle från början utgå med belopp motsvarande varje stads nuvarande kostnad för rättsskipningen och överexekutorsgöromålens bestridande men skulle sedan år för år minskas för att efter tjugu år helt upphöra. Den tolagsersättning, som tillkommer vissa städer, skulle för framtiden reduceras med i princip en tredjedel. Avdraget skulle tagas i beräkning vid erläggande av nyssnämnda övergångsersättning, så att nämnda ersättning skulle utgå endast i den mån den överstege tolagsavdraget. De sakkunniga berörde i korthet även frågan om kommunalförvaltningens ordnande i städerna efter magistratens upphörande. Enligt en vid betänkandet fogad promemoria skulle

Ekonomi-
sakkunniga
1928.

några av magistratens nuvarande uppgifter helt upphöra samt de övriga överflyttas å länsstyrelse, polismyndighet, domstol, lämplig kommunal myndighet eller andra organ. För egen del framhöll de sakkunniga — utan att taga ställning till frågan huruvida en dylik uppdelning av magistratens funktioner vore lämplig och önskvärd — såsom obestridligt, att det ur statens synpunkt icke kunde anses behöfligt, att de nuvarande magistratsuppgifterna sammanhölls hos ett organ. Vore detta ett kommunalt önskemål, syntes hinder ej möta, att i kommunallagstiftningen möjlighet bereddes till en dylik organisation. Därmed följde ock, att kostnaderna för denna nya kommunala magistrat måste drabba städerna.

Jämväl över detta förslag inhämtades utlåtanden från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Sålunda hördes hovrätterna — vilka hade att inhämta yttranden från domhavande, tingshusbyggnadsskyldige, överexekutorer och rådhusrätter — överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län — efter hörande av magistrater, stadsstyrelser och stadsfullmäktige — justitiekanslersämbetet, nedre justitierevisionen, statskontoret, riksräkenskapsverket, kommerskollegium och allmänna civilförvaltningens lönenämnd. Även föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, svenska stadsförbundet, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler och föreningen Sveriges stadsfiskaler erhöilo tillfälle att inkomma med yttranden.

I de avgivna yttrandena blev betänkandet föremål för stark kritik och det gjordes från flera håll gällande, att detsamma icke vore ägnat att läggas till grund för regleringen av förhållandet mellan städerna och staten. Särskilt betonades, att staten vid övertagandet av rättsskipningen i städerna icke borde kräva något som helst vederlag från dessas sida. Av åtskilliga bland de hörda myndigheterna berördes även själva principfrågan huruvida städerna borde mista den särskilda jurisdiktionen och förenas med angränsande domsaga. Sålunda uttalade stadsfullmäktige i ett stort antal städer, att den förutvarande domstolsorganisationen i städerna borde bibehållas. *Svenska stadsförbundet* framhöll, att då städerna i stort sett syntes ha varit väl tillfredsställda med sitt domstolsväsen, det icke kunde anses välbetänkt att tvångsvis pressa fram ett förstatligande av städernas rättegångsväsen. I den mån ett förstatligande av de mindre städernas rättegångsväsen genom deras förening med angränsande tingslag kunde finnas lämpligt, borde detta åstadkommas genom att staten icke blott såsom enligt gällande förordningar vore fallet öppnade vägen för en frivillig anslutning från städernas sida utan även effektivt underlättade vägens beträdande genom att göra den ekonomiskt fördelaktig för dessa städer. I detta yttrande instämde stadsfullmäktige i åtskilliga städer. Från många håll framställdes även anmärkningar mot den ifrågasatta uppdelningen av magistratsuppgifterna.

*Kommunal-
förvalt-
nings-
sakkunniga
1929.* Den andra av stadsförbundet omnämnda frågan, nämligen om formerna för magistratsgöromålens fullgörande, behandlades i den av 1928 års kommunalförvaltningssakkunniga den 30 september 1929 framlagda utredningen angående kommunalförvaltningens ordnande i städerna efter processreformens genomfö-

rande. De sakkunniga, vilka hade att utgå från förutsättningen att sambandet mellan rättsskipning och förvaltning i städerna skulle upphöra, föreslogo inrättande av ett nytt centralt förvaltningsorgan, kallat stadsstyrelse, som skulle fullgöra drätselkammarens samt magistratens kommunala och i viss mån även dess statliga uppgifter. De övriga på magistraten ankommande statliga funktionerna skulle i allmänhet tilläggas polismyndigheten. Stadsstyrelsen skulle utgöras av en borgmästare som ordförande samt ytterligare minst fyra ledamöter. Hos stadsstyrelsen skulle finnas anställd en stadsassessor, varjämte i stadsstyrelsens reglemente skulle kunna bestämmas, att i styrelsen skulle finnas även ett eller flera borgarråd. Borgmästaren och borgarråden skulle utses av stadsfullmäktige eller allmän rådstuga för en tid av minst sex och högst tio år. Övriga ledamöter skulle väljas för en tid av fyra år.

Över detta betänkande avgåvos yttranden av länsstyrelserna — efter hörande av magistrater, stadsstyrelser, drätselkammare och stadsfullmäktige — varjämte tillfälle bereddes svenska stadsförbundet, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges stadsombudsmän och kommunalsekreterare samt svenska polisförbundet att yttra sig i ärendet. I flera av de avgivna yttrandena framhöllos svårigheterna att bedöma förslaget innan klarhet vunnits rörande grunderna för processreformen. Beträffande förslaget kommo delade meningar till synes. Från åtskilliga håll uttalades anslutning till de principer, på vilka förslaget vilade, men framställdes samtidigt anmärkningar mot dess detaljbestämmelser, särskilt vad angick stadsstyrelsens sammansättning samt sättet för tillsättande av ordförande och den tid, för vilken han borde utses. Å andra håll avstyrktes förslaget, varvid bland annat framhölls, att det skulle leda till en för många städer alltför vidlyftig och byråkratisk organisation samt att tanken att tillägga det kommunala centralorganet även statsadministrativa uppgifter ur flera synpunkter vore olämplig. Jämväl i dessa yttranden framställdes från flera städer anmärkningar mot principen att den särskilda jurisdiktionen i städerna skulle upphöra.

Vid anmälan i statsrådet den 6 februari 1931 av de huvudgrunder för en rättegångsreform, vilka genom proposition, nr 80, förelades 1931 års riksdag, framhöll jag såsom en grundtanke för den ifrågasatta reformen, att denna främst borde avse själva förfarandet samt att förändringar i organisationen borde vidtagas endast i den mån de vore påkallade för att skapa förutsättningar för ett förbättrat förfarande. Rörande frågan om statens övertagande av städernas rättsskipning anförde jag i huvudsak följande:

*Proposition
1931.*

»Jämväl beträffande rättsskipningen i städerna gäller, med den inställning jag i princip intagit till organisationsproblemen, i första hand att överväga, huruvida den nuvarande organisationen av städernas domstolar kan anses i stånd att utan mera väsentliga förändringar uppbära ett muntligt, koncentrerat förfarande. Om man från denna utgångspunkt till en början skärskådar frågan om statens övertagande av rättsskipningen i städerna, anser jag mig icke kunna tillägga det ur principiell synpunkt otvivelaktigt riktiga argumentet om rättsskipningen såsom en till sin natur statlig angelägenhet sådan betydelse, att ett dylikt övertagande skulle utgöra en nödvändig förutsättning för processreformens genomförande. Enligt min mening bör, innan man tager ståndpunkt till denna fråga, närmare undersökas, vilka olä-

genheter äro förknippade med den nuvarande ordningen och huruvida dessa äro av den art, att de icke på annan väg låta sig avhjälpas. På denna punkt erinrar jag därom, att jag icke i och för sig ansett det utgöra en svaghet, att rådhusrätternas ledamöter äro i tillfälle att hämta sin erfarenhet jämväl från den kommunala förvaltningens område, förutsatt att de uppgifter, som härutinnan åvila dem, icke inkräkta på eller förtaga deras intresse för domarkallet. De kommunala och allmänna förvaltningsbestyr, som numera åvila städernas magistrater, torde icke vara av den omfattning, att grundad anledning till farhåga härutinnan kan anses föreligga. Däremot synes mig en annan anmärkning, som framställts mot våra rådhusrätter och som avser sättet för domartjänsternas tillsättande, vara långt mera vägran- de. Med de stora anspråk, som ett muntligt koncentrerat förfarande ställer å domstolens ledamöter ej minst å dess ordförande, är det en oeftergivlig fordran, att urvalet till dessa befattningar sker med den största omsorg. Det torde icke kunna bestridas, att de grunder, som nu gälla i fråga om städernas domarval, icke innebära fullgoda garantier för en tillfredsställande rekrytering. Detta sammanhänger i främsta rummet med, att den korporation, åt vilken valet är anförtrött, i allmänhet icke äger tillräcklig kännedom om de sökande eller erforderlig sakkunskap för att rätt bedöma deras kvalifikationer såsom domare. Vad särskilt borgmästarvalen angår har visserligen det statliga inflytandet tillmätts ett visst utrymme vid utnämningen. Detta inflytande inskränker sig dock till det förslag, som framgått ur valet, och är därför av tämligen begränsad räckvidd. Även om den nu gällande ordningen icke medfört alltför oroväckande konsekvenser, är det dock å andra sidan omisskänneligt, att vid dessa val ovidkommande hänsyn ej sällan spela in samt att utgången understundom beror av slumpen eller av en lyckad kupp. Det är också en iakttagelse, att våra stadsdomare i allmänhet icke varit i tillfälle att förvärva den mera allsidiga utbildning, som följer med tjänstgöringen i olika domstolsinstanser och som för befördringsgången å lantdomarbanan med rätta anses vara av stor vikt. Å andra sidan äro våra lantdomare och överrättsdomare i avsaknad av den rikare erfarenhet, som tjänstgöringen i en större rådhusrätt helt visst skulle skänka å vissa för deras ämbetsutövning betydelsefulla rättsområden.

För mången torde de nu antydda bristerna te sig som så svårartade och så oskiljaktiga från varje på kommunal grund uppbyggt domstolsväsen, att för deras avhjälpande ett förstatligande av rättsskipningen i städerna framstår som oundvikligt. Därest lagstiftaren ägde en av tradition och redan bestående förhållanden obegränsad frihet, skulle mot en dylik åtgärd icke vara något att invända. De svårigheter av organisatorisk och annan art, som härvid möta, bjuda dock, att jämväl en annan utväg tages under övervägande. Enligt min mening torde en tillfredsställande lösning åtminstone tillsvi- dare kunna vinnas genom en långt mindre ingripande åtgärd, nämligen en reform av ordningen för stadsdomarnas tillsättande.»

Efter att hava redogjort för innehållet i en dylik reform fortsatte jag:

»Om jag sålunda, med vissa förbehåll, ansluter mig till tanken, att med statens övertagande av rättsskipningen i städerna tillsvi- dare bör anstå och denna fråga upptagas till slutligt avgörande i samband med en jämväl ur kommunala synpunkter påkallad allmän omläggning av städernas förvaltning, ser jag mig emellertid nödsakad att härför uppställa en ganska väsentlig begränsning. I annat sammanhang har jag redan framhållit de mindre rådhusrätternas svaghet. Dessa rådhusrätters otillräcklighet för lösandet av svårare rättegångsuppgifter är redan under nu rådande förhållanden påtaglig och skulle bliva än mera framträdande inför de större krav, som det nya förfarandet ställer på domsto-

larna. Orsaken härtill ligger i jurisdiktionsområdets obetydlighet, och bote-medlet måste alltså vara att söka i större domkretsar. Vid sådant förhållande torde dessa städer böra förenas med kringliggande landsbygd till en domsaga, varvid intet hinder möter att staden, om den är av tillräcklig storlek, bildar eget tingslag. För sistnämnda fall kan komma under övervägande att åt domstolen giva en sådan sammansättning, att den jämte häradshövdingen såsom ordförande består av två lagfarna rådmän med en ställning motsvarande rådhusrätts bisittare. En dylik anordning skulle innebära en anknytning till den nuvarande organisationen av städernas domstolar.

Var gränsen skall dragas mellan å ena sidan de fall, då staden skall bibehålla sin nuvarande jurisdiktion, och å andra sidan sådana, då staden skall ingå i omgivande lantdomsaga, kan helt visst göras till föremål för olika meningar. Den bestämmande synpunkten härvid synes böra vara, att den kommunala rättsskipningen bibehålles i de städer, som genom sin folkmängd, sina ekonomiska förhållanden och andra omständigheter äga förutsättningar att uppbära en egen rättsskipning av tillräcklig styrka, under det att övriga städer, i likhet med många, till en del ganska betydande städer och samhällen, som redan nu icke äga egen domstol, finge genom statens försorg sin rättsskipning ombesörjd på enahanda sätt som i fråga om landsbygden.

Med denna ståndpunkt begränsas frågan om rättsförhållandet mellan staten och städerna att tillsvidare avse allenast de mindre städerna. De större och medelstora städerna skulle som hittills ha att själva bekosta sin rättsskipning, varemot utgifterna för de mindre städernas rättegångsväsen skulle överflyttas å statsverket. Då jurisdiktionen i dessa städer komme att handhavas av häradshövdingen i tilliggande domsaga, uppstår härigenom icke någon mera betydande kostnadsökning för statsverket. Med hänsyn härtill och då den besparing ett avlyftande av kostnaden för rättsskipningen medför för staden måhända helt eller delvis uppväges av nytillkommande utgifter för stadens förvaltning, synas anspråk på ersättning i anledning av rättsskipningens övertagande icke böra från statens sida göras gällande.

Därest rättsskipningen i de större och medelstora städerna bibehålles såsom en stadens angelägenhet, föreligger icke någon anledning att rubba den sammansättning rådhusrätterna i dessa städer redan nu äga. Under denna förutsättning bör rådhusrätten således allttjämt bestå av tre ledamöter. Den form för lekmannadeltagande, som rådmansinstitutionen tidigare inneburit, har i de nu ifrågakvarande städerna alltmer kommit ur bruk och saknar för dessa städer all betydelse. Samtliga ledamöterna böra därför, såsom nu i allmänhet är fallet, vara lagfarna.»

Vad angår övergången till den nya ordningen framhöll jag såsom önskvärt, att åtgärder under den närmaste tiden vidtoges för att de städer, som icke kunde antagas äga förutsättningar att giva sina rådhusrätter den förut nämnda sammansättningen, måtte läggas under landsrätt. Härom yttrade jag vidare bland annat:

»Tydligt är, att landsrättsförläggning bör kunna beslutas även mot stads bestridande. Denna princip har kommit till uttryck redan i 1924 års lagstiftning, och en utvidgning av denna princip tillämpning synes nu vara lämplig. Sälunda torde skäl ej längre föreligga att bibehålla den gällande begränsningen, att stadens folkmängd skall understiga 3,000 personer. Ej heller synes det lämpligt att bibehålla föreskriften, att landsrättsförläggning ej må äga rum, när stadsfullmäktige med minst två tredjedels majoritet uttalat sig däremot. Då en dylik åtgärd är betingad av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, bör det ej tillåtas kommunen att förhindra densamma.

Förläggning under landsrätt av de städer, varom nu är fråga, torde emellertid icke böra äga rum utan undantag. Sådan åtgärd bör ej få vidtagas, då den medför ökade ekonomiska bördor eller andra för staden eller det allmänna menliga verkningar. Särskild hänsyn måste tagas till rådhusrätterna i residensstäderna. Sålunda äro dessa domstolar uteslutande behöriga att upptaga bland annat mål angående brott mot tryckfrihetsförordningen, om skriften tryckts i ort, som lyder under landsrätt, samt ärenden angående förlagsinteckning, då rörelsen drives å landet. Tydligt är därför, att ett överförande till landsrätt bör äga rum allenast efter prövning i varje särskilt fall. De närmare grunder, som böra vinna tillämpning vid statens övertagande av rättsskipningen i nu ifrågavarande städer, böra så snart ske kan föreläggas riksdagen.»

Motion 1931. I en med anledning av propositionen inom första kammaren väckt motion, nr 227, hemställde herr *Lindhagen* bland annat, att riksdagen ville uttala sig för att ett förstatligande av samtliga stadsdomstolar måtte genomföras samt att förslag till en ekonomisk uppgörelse måtte föreläggas riksdagen i sammanhang med det definitiva avgörandet. Såsom stöd härför anförde motionären:

»Under det långa utredningsarbetet är väl knappast någon fråga, om vilken meningarna varit så samlade, som att skillnaden mellan stad och land måste upphöra samt rättsordningen för hela folket bli en statens angelägenhet.

Det är i och för sig intet ont uti, att en kommun ombesörjer även sin rättsvård såsom ett uttryck för dess självstyrelse. Men då bör såsom i gamla tider denna självstyrelse även utsträckas till landsbygden häradsvis. Detta vill dock ingen vara med om, utan staten skall fortfarande ombestyrja landsbyggdens rättsvård. Då bör också som sagt städernas privilegium upphöra och rättsskipningen bli likasom lagstiftningen en hela landets gemensamma angelägenhet.

Så är saken även ordnad i Norge och Danmark och bemödandet till gemensam nordisk lagstiftning talar för att Sveriges hållning på detta område upphör. Gagnet av en statsorganisation för hela landet framträder på många sätt. Likformigheten i domstolsväsendets organisation för alla innevånare är ju en naturlig sak, och man kan ej förstå, varför den behöver vara så olika som nu är fallet. Cirkulation mellan ledamöter i de olika domstolarna förhindras genom det nuvarande tillståndet. Den politiska motsättningen mellan land och stad upprätthålles genom bibehållande av onödiga skiljaktigheter. Nu kommer såsom en stor överraskning, att regeringen väl föreslår att de minsta städernas rättsskipning skall förstatligas. För de övriga skall den gamla ordningen fortfarande gälla. Detta kan väl knappast sägas vara uttryck för en 'allmän rättegångsreform', som landet väl kunde på en så kardinal punkt hava omsider förväntat sig efter mer än ett århundrades förberedelse.

Det synes vara lagrådet, som i sitt politiska kompromissbetänkande räckt ett finger åt denna vanskliga idé. Man har nu inget annat avsevärt skäl för förslaget än att det skulle bli så bråkigt och tidsödande att reglera det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och de större stadskommunerna med anledning av en konsekvent rättegångsreform. Ett magert och principiöst skäl, synes mig. Svårare uppgifter har väl den svenska statsmakten ridit ut även i senare tider. För övrigt kommer avfattandet i lagparagrafer av riksdagens eventuella anvisningar samt begrundandet av den myckenhet spörsmål, om vilka riksdagen ej kommer att ens i någon mån yttra sig, förmodligen att taga årtal, innan saken ånyo kan definitivt föreläggas riksdagen. Under den tidrymden bör den ingalunda svårare frågan om en ekonomisk utjämning kunna klargöras.»

De av mig gjorda uttalandena rörande städernas domstolsväsen biträdades av det för propositionens behandling tillsatta *särskilda utskottet*. I denna del anförde utskottet bland annat:

*Särskilda
utskottet
1931.*

»Någon meningsskiljaktighet torde icke råda därom, att såsom departementschefen antytt rättsskipningens ordnande och bekostande är en statens angelägenhet, ävensom att de samhällsförhållanden, som i äldre tid motiverade, att städerna i judiciellt hänseende intogo en särställning, numera bortfallit. Utskottet kan därför i princip ansluta sig till det i herr Lindhagens motion gjorda uttalandet, att rättsskipningen i städerna bör övertagas av staten. Däremot kan utskottet icke biträda samme motionärs uppfattning, att en dylik förändring bör genomföras i samband med den nu ifrågasatta rättegångsreformen. Det lär näppeligen med fog kunna göras gällande, att städernas domstolar i allmänhet skulle komma att sakna förmåga att handha ett förbättrat förfarande och att med hänsyn därtill ett förstatligande av rättsskipningen är nödvändigt. På sätt departementschefen framhållit bör i första hand undersökas, huruvida de olägenheter, som vidlåda den särskilda stadsjurisdiktionen, äro av den art, att de icke kunna avhjälpas på annan väg. Såsom en svaghet hos den nuvarande ordningen har anförts, att den — utom i de största städerna — förekommande sammankopplingen av rättsskipning och förvaltning länder till skada för rättsväsendet. Även om denna anmärkning äger ett visst berättigande, lär det ej vara erforderligt att med hänsyn härtill genomföra en avlösning av den särskilda stadsjurisdiktionen. Mera vägande äro de erinringar, som framställts mot den nu tillämpade ordningen för tillsättande av städernas domare. Denna ordning kan såsom redan berörts icke anses i erforderlig mån trygga en god rekrytering och lägger hinder i vägen för skapande av ett enhetligt domarstånd. Emellertid torde såsom departementschefen framhållit det icke vara nödvändigt att för undanröjande av dessa brister förstatliga rättsskipningen i städerna. En tillfredsställande lösning torde, åtminstone tillsvidade, kunna vinnas genom en reform av ordningen för stadsdomarnas tillsättande.

Ehuru utskottet sålunda finner, att ett allmänt överförande till staten av rättsskipningen i städerna icke påkallas av rättegångsreformens genomförande, ansluter sig utskottet till departementschefens uppfattning, att åtgärder i detta syfte äro nödvändiga beträffande de mindre städerna. Ett bibehållande av dessa städer såsom självständiga jurisdiktionsområden kan icke anses tillfredsställande. Även om vid tillsättande av domartjänsterna i dessa städer sökande med erforderlig kompetens kunna påräknas, måste det befaras, att på grund av göromålens ringa omfattning domarna icke skola vara i stånd att vidmakthålla sin förmåga och sitt intresse för rättsskipningen. I allt fall kunna de icke i sitt arbete förvärva den erfarenhet och vana vid handläggning, som äro önskvärda. Det måste även anses vara misshushållning med kraft och penningmedel att för de fåtaliga och i regel enkla domaruppgifterna i de små städerna bibehålla särskilda domstolar. En ändring i dessa förhållanden kan icke vinnas utan en ökning av domkretsarnas omfång. I detta syfte böra de mindre städerna förenas med kringliggande landsbygd till en domsaga. Denna uppfattning har redan godkänts av statsmakterna vid antagande av nu gällande lag om stads läggande under landsrätt. Där det med hänsyn till stadens storlek finnes påkallat, bör staden — eventueellt tillsammans med angränsande landsbygd — kunna bilda eget tingslag inom domsagan. Beaktande bör även skänkas förslaget att låta häradsrätten i stadstingslag bestå av, jämte häradshövdingen såsom ordförande, två lagfarna rådmän. Ett genomförande av detta förslag synes emellertid erbjuda vissa praktiska svårigheter. I samband med borttagandet av den särskilda jurisdiktionen bör utredning verkställas rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och vederbörande stad. Vid ordnande av detta mellanhavande

bör som huvudregel gälla, att stad, som förlorar sin särskilda jurisdiktion, skall befrias från de med den förutvarande domstolsorganisationen förbundna kostnaderna.

I frågan var gränsen skall dragas mellan de städer, som kunna behålla sin nuvarande jurisdiktion, och dem, som böra bilda gemensam domsaga med kringliggande landsbygd, ansluter sig utskottet till departementschefens uppfattning. Den bestämmande synpunkten synes sålunda böra vara, att den särskilda rättsskipningen bibehålles allenast i de städer, som genom sin folkmängd, sina ekonomiska förhållanden och andra omständigheter äga förutsättningar att uppbära en egen rättsskipning av tillräcklig styrka. Vid bedömande av denna fråga kan naturligen avgörande vikt icke tillmätas den omständigheten, att stad för närvarande har eller är beredd att bestrida kostnaden för en rådhusrätt, som fyller detta anspråk.

Då utskottet sålunda förordar, att den nuvarande, av städerna bekostade rättsskipningen i viss utsträckning bibehålles, vill utskottet samtidigt framhålla, att denna fråga nära sammanhänger med spörsmålet om städernas förvaltning. Problemet om förhållandet mellan magistraten och de kommunala organen torde inom en nära framtid böra erhålla sin lösning. Skulle denna lösning innebära en överflyttning från magistraten av de kommunala och statligt-administrativa uppgifter, som nu åvila densamma, kommer frågan om förstataligandet av rättsskipningen i ett annat läge.»

Beträffande övergången till den nya ordningen yttrade utskottet, att det syntes lämpligt, att åtgärder snarast vidtoges för att möjliggöra, att staten efter hand övertog rättsskipningen i de städer, där förutsättningar saknades för ett bibehållande av egen jurisdiktion. Slutlig ställning till de grunder, som därvid borde tillämpas, syntes kunna tagas först sedan förslag till lagstiftning i ämnet föreläge. Det kunde emellertid framhållas, att vid indragning av de särskilda stadsdomstolarna stor varsamhet borde iakttagas och städernas intressen vederbörligen beaktas.

I en vid utlåtandet fogad reservation hemställde herr *Lindhagen*, att riksdagen ville uttala sig för att staten framdeles borde övertaga rättsskipningen i städerna, att städer, som nu tämligen enhälligt önskade behålla sin organisation, icke mot sitt bestridande borde fråntagas densamma, samt att, om stads-samhället ansåges för litet för särjurisdiktion, bristen helst borde avhjälpas genom att staden förenades med kringliggande landsbygd till en domstol, som finge åtnjuta fördelarna av kollegialitet och täta sammanträden. Såsom motivering för denna hemställan anförde reservanten:

»Mången har föreställt sig, att en ny rättegångsreform skulle medföra statens övertagande av rättsskipningen även i städerna. Principen godkännes också i allmänhet. Men man skjuter den på framtiden av opportunitetsskäl. Dessutom invändes, att de ekonomiska uppgörelserna mellan städerna och staten skulle leda till så omfattande uppgörelser, att de ej kunde medhinnas till rättegångsreformens avgörande. Detta senare är väl en så kallad förevändning. För den redan nu ifrågasatta indragningen under staten av vissa städers rättsskipning uppresas inga sådana hinder. Säkerligen kan en uppgörelse om tolagen och andra ekonomiska frågor med god vilja medhinnas till och med tidigare än den långa tidrymd, som måste åtgå för rättegångsreformens omsättning i paragrafer samt dessas granskning av alla vederbörande och slutliga godkännande.

Det finnes emellertid en omständighet, som påkallar, att man ej bör motsätta sig det begärda uppskovet. Förslagen förbise som sagt betydelsen av folk-

domstolens uppbyggande på ett kollegialt lagfaret element. Statens övertagande av rättsskipningen i städerna vid denna tidpunkt äventyrar sannolikt, att förenämnda framsyn nedbrytes för oöverskådliga tider genom att domsagornas enmansdomarskap överföres även på rådhusrätterna med uppgivande av de senares förnämligare och vidsyntare organisationsform, såvitt på det lagfarna elementet ankommer. Den som vinner tid vinner råd.

Ur denna synvinkel måste emellertid redan nu riktas erinringar mot förslagens bemödande att lägga en myckenhet städer under landsbygdens berörda ofullkomliga organisationsformer. De gamla organisationsformerna skola ju enligt förslaget väsentligen bibehållas. De nu hotade städerna äro skapelser av betydelsefulla traditioner, som individualisera deras kollektivitet på ett särskilt förnämligt sätt. I den mån de tämligen enhälligt önska få behålla åtminstone under nuvarande förhållanden sin gamla organisation, så bör man, synes mig, icke mot deras bestridande främtaga dem den. Om stadsinvånarna tillika äro nöjda med sin rättsskipning även i de små städerna, är det väl icke heller så farligt med den. Sakerligen är denna rättsskipning jämväl liksom allt annat bättre än sitt rykte.

Anses emellertid samhället för litet i vissa fall för att kunna upprätthålla sin sårjurisdiktion, bör reformen icke bestå däri, att man utrotar det bestående fröet till en framtidsdugligare organisation och för oöverskådliga tider i stället påtvingar detta samhälle landsbygdens gammalmodiga eller i varje fall för framtidens folkdomstol främmande gestaltning av det lagfarna elementet. I stället bör problemet lösas på det sättet, att staden förenas med kringliggande landsbygd och därigenom en tillräckligare grundval skapas för bibehållande och förbättrande av stadens organisationsformer för det lagfarna domstolselementet. Utskottet ställer sig på ett ställe icke heller främmande för ett förslag att 'låta häradsrätten i ett stadstingslag bestå av, jämte häradshövdingen såsom ordförande, två lagfarna rådmän'. Utskottet finner naturligtvis detta förslag erbjuda vissa praktiska svårigheter. Detta kan sägas om allting här i världen, som måste ske. Här äro emellertid svårigheterna uppenbarligen övervinneliga.

Det mest framsynta vore väl dock att i en sådan sammanslagning ej utbryta staden såsom ett särskilt tingslag utan låta hela rättsskipningen koncentreras till staden med täta sammanträden såsom sker i de större städerna. Detta kan så mycket naturligare ske som den omgivande landsbygdens kommunikationer av olika slag vanligen redan äro inriktade på staden såsom ett centrum. Med en sådan ordning skulle ordföranden i rätten också fortfarande kunna behålla den historiska titeln borgmästare, om så anses önskligt.

Under sådana förhållanden är det viktigaste i detta ögonblick att i största möjliga mån slå vakt om de nuvarande stadsdomkretsarnas bibehållande under kommunal administration såsom ett nödvärn mot de nuvarande rättegångsreformatörernas obetänksamhet — förlåt uttrycket — gentemot framtiden och dess folkdomstolar.»

Avvikande mening uttalades jämväl av herr *Christenson m. fl.*, vilka i reservation gjorde gällande, att utskottets utlåtande på denna punkt bort erhålla i huvudsak följande lydelse:

»Vad åter angår frågan om indragning av jurisdiktionen för vissa städer har departementschefen anført, att i de större och medelstora städerna den nuvarande domstolsorganisationen borde fortbestå, dock med iakttagande av att rådhusrätterna alltid skulle bestå av tre lagfarna ledamöter. Däremot erbjöde rådhusrätterna i de mindre städerna icke fullgoda garantier för en tillfredsställande rättsskipning och borde därför upphöra. Enligt departementschefens

mening borde en dylik förändring vara påkallad alldeles oberoende av en allmän rättegångsreform, och måste det under sådana förhållanden ur alla synpunkter anses vara till fördel, att åtgärder snarast möjligt vidtoges för att efter hand bringa dessa domstolar att upphöra.

Såsom skäl för indragningen av jurisdiktionen i de mindre städerna har huvudsakligen anförts, dels att garanti saknades för att stadsdomarämbetena bleve besatta med fullt kvalificerade personer dels ock att på grund av målens ringa omfattning stadsdomarna icke genom sin verksamhet vid domstolen kunde vinna ökad utbildning utan snarare måste förväntas gå tillbaka i erfarenhet och kunskaper.

Vad det första skälet beträffar torde detta komma att förfalla genom införande av annan ordning för tillsättande av stadsdomare i huvudsaklig överensstämmelse med departementschefens förslag. Det andra skälet torde knappast hava någon tillämpning å de rådhusrätter, som hava minst två lagfarna ledamöter. Vid dessa rådhusrätter äro göromålen säkerligen så pass omfattande, att där anställda domare kunna vidmakthålla kunskaper och intresse för rättsskipningen. Detsamma torde vara förhållandet med åtskilliga städer, som hava endast en lagfaren ledamot i sin rådhusrätt. Av rättsstatistiken synes framgå, att i flera dylika städer handläggas rättegångsmål till större antal än som förekommer i mindre domsagor.

Utskottet har sålunda icke kunnat finna, att hänsyn till rättsskipningen kräver indragning av jurisdiktionen i så många städer — antalet torde uppgå till mellan 50 och 60 — som departementschefen ifrågasätter. Därtill kommer, att jurisdiktionen för städerna är ett av dem högt skattat flerhundraårigt privilegium, som ej bör berövas dem utan verkligt tvingande skäl. Rättsskipningen betalas nu av städerna själva, varigenom kostnader härför inbesparas för statsverket.

Om en stad fräntages sin särskilda jurisdiktion, bör den givetvis befrias från de med den förutvarande domstolsorganisationen förbundna kostnaderna. Härav följer, att, om ett större antal städer skulle få sin jurisdiktion indragen, staten under en lång övergångstid kommer att få vidkännas högst betydande kostnader i ersättning åt på indragningsstat ställda stadsdomare.

Vid nu angivna förhållanden anser utskottet, att städerna böra få bibehållas vid sin jurisdiktion i långt större omfattning än departementschefen ifrågasatt. Ett bestämt ställningstagande till denna fråga synes icke möjligt förrän efter närmare utredning av alla på frågan inverkan omständigheter.

Under de senare årtiondena hava åtskilliga städer tillkommit, av vilka flera nått en betydande storlek. Dessa städer hava icke erhållit särskild jurisdiktion, ehuru flera av dem därom gjort framställning. Enligt utskottets mening böra ifrågavarande städer erhålla rätt till egen jurisdiktion, under förutsättning att de med hänsyn till folkmängd och andra förhållanden kunna anses äga tillräcklig förutsättning att uppbära en sådan.»

Riksdagen biträdde utskottets uppfattning, varefter beslutet anmäldes i skrift den 29 maj 1931, nr 308.

Sakkunniga
1931.

Med anledning av riksdagens beslut i denna del tillkallade jag, jämlikt därtill den 11 september 1931 erhållet bemyndigande, efter samråd med chefen för socialdepartementet, borgmästaren Gustaf Ehrnberg och kommunalborgmästaren Harry Ljungberg att såsom sakkunniga inom justitie- och socialdepartementen biträda med fortsatt behandling av frågan om övertagande från statens sida av rättsskipningen i vissa städer ävensom av frågan rörande de ändrade bestämmelser angående kommunalförvaltningen i stad, som av ett dylikt

övertagande kunde påkallas, jämte därmed sammanhängande spörsmål. Till fullgörande av uppdraget såvitt angår förstатligandet av rättsskipningen i vissa städer avlämnade de sakkunniga med skrivelse den 27 november 1931 utkast till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende jämte en kortfattad promemoria. Utkastet torde få såsom bilaga fogas vid protokollet i detta ärende (*Bilaga B*). Vidkommande uppdraget i övrigt avgåvo de sakkunniga samtidigt till chefen för socialdepartementet ett förberedande förslag angående magistratsbestyrens ombesörjande i stad utan magistrat.

Det av de sakkunniga upprättade utkastet till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende innebär i huvudsak en utvidgning av de i lagen den 13 juni 1924 givna bestämmelserna om stads läggande under landsrätt. Enligt utkastet kan Kungl. Maj:t på framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med angränsande domsaga. Beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren finnes endast en ledamot, som skall vara lagfaren, må Kungl. Maj:t, även utan stadsfullmäktiges samtycke, meddela sådant förordnande, därest ändringen finnes vara till gagn för rättsvården och icke medföra ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för befolkningen i staden eller i den domsaga, med vilken staden skulle förenas. De i 1924 års lag givna begränsningarna att förordnande mot stadens vilja ej må meddelas, där stadens folkmängd uppgår till 3,000 personer eller stadsfullmäktige med minst två tredjedels majoritet uttalat sig mot landsrättsförläggning, ha sålunda borttagits. Däremot har föreskrivits, att förordnande ej må meddelas beträffande residensstad. Utredning rörande stads förening med domsaga skall verkställas då borgmästartjänsten eller tjänst såsom lagfaren ledamot av rådhusrätten blivit ledig eller eljest anledning förefinnes till dylik förening. Utredningen skall liksom enligt 1924 års lag särskilt avse den ifrågasatta föreningens verkningar med avseende å rättsvården och stadens ekonomiska förhållanden. För utredningens verkställande äger länsstyrelsen, där det finnes erforderligt, förordna utredningsman till sitt biträde. Närmare bestämmelser om utredningen meddelas av Kungl. Maj:t. Över utredningen skall länsstyrelsen inhämta yttrande av stadsfullmäktige och vederbörande häradsrätt, varefter handlingarna i ärendet jämte länsstyrelsens utlåtande skola insändas till Kungl. Maj:t. Då borgmästartjänst eller tjänst såsom lagfaren ledamot av rådhusrätten blivit ledig i stad, som här avses, skall länsstyrelsen ofördröjligen hos Kungl. Maj:t göra anmälan därom. Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening i judiciellt hänseende med domsaga må föranleda. Genom lagen upphävas de förut nämnda cirkulären den 2 juli 1915 och den 7 maj 1918. Det är avsett, att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1932.

Över de sakkunnigas utkast har styrelsen för svenska stadsförbundet efter remiss avgivit utlåtande, varjämte styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare inkommit med yttrande i ärendet. Förstnämnda styrelse har vid sitt

yttrande fogat protokoll från en av stadsförbundet den 5 december 1931 anordnad konferens för överläggning rörande de sakkunnigas förslag. Vid konferensen närvaro ombud för 51 magistratsstäder. De avgivna utlåtandena — yttrandet från stadsdomarföreningen med uteslutande av de delar, som angå förslaget om magistratsbestyrens fullgörande — torde få såsom bilagor fogas vid detta protokoll. (*Bilagor C och D.*) Därjämte ha från stadsfullmäktige i flera städer inkommit skrivelser, däri hemställts, att städerna måtte erhålla tillfälle att yttra sig över utkasten innan dessa framläggas för riksdagen.

*Förslag
inom social-
departemen-
tet 1932.*

På grundval av de sakkunnigas förslag rörande magistratsbestyrens fullgörande ha inom socialdepartementet utarbetats förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, lag om kommunalborgmästare samt lag om överflyttande å kommunalborgmästare av magistrat eller stadsstyrelse åliggande bestyr jämte vissa därmed sammanhängande författningar. Rörande innehållet i dessa förslag, som komma att senare i dag anmälas av chefen för socialdepartementet, må här nämnas följande. I samtliga städer utan magistrat skall finnas en kommunalborgmästare med uppgift dels att bistå drätselkammaren vid fullgörandet av dess åligganden dels ock att övertaga huvuddelen av de statliga uppgifter, som för närvarande åligga magistraten. Kommunalborgmästare skall ha avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov. Dock må till sådan befattning utses jämväl den som av Kungl. Maj:t på grund av annan utbildning eller ådagalagd duglighet i kommunala värv eller eljest i allmän befattning funnits skickad att inneha den befattning, varom är fråga. Kommunalborgmästare väljes av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan. Förordnande å befattningen utfärdas av länsstyrelsen. Reglemente för kommunalborgmästaren skall utfärdas av Kungl. Maj:t efter därom av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan upprättat förslag. I reglementet skola bestämmelser meddelas om kommunalborgmästarens tillsättande, åligganden, avlöning, entledigande, pension och tjänsteförhållanden i övrigt. För kommunalborgmästares entledigande må ej stadgas annan grund än — förutom viss ålder och genom olycksfall eller sjukdom vållad oförmåga till tjänstgöring — att länsstyrelsen funnit skäl föreligga för bifall till framställning av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan om entledigande, såframt förslag därom väckts av drätselkammaren med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster och antagits av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan med enahanda pluralitet. De sålunda föreslagna reglerna skola tillämpas jämväl beträffande de nuvarande fögderistäderna. I dessa städer skola följaktligen stadsstyrelserna försvinna. Dock medgives för dem en övergångstid av högst fem år.

Slutligen må i detta sammanhang nämnas, att antalet städer, i vilkas rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren finnes endast en ledamot, som skall vara lagfaren, är 53. Beträffande dessa städer, deras folkmängd samt antalet vid rådhusrätterna därstädes avgjorda mål och ärenden under åren 1927—1930 får jag hänvisa till en vid protokollet i detta ärende fogad bilaga (*Bilaga E*).

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har riksdagen föregående år vid godkännande av huvudgrunderna för den blivande rättegångsreformen biträtt den av mig uttalade uppfattningen att den särskilda rättsskipningen bör bibehållas endast i de städer, som genom sin folkmängd, sina ekonomiska förhållanden och andra omständigheter äga förutsättningar att uppbära en rådhusrätt bestående av minst tre lagfarna ledamöter, samt att övriga städer böra i judiciellt avseende förenas med närliggande domsagor. Tillika har riksdagen uttalat, att åtgärder snarast böra vidtagas för att möjliggöra, att staten efter hand övertager rättsskipningen i sistnämnda städer. På grund härav saknar jag anledning att nu ånyo ingå på spörsmålet huruvida den särskilda rättsskipningen i dessa städer bör upphöra. Det gäller allenast att pröva, hur övergången till den nya ordningen lämpligen bör ske.

Vid nu angivna förhållande synes skäl ej föreligga att, såsom stadsförbundet förordnat, bereda städerna tillfälle att ånyo yttra sig i ärendet. Den kritik, som framförts mot de sakkunnigas utkast, har i väsentlig mån riktat sig mot principen om upphävande av den särskilda jurisdiktionen i de mindre städerna. Rörande denna fråga ha städerna flera gånger i olika sammanhang givit sin mening tillkänna, och de av dem anförda synpunkterna ha av statsmakterna upptagits till sorgfällig prövning. De mot sakkunnigutkastet i övrigt framställda anmärkningarna synas mig kunna beaktas på sådant sätt, att städernas intressen bliva fullt tillgodosedda. Några nya synpunkter rörande lagstiftningens utformande torde ej stå att vinna genom städernas hörande. Därest, såsom i det följande kommer att närmare utvecklas, beslut om stads förenande med domsaga icke bör meddelas med mindre utredning företagits rörande ändringens verkningar i olika avseenden, kommer vidare varje stad, då fråga väckes om vidtagande av sådan åtgärd beträffande staden, att kunna göra sin mening gällande. Härvid skall även fullständig utredning företagas rörande omläggningens betydelse för stadens ekonomi. Mot förslaget att bereda städerna möjlighet att inkomma med yttranden talar vidare, att en dylik åtgärd skulle förhindra ärendets framläggande för innevarande års riksdag. Ett uppskov med frågans avgörande är emellertid ur skilda synpunkter olämpligt. För närvarande är borgmästartjänsten ledig i fem mindre städer, nämligen Örnsköldsvik, Arboga, Filipstad, Kungsbacka och Marstrand, och under detta år torde ytterligare ledigheter komma att uppstå. Det måste ur allmän synpunkt anses otillfredsställande, att borgmästartjänsterna i dessa städer hållas vakanta, och för städerna är det ett önskemål att frågan om organisationen av deras rättsskipning och förvaltning ej längre förblir svävande.

Av vad sålunda anförts framgår, att enligt min mening frågan om lagstiftning rörande statens övertagande av rättsskipningen i de mindre städerna bör upptagas till omedelbart avgörande. Tydligt är, att denna lagstiftning icke bör avse att med ett slag upphäva den särskilda jurisdiktionen i dessa städer. Syftet bör endast vara att möjliggöra, att staten, då lämpligt tillfälle yppas, efter hand övertager rättsskipningen. Härvid bör såsom riksdagen framhållit stor varsamhet iakttagas och städernas intressen vederbörligen beaktas. På sätt stadsförbundet anført bör därför lagstiftningen så avfattas, att

det otvetydigt framgår, att stads förenande med domsaga icke får lända staden till skada. I lagen bör sålunda tydligt angivas under vilka förutsättningar beslut mot stadens vilja kan fattas om rådhusrättens upphörande. Sådant beslut bör ej kunna meddelas med mindre utredning i varje särskilt fall ägt rum rörande åtgärdens verkningar i olika hänseenden. Därest utredningen visar, att den tilltänkta ändringen med hänsyn till statens eller stadens intresse är förenad med olägenheter, vilka överväga därmed förbundna fördelar, bör med åtgärden anstå i avbidan på gynnsammare förutsättningar. Naturligen kan ett beslut om stads förenande med domsaga icke för rådhusrättens befattningshavare föranleda inskränkning i dem vederbörligen tillförsäkrade förmåner.

*Förening av
stad och
landsbygd
med stadens
samtycke.*

Liksom enligt nu gällande lag bör möjlighet finnas att förena stad med angränsande domsaga, därest stadsfullmäktige göra framställning därom eller eljest samtycka till åtgärden. Att för dylikt fall meddela föreskrifter rörande det förfarande, som bör iakttagas, lärer icke vara erforderligt. I dessa fall torde utredning komma att verkställas och stadens önskemål komma att framföras utan att särskilda garantier därför behöva uppställas. Det är anledning antaga, att därest kommunalförvaltningen i de städer, varom nu är fråga, kan ordnas på tillfredsställande sätt och vissa förbättringar i rättsskipningen kunna genomföras, städerna skola finna med sin fördel förenligt att frivilligt avstå från den särskilda jurisdiktionen. Detta kan tänkas främst då möjlighet finnes att genom förläggning av domsagas tingsställe eller kansli till staden bereda denna förmåner. Erinras må, att stadsfullmäktige i Simrishamn i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 september 1931 meddelat, att för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna det önskvärt, att frågan om en förening i judiciellt hänseende av staden samt Ingelstads och Järrestads härads domsaga redan nu komme under övervägande, stadsfullmäktige vore beredda att under vissa förutsättningar, bland andra att staden erhöles domstol och domstolskansli på platsen, med kronan ingå i förhandling om sådan förening.

*Förening av
stad och
landsbygd
utan stadens
samtycke.*

Ehuru man sålunda kan hoppas, att städerna i vissa fall komma att samtycka till en omläggning av jurisdiktionen, bör möjlighet finnas att genomföra en dylik förändring även utan stadens medgivande. Sådan möjlighet finnes redan enligt gällande lag. Erfarenheten har emellertid visat, att de i nämnda lag givna bestämmelserna i detta syfte icke äro tillfyllest. En utvidgning av dessa föreskrifter är därför erforderlig.

Vad först angår frågan, vilka städer skola beröras av den ifrågavarande lagstiftningen, torde vara tydligt, att den i gällande lag intagna begränsningen till städer, vilkas folkmängd icke uppgår till 3,000 personer, ej bör bibehållas. Därest det av riksdagen uttalade önskemålet om statens övertagande av rättsskipningen i de mindre städerna skall kunna verksamt tillgodoses, bör lagstiftningen utsträckas även till betydligt större städer. Emellertid torde det ej vara lämpligt att vid bestämmande av lagens räckvidd utgå från invånarantalet. Folkmängden utgör icke någon tillförlitlig mätare på omfattningen och beskaflenheten av den arbetsbörda, som åvilar stadens dömande organ. Det synes riktigare att i anslutning till de av riksdagen godkända grundlinjerna för den blivande domstolsorganisationen låta lagen om-

fatta alla städer, i vilkas rådhusrätt icke sitta minst tre lagfarna ledamöter. Härvid bör såsom riksdagen framhållit avgörande vikt icke tillmätas den omständigheten att stad för närvarande har eller är beredd att bestrida kostnaden för en rådhusrätt, som fyller detta anspråk. Utslagsgivande bör vara, huruvida staden, då fråga uppkommer om dess förenande med domsaga, har behov av en rådhusrätt av minst tre lagfarna ledamöter. Med hänsyn härtill saknas anledning att, såsom stadsförbundet yrkat, uppställa särskilda övergångsbestämmelser för stad, i vilken före den nya lagstiftningens ikraftträdande behov uppstått av ökad arbetskraft. Från den nu angivna regeln om lagens räckvidd bör emellertid, såsom jag anført vid framläggande av huvudgrunderna för rättegångsreformen, undantag göras för residensstäderna. Ehuru lagen sålunda kommer att gälla flera jämförelsevis stora städer, är det antagligt, att dessa städer endast i vissa fall komma att förlora sin särskilda jurisdiktion. En sammanläggning av dylika städer med angränsande domsagor torde i flera fall under nuvarande förhållanden komma att medföra så betydande svårigheter, att de icke uppvägas av därmed förenade fördelar. Emellertid synes möjlighet böra hållas öppen att indraga rådhusrätten även i dylik stad, därest en sammanläggning efter prövning av alla på frågan inverkan omständigheter finnes vara övervägande till gagn.

Jämlikt gällande lag kan beslut rörande rådhusrätts upphörande utan stadens samtycke meddelas allenast då borgmästartjänsten är ledig. De sakkunniga ha föreslagit, att dylik åtgärd skulle kunna vidtagas jämväl då tjänsten såsom lagfaren ledamot är vakant eller eljest anledning förefinnes att förena staden med domsaga. Mot förslaget att sådan åtgärd skulle kunna ifrågakomma även utan att ledighet uppstått i domstolen, ha från flera håll anmärkningar framställts. Sålunda har stadsförbundet uttalat, att bestämmelsen syns vagt formulerad och i vart fall borde komma till användning efter särskilt noggrant beaktande av riksdagens direktiv om varsamhet. Enligt min mening torde något större behov icke föreligga av att kunna mot stadens bestridande förena densamma med domsaga annat än då borgmästartjänsten är ledig. I andra fall lär i regel, då borgmästaren måste avlönas på indragningsstat, åtgärden med hänsyn till kostnaderna för det allmänna icke böra komma i fråga. Därest t. ex. vid omreglering av domsagor behov skulle uppstå att med någon domsaga införliva en där belägen stad, ehuru borgmästartjänsten icke är vakant, torde böra undersökas, huruvida möjlighet finnes att genom överenskommelse med staden söka ernå lämplig domkretsindelning.

På sätt redan antytts bör av lagen tydligt framgå, att beslut om avskaffande av rådhusrätt icke får meddelas, där ändringen skulle bli till men för staden. Lika med stadsförbundet finner jag, att förutsättningarna för genomförande av en dylik åtgärd böra preciseras i lagen. Det torde emellertid ej vara möjligt att vid uppställande av dylika förutsättningar angiva alla de olika förhållanden, som kunna föreligga då för stad fråga uppkommer om avskaffande av den särskilda jurisdiktionen. För vinnande av en tillfredsställande lösning lär det i allmänhet vara lämpligt, att avgörandet icke bindes av detaljerade regler.

Såsom första villkor för indragning av rådhusrätten bör naturligen uppställas, att åtgärden i det särskilda fallet prövas vara till fördel för rättsskipningen. Härvid måste hänsyn tagas till förhållandena såväl i staden som i den domsaga, med vilken staden skulle förenas. Förändringen bör icke kunna genomföras med mindre rättsskipningen i domsagan är ordnad eller kan ordnas på sådant sätt, att stadens berättigade anspråk på rättsskipningens snabbhet och lättillgänglighet behöriigen tillgodoses. Särskilt då rättsskipningsgöromålen i staden äro av betydande omfattning, bör stor varsamhet iakttagas, framför allt i de fall, då stadsbefolkningen skulle få lång väg till domsagans kansli och tingsställe.

Beträffande de ekonomiska förutsättningarna för beslut om rådhusrättens upphörande har riksdagen uttalat som huvudregel, att stad, som förlorar sin särskilda jurisdiktion, skall befrias från de med den förutvarande domstolsorganisationen förbundna kostnaderna. Denna regel torde såsom stadsförbundet framhållit böra komma till uttryck i lagen. Det bör sålunda föreskrivas som villkor, att staten övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pensionering åt de ledamöter och tjänstemän vid rådhusrätten, som på grund av omorganisationen komma att överföras till indragningsstat. Tydliigen bör statens förpliktelse icke sträcka sig längre än stadens. Skulle sålunda befattningshavare vid rådhusrätten erhålla annan anställning i stadens tjänst och hans rätt till avlöning på indragningsstat härigenom minskas, bör statsverkets skyldighet undergå motsvarande reduktion. Detsamma bör gälla, därest befattningshavare är skyldig att övergå till annan jämställd eller högre befattning och sådan befattning erbjudes honom. Det är tydligt, att rådhusrättens indragande ej heller i övrigt bör få för staden medföra ökade ekonomiska bördor eller annan avsevärd olägenhet. Beaktande måste sålunda skänkas förändringens inverkan bland annat på stadens förvaltning och uppbördsväsen. Därest statens övertagande av rättsskipningen i någon stad skulle för statsverket medföra utgift, för vars bestridande särskilt anslag erfordras, kommer medverkan att krävas från riksdagens sida.

*För-
farandet.*

För att möjliggöra en allsidig prövning av frågan, huruvida förutsättningarna för rådhusrättens indragning äro för handen, måste, som redan anförts, i varje särskilt fall en fullständig utredning äga rum beträffande åtgärdens verkningar i olika hänseenden. Denna utredning bör avse förändringens innebörd med avseende å såväl rättsvården som stadens ekonomi och förvaltning. Med hänsyn till utredningens betydelse synes det mig lämpligt att såsom ock stadsförbundet förordnat i lagen angiva de frågor, som vid utredningen böra särskilt beaktas.

Då, såsom redan framhållits, en förändring icke bör komma till stånd, därest den skulle medföra en försämring av rättsskipningen, bör undersökas, huruvida med hänsyn härtill jämkningar äro påkallade i den för domsagan gällande rättegångsordningen. Sådana jämkningar kunna vara erforderliga för att bereda befolkningen tillgång till snabb och lätt tillgänglig rättsskipning. Olika utvägar kunna härvid övervägas. I vissa fall torde berörda syfte lämpligen kunna vinnas därigenom att antalet allmänna tingssammanträden i domsagan

eller tingslaget ökas. Därest domstolens arbetsbörda med hänsyn till stadens storlek och andra förhållanden är av erforderlig omfattning, kan staden härvid bilda eget tingslag. Det av stadsdomarföreningen förordade förslaget att giva häradsrätten i dylikt tingslag en kollegial sammansättning skulle kräva en genomgripande förändring av häradsrätternas organisation och arbetssätt och synes med hänsyn till förslagets ringa betydelse för de städer, varom nu är fråga, icke för närvarande böra upptagas. Även om staden anses böra ingå i annat tingslag, kan det på en del håll vara påkallat att förlägga tingsställe och i vissa fall även domsagens kansli till staden. Emellertid kan det tänkas, att en ökning av antalet allmänna tingssammanträden skulle i allt för hög grad verka splittrande på häradshövdingens arbete och bliva betungande för nämnden. En dylik ökning torde även i ett stort antal fall vara onödig. Av de förut berörda uppgifterna om antalet mål och ärenden, som under åren 1927—1930 handlagts vid rådhusrätterna i de städer, varom nu är fråga, framgår, att dessa mål och ärenden till övervägande del varit sådana, som kunnat handläggas vid sammanträden med tremansnämnd. Städernas intresse skulle därför i många fall bliva i allt väsentligt tillgodosett, därest förordnande meddelades om hållande av erforderligt antal tremanssammanträden. Skulle ordinarie tingsställe icke vara beläget i staden, kan föreskrivas, att sammanträde med tremansnämnd dock skall hållas därstädes. Med en dylik ordning torde i vissa fall lämpligen kunna förenas, att åt en biträdande domare uppdrages att hålla sammanträde med tremansnämnd i staden. I de fall, då domsagens kansli icke är förlagt i staden, bör det ej vara uteslutet att till biträdande domare förordna den föreslagna kommunalborgmästaren, därest han innehar erforderliga kvalifikationer och i övrigt finnes lämplig för uppdraget. Genom en sådan anordning skulle staden erhålla tillgång till en domstol på platsen med behörighet att upptaga flertalet där förekommande mål och ärenden, under det att de mera betydelsefulla målen skulle handläggas av häradshövdingen på de allmänna tingssammanträdena. Om och i vad mån staden skäligen bör bidra till bestridande av de kostnader, som föranledas av en dylik anordning, torde böra övervägas vid utredningen.

Stor vikt bör vid utredningen tilläggas frågan huruvida särskilda åtgärder äro erforderliga för behandlingen av lagfarts- och inteckningsärenden. Enligt det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden kunna flera inskrivningsdomare finnas i en domsaga. Därjämte kan inskrivningsdag, där det provas lämpligt, hållas särskilt för viss del av domsagan så ock å annan ort än den, där domsagens kansli finnes. Därest detta förslag vinner riksdagens bifall, blir det alltså möjligt att förordna särskild inskrivningsdomare för en till domsagan hörande stad. I vissa fall torde sådant förordnande kunna lämnas kommunalborgmästaren, varigenom staden skulle erhålla ej blott inskrivningsdagar utan även kansli för inskrivningsärenden på platsen. Då inskrivningsärendena på dylikt sätt komma att behandlas av en av staden avlönad befattningshavare, synes böra övervägas att låta lösen för ex-

petitioner i dessa ärenden ingå till stadens kassa. På andra håll torde det vara tillfyllest, om föreskrift meddelades, att inskrivningsdag skall hållas i staden.

Vid den undersökning, som sålunda skall äga rum, bör även utredas vilken betydelse den föreslagna omläggningen bör äga för handhavandet av överexekutorsgöromålen i staden liksom för fullgörande av de uppgifter beträffande fastighetsväsendet, som för närvarande åvila magistraten. Till dessa frågor vill jag återkomma i det följande. Tillika bör undersökas, hur mantalsskrivning samt debitering och uppbörd av utskyllder bör verkställas i staden.

En fråga, som bör utredas, är vidare spörsmålet hur stadens förvaltning bör ordnas efter magistratens upphörande. Förslag till lagbestämmelser rörande magistratsbestyrens fullgörande i stad utan magistrat kommer, såsom redan är nämnt, att framläggas av chefen för socialdepartementet. Här må endast erinras, att utredningen naturligen bör avse, hur den ifrågavarande staden skall kunna erhålla en effektiv och på samma gång billig förvaltning.

Såsom redan framhållits bör utredningen även avse den föreslagna ändringens ekonomiska verkningar. Härvid bör beräkning verkställas rörande den minskning i kostnader, som kan vinnas genom rådhusrättens upphörande. Å andra sidan bör hänsyn tagas till de kostnader, som kunna betingas av stadens ändrade kommunala organisation. Särskilt beaktande bör skänkas de utgifter, som kunna bli erforderliga för staden, därest denna blir nödsakad att taga del i kostnaderna för byggande och underhåll av tingshus. Vidare bör utredas, huruvida staden på grund av omläggningen kommer att röna minskning i sina inkomster genom bortfallandet av sportler eller annan rättighet av ekonomisk natur.

Rörande sättet för utredningens verkställande torde i huvudsak böra gälla de regler, som angivits av de sakkunniga. Utredningen bör anförtros åt länsstyrelsen, som bör äga att förordna utredningsman till sitt biträde. I likhet med stadsförbundet finner jag lämpligt, att i lagen intages bestämmelse, att stadsfullmäktige genom utsedda ombud äga att deltaga i utredningen. Det torde ligga i sakens natur, att detta deltagande såsom hittills bör ske på stadens bekostnad. Närmare bestämmelser om utredningen böra liksom hittills meddelas av Kungl. Maj:t.

*Anmäl-
ningsplikt
vid ledighet.*

Det bör åläggas länsstyrelsen att, då borgmästartjänsten eller tjänst såsom lagfaren ledamot i rådhusrätt blir ledig i stad, varom nu är fråga, genast göra anmälan härom till Kungl. Maj:t. Genom dylik anmälan sättes Kungl. Maj:t i tillfälle att taga ställning till frågan, huruvida utredning skall verkställas rörande stadens förenande med domsaga eller, då rådmantjänst blivit ledig, huruvida denna tillsvidare icke skall besättas med ordinarie innehavare. Innan Kungl. Maj:t meddelat beslut i ärendet, böra åtgärder för tjänstens återbesättande icke få vidtagas.

Av vad nu anförts framgår, att jag beträffande huvudprinciperna för den ifrågasatta lagstiftningen ansluter mig till det av de sakkunniga framlagda lagutkastet. I flera betydelsefulla hänseenden har jag emellertid ansett de

sakkunnigas förslag böra modifieras. På grund härav har jag låtit inom departementet verkställa en omarbetning av utkastet. Härvid har detsamma även undergått vissa jämkningar av formell natur.

Enligt 1 § utsökningslagen är överexekutor för landet, vartill i nämnda lag hänföres jämväl stad lydande under landsrätt, länsstyrelsen, var inom sitt län, i Stockholm överståthållarämbetet samt i rikets övriga städer magistraten eller, där Kungl. Maj:t det förordnar, viss ledamot av magistraten. Befattningen såsom utmätningsman innehaves jämlikt 2 § samma lag å landet av landsfiskal, var inom sitt tjänstgöringsområde, och i stad av stadsfogde. För bestämt fall eller inom visst område må länsstyrelsen enligt 3 § nämnda lag förordna lämplig person att på eget ansvar i landsfiskals ställe vara utmätningsman. På grund av stadgande i 23 § förordningen om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall må Kungl. Maj:t beträffande viss stad förordna, att med genomförande av den nu berörda organisationen må anstå. I sådan stad skall under den tid anståndet fortfar länsstyrelsen vara överexekutor och utmätningsmannens befattning utövas av magistraten.

I samband med behandlingen av spörsmålet om ordnande av den kommunala förvaltningen i de städer, som sakna egen jurisdiktion, har fråga uppkommit om vidtagande av sådana ändringar i utsökningslagens bestämmelser, att i vissa av dessa städer särskild överexekutor kunde förordnas. Detta spörsmål berördes i det av särskilda sakkunniga inom civildepartementet — den s. k. stadsstyrelsekommissionen — den 22 december 1917 avlämnade betänkandet angående magistratsförvaltningens ordnande i städer under landsrätt. Enligt de sakkunnigas förslag skulle i dessa städer eljest å magistraten ankommande bestyr och åliggande fullgöras av en styrelse i regel bestående av borgmästare och två rådmän. I de städer, där med hänsyn till stadens storlek behov förefunnas av eget exekutionsväsen, skulle stadsstyrelsen benämnas magistrat. Genom att bibehålla denna benämning skulle dessa städer med avseende å alla till fögderiförvaltningen hörande bestyr bliva jämställda med de nuvarande magistratsstäderna. De sakkunniga föreslogo även sådan ändring i 1 § utsökningslagen, att jämväl dylik magistrat, där sådan funnes, eller viss ledamot av magistraten skulle vara överexekutor.

Genom proposition, nr 278, framlade Kungl. Maj:t för 1919 års riksdag förslag till bestämmelser rörande kommunalförvaltningens ordnande i städer utan egen jurisdiktion. Enligt förslaget skulle i dessa städer stadsstyrelsen i regel bestå av en kommunalborgmästare och minst två kommunalrådmän. Kommunalborgmästare skulle ha avlagt examen, som berättigade till inträde i rättegångsverken, eller ock under längre tids utövande av allmän befattning ha ådagalagt sådan insikt och skicklighet, som Kungl. Maj:t på framställning av stadsfullmäktige prövade innebära kompetens till befattningen. Samtidigt framlades genom proposition, nr 343, förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen. De jämkningar, som härvid förordades i de sakkunnigas förslag till ändring av sistnämnda lag, voro betingade bland annat därav, att be-

**Ändringar i
utsöknings-
lagen.**

*Gällande be-
stämmelser.*

*Tidigare
ändrings-
förslag.*

*Stads-
styrelse-
kommissionen
1917.*

*Propositio-
ner 1919
och 1920.*

nämningen magistrat icke ansetts böra användas för stadsstyrelse i stad under landsrätt. Enligt det framlagda förslaget skulle i dylik stad länsstyrelsen vara överexekutor. Dock kunde, därest i stadens styrelse funnes lagfaren ledamot, Kungl. Maj:t förordna, att styrelsen eller viss lagfaren ledamot därav skulle vara överexekutor. Därest sådant förordnande ej meddelats, skulle staden med avseende å utsökningslagens tillämpning räknas till landet. Det framlagda förslaget rörande kommunalförvaltningens ordnande i städerna vann icke riksdagens bifall. I följd härav avslogs jämväl förslaget om ändring i utsökningslagen. Nytt förslag rörande stadsstyrelsens ordnande framlades genom proposition, nr 12, för 1920 års riksdag. Tillika framlades ånyo genom proposition, nr 14, det vid föregående års riksdag framburna förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen. Förslaget rörande ordnandet av den kommunala förvaltningen bifölls av riksdagen. Beträffande förslaget om ändring i utsökningslagen stannade däremot kamrarna i olika beslut, i det att första kammaren avslög förslaget, under det att andra kammaren utan diskussion antog detsamma. Såsom skäl för avslag framhölls under behandlingen i första kammaren i huvudsak följande. Vissa överexekutorsgöromål, särskilt ärenden rörande exekutiv auktion å fast egendom, vore av invecklad beskaffenhet och ställde stora anspråk på juridiska insikter. I ett stort antal av de städer, varom vore fråga, komme kommunalborgmästaren att sakna kvalifikationer för att handlägga dessa göromål. Härtill bidroge att enligt förslaget rörande kommunalförvaltningens ordnande till kommunalborgmästare kunde i vissa fall utses person, som icke vore lagfaren. Det kunde därför antagas, att Kungl. Maj:t endast sällan komme att förordna särskild överexekutor för staden, i följd varav lagändringen skulle erhålla endast ringa praktisk betydelse. Fara föreläge även att, därest överexekutorsgöromålen anförtroddes åt kommunalborgmästaren, vid sådan befattningshavares tillsättande alltför stor vikt komme att tillmätas de sökandes rent juridiska meriter. Härigenom skulle det bliva svårare att förvärva personer med nödig kommunal erfarenhet. Den föreslagna ändringen vore även principiellt oriktig därutinnan, att den bibehölle det samband mellan rättsskipning och kommunal förvaltning, som man önskade upphäva. Det syntes böra utredas, huruvida icke överexekutorsgöromålen kunde överflyttas till domstolarna.

Proposition 1931. Enligt processkommissionens den 15 december 1926 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning skulle befattningen som överexekutor överflyttas till de allmänna underrätterna. Vid anmälan i statsråd den 6 februari 1931 av de huvudgrunder för en rättegångsreform, som genom proposition, nr 80, framlades för nämnda års riksdag, uttalade jag, att spörsmålet om en överflyttning av överexekutorsgöromålen ägde nära samband med frågan om förstatligande av rättsskipningen i städerna. Skulle ett allmänt förstatligande äga rum och magistraten i dess nuvarande sammansättning försvinna, syntes någon annan utväg icke stå till buds än att överflytta överexekutorsgöromålen i de städer, som komme att utgöra egen domsaga, å domstolen. Att för ifrågasvarande städer förlägga dessa göromål till länsstyrelserna kunde uppenbarligen

av olika skäl icke ifrågakomma. Bibehölles däremot den kommunala rättsskipningen, ägde skälen för en överflyttning icke längre samma styrka. Någon större olägenhet av att överexekutorsgöromålen för sådant fall liksom hittills tillkomme dessa städers magistrater syntes väl knappast kunna påvisas. Beträffande åter landsbygden och de städer, som redan nu lydde eller framdeles komme att läggas under landsrätt, vore förhållandena visserligen i någon mån annorlunda. Något större behov av en förändring syntes icke i detta fall föreligga. En sådan förändring skulle otvivelaktigt medföra ganska avsevärda omläggningar i fråga om såväl häradsrätterna som länsstyrelserna. Även med erkännande av det principiellt berättigade i kravet å överexekutorsgöromålens överflyttning till domstolarna syntes tillräckliga skäl sålunda knappast föreligga att redan nu, då jämväl andra spörsmål, som ägde samband med nämnda fråga, såsom uppbördsreformen, stode på dagordningen, därutinnan skrida till en mera genomgripande reform. Vid övervägande därav och då det syntes angeläget att icke fördröja rättegångsreformens genomförande genom vittgående organisatoriska ingrepp, som icke omedelbart påkallades av det nya förfarandet, hade jag stannat vid, att jämväl med åtgärder å berörda område tillsvidare borde anstå. Därest under tiden för det fortsatta arbetet å processlagstiftningen de förutsättningar för den nuvarande ordningens bibehållande, från vilka jag sålunda utgått, komme att förfalla, bleve utgångsläget dock ett annat. Oberoende därav kunde vid lagstiftningsarbetets fullföljande uppenbarligen komma under omprövning att från överexekutor överflytta vissa grupper av ärenden, som med hänsyn till sin beskaffenhet vore i högre grad ägnade att handläggas av domstol än av administrativ myndighet.

Till den av mig uttalade meningen anslöt sig även riksdagen.

I det av 1931 års sakkunniga den 27 november 1931 avlämnade förberedande förslaget angående magistratsbestyrens ombesörjande i stad utan magistrat, framhålla de sakkunniga, att under förutsättning att kommunalborgmästare avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov syntes hinder icke böra möta mot att han — i likhet med vad redan gäller ledamot av magistrat — skulle, därest staden så önskade och Kungl. Maj:t prövade lämpligt, kunna erhålla förordnande såsom överexekutor, i all synnerhet som därigenom en ökning av länsstyrelsernas arbetsbörda skulle undvikas.

*Sakkunniga
1931.*

Det må i detta sammanhang erinras, att förslaget till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende skulle äga tillämpning å 53 städer. Angående antalet av överexekutorerna i nämnda städer under åren 1927—1930 slutligt handlagda mål får jag hänvisa till en vid protokollet i detta ärende fogad bilaga. (*Bilaga F.*)

Därest det framlagda förslaget till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende vinner riksdagens bifall, torde staten efter hand komma att övertaga rättsskipningen i ett stort antal städer. I dessa städer skulle enligt nu gällande lagstiftning befattningen såsom överexekutor komma att utövas av länsstyrelsen. Detta skulle innebära, att de av ifrågavarande städer, som nu

*Departement-
schefen.*

ha överexekutor i staden, skulle förlora denna förmån. Olägenheterna härav skulle främst visa sig i fråga om handläggning av ärenden rörande kvarstad, skingringsförbud och andra handräckningsåtgärder, där det är av särskild vikt, att överexekutor är lätt tillgänglig och snabbt kan meddela sitt beslut. Framför allt gör sig denna synpunkt gällande i fråga om sjöstäder, där fråga kan uppkomma om kvarstad å fartyg. Med hänsyn härtill synes det önskvärt, att möjlighet beredes att i stad utan magistrat uppdraga utsökningsgöromålen åt särskild överexekutor för staden. Såsom jag i annat sammanhang framhållit synes den principiellt riktiga ordningen vara att överflytta överexekutorsgöromålen till domstolarna. Ett allmänt överförande till underrätterna av dessa göromål skulle emellertid nödvändiggöra betydande ändringar i häradsrätternas organisation och synes därför icke nu böra komma i fråga. Däremot bör det ej vara uteslutet att i särskilda fall, då gynnsamma förutsättningar därför äro för handen, förordna domare med kansli i stad utan egen jurisdiktion att vara överexekutor för staden. Särskilt torde det vara förenat med vissa fördelar att i stad, för vilken särskild inskrivningsdomare förordnats, uppdraga åt denne att jämväl vara överexekutor. I andra städer torde ej sällan befattningen som överexekutor kunna innehavas av kommunalborgmästaren. De skäl, som tidigare anförts mot förslaget att låta nämnda befattning utövas av en kommunal tjänsteman, torde väsentligt förlora i betydelse, därest anordningen kommer i tillämpning allenast då den med hänsyn till alla därå inverkan omständigheter kan väntas fungera tillfredsställande. I det stora flertalet av de städer, där behov föreligger av särskild överexekutor, lärer det redan av andra skäl vara lämpligt, att till befattningen såsom kommunalborgmästare utses en väl kvalificerad jurist. På grund härav torde kravet på goda juridiska insikter icke komma att verka förryckande vid valet av borgmästare. Ej heller synas mot denna anordning kunna framföras några principiella betänkligheter, då densamma allenast innebär, att den nuvarande ordningen med överexekutorsbefattningen förlagd till stadens styrelse tills vidare bibehålles i avvidan på en allmän reglering av frågan om handläggning av överexekutorsgöromålen. På grund av det anförda synes det lämpligt, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att för stad, varom nu är fråga, förordna särskild överexekutor. Härvid bör Kungl. Maj:t kunna välja den ordning, som för varje stad prövas lämpligast. Det torde ligga i sakens natur, att särskild överexekutor endast undantagsvis bör förordnas i stad, som redan nu saknar magistrat. Sådant förordnande skulle för dessa städer innebära en i regel icke påkallad rubbning av den bestående ordningen.

Med det nu berörda spörsmålet sammanhänger en annan fråga. Enligt gällande bestämmelser skall befattningen såsom utmätningsman i stad utan magistrat utövas av landsfiskalen i orten, med befogenhet för länsstyrelsen att förordna lämplig person att på eget ansvar i landsfiskals ställe vara utmätningsman. Emellertid torde det i flera städer, där stadsfogde nu finnes, vara lämpligt att bibehålla stadsfogden såsom utmätningsman. Tydligt torde vara, att i de städer, för vilka särskild överexekutor förordnas, jämväl bör finnas stadsfogde. Även i vissa av de städer, där befattningen som överexekutor innehaves

av länsstyrelsen, lärer det emellertid, särskilt för vinnande av snabbhet och effektivitet vid skatteindrivningen, vara lämpligt, att befattningen såsom stadsfogde bibehålles. Härvid bör, såsom förutsättes i det inom socialdepartementet utarbetade förslaget rörande stadsförvaltningens ordnande, nämnda befattning kunna innehavas av kommunalborgmästaren. Därest befattningen såsom stadsfogde förenas med kommunalborgmästartjänsten, kommer organisationen av stadens utsökningsväsen att i huvudsak överensstämma med den som enligt 23 § promulgationsförordningen till utsökningslagen tillämpas i de städer med egen jurisdiktion, beträffande vilka Kungl. Maj:t förordnat om anstånd med genomförande av den i lagen föreskrivna ordningen. Föreskrift synes sålunda böra meddelas, att stadsfogde alltid skall vara utmätningsman i stad, för vilken särskild överexekutor förordnats, samt att jämväl i annan stad utan magistrat utmätningsmannabefattningen skall innehavas av stadsfogde, där sådan finnes. För att möjliggöra en förening av kommunalborgmästar- och stadsfogdebefattningarna bör ändring verkställas i förordningen den 12 juli 1878 angående stadsfogdes tillsättning och om villkoren för erhållande av sådan befattning.

I enlighet med de nu angivna grunderna har jag låtit inom departementet utarbeta ett förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen. Enligt 1 § i dess ändrade lydelse skall i stad utan magistrat befattningen såsom överexekutor utövas av länsstyrelsen eller den Kungl. Maj:t därtill förordnat. Är i stad utan magistrat länsstyrelsen överexekutor, skall staden med avseende å utsökningslagens tillämpning räknas till landet. Har däremot särskild överexekutor förordnats för staden, bliva samtliga de för stad givna bestämmelserna tillämpliga å densamma. I 2 § har infogats föreskrift att då stadsfogde finnes i stad utan magistrat, där länsstyrelsen är överexekutor, stadsfogden skall vara utmätningsman. Av den nyss återgivna regeln i 1 §, enligt vilken samtliga bestämmelser rörande stad skola gälla för stad med särskilt förordnad överexekutor, följer, att i dylik stad stadsfogde alltid skall finnas. Nämnda regel medför även, att de för utmätningsman å landet gällande reglerna skola tillämpas beträffande stadsfogde i stad utan magistrat, där länsstyrelsen är överexekutor. Stadsfogde i dylik stad erhåller sålunda samma kompetens som landsfiskal.

I vissa paragrafer i utsökningslagen föreskrives, att när exekutiv åtgärd vidtagits beträffande fast egendom, anmälan därom skall göras å landet hos domaren och i stad hos rätten. Då enligt den nu föreslagna lydelsen av 1 § samma lag reglerna rörande stad skola tillämpas även beträffande en grupp av städer, som sakna egen jurisdiktion, kunna nämnda paragrafer icke tillämpas enligt sin ordalydelse. I det av Kungl. Maj:t till riksdagen avlätna förslaget till lag med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden föreskrives emellertid, att dylika ärenden skola upptagas och behandlas av inskrivningsdomaren samt att vad i lag eller författning finnes stadgat i avseende å rätten och domaren skall lämpas härefter. I följd härav skola de anmälningar, varom nu är fråga, göras hos inskrivningsdomaren. Någon anledning att

vidtaga ändring i omförmälda paragrafer i utsökningslagen synes därför icke föreligga. Jämväl i 11 § promulgationsförordningen till utsökningslagen lämnas en föreskrift, som icke kan tillämpas beträffande stad, vilken utan att räknas till landet saknar egen jurisdiktion. I 14 § samma förordning stadgas vidare, att stadsfogde i visst fall träder i stället för magistrat, en bestämmelse, som icke kan tillämpas i stad, där landsfiskalen är utmätningsman. Med hänsyn till den ringa praktiska betydelse, som nämnda stadganden äga, synes det emellertid icke erforderligt att nu göra någon ändring däri.

**Ändringar i
fastighets-
bild-
ningslagen.
1931 års
förslag.**

Det år 1931 framlagda förslaget angående magistratsuppgifternas fullgörande innebär, att vissa bestyr enligt lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad, vilka nu i magistratsstäder tillkomma magistrat och i fögderistäder länsstyrelse, vid magistrats indragning skola överflyttas till länsstyrelsen. Dessa bestyr avse godkännande av plan för avstyckning av fastighet samt meddelande av fastställelse å verkställd avstyckning, varom bestämmelser givits i 5 kap. i lagen, ävensom befattningen med fastighetsregistret — prövning av indelning i stadsägor, fastställande av registerbeteckning, tillsyn över registerarbetet m. m. — enligt föreskrifter i 7 kap. av lagen. Till stöd för sitt förslag att förlägga ärendena till länsstyrelsen anföra de sakkunniga, att nämnda myndighet — med hänsyn till sin möjlighet att införskaffa tjänsteutlåtanden från överlantmätare och länsarkitekt — syntes med betydligt större sakkunskap och noggrannhet än de nuvarande magistraterna kunna handlägga och avgöra dessa för fastighetsbildningen betydelsefulla ärenden. Det eventuella dröjsmål, som skulle uppstå för allmänheten genom ärendenas förläggning till länsstyrelsen, bleve ej större, än att nackdelen därav uppvägs av de fördelar, som en sakkunnig och noggrann handläggning komme att medföra i ökad precision.

I sitt yttrande över förslaget har styrelsen för svenska stadsförbundet, under hänvisning till de uttalanden som gjorts vid konferensen, framhållit såsom betänkligt att överflytta särskilt handläggningen av avstyckningsärenden till länsstyrelsen. En dylik förändring vore betänkelig redan med hänsyn till länsstyrelsens arbetsbörda men än mera med hänsyn till de svårigheter, som komme att uppstå för stadens invånare. Därest ingen annan utväg kunde utfinnas, syntes det i allt fall nödvändigt att på något sätt sörja för att ärendenas handläggning hos länsstyrelsen icke bleve alltför tidsödande och besvärlig. Vid konferensen framhölls, att avstyckningsärendenas överflyttande till länsstyrelsen skulle fördröja dessa ärendens avgörande till olägenhet för byggnadsverksamheten, att tidsutdräkten skulle än ytterligare ökas, därest yttrande skulle inhämtas från överlantmätaren och länsarkitekten *samt att* såväl länsstyrelsen som nämnda befattningshavare saknade erforderlig lokalkännedom för prövning av dessa frågor.

Styrelsen för stadsdomarföreningen har anført, att om kommunalborgmästarren innehade domarkompetens det kunde sättas i fråga, om det icke vore till

gagn för staden, att han finge befattning med fastighetsregistret samt med godkännande av plan för avstyckning av fastighet och meddelande av fastställelse å verkställd avstyckning.

Med anledning av de framställda erinringarna har från fastighetsregisterkommissionen inskaffats uppgift angående antalet avstyckningsärenden under åren 1928—1930 i de magistratsstäder, varom nu är fråga. Rörande detta antal hänvisar jag till en vid protokollet fogad bilaga. (*Bilaga G.*)

På sätt de sakkunniga anført, skulle avstyckningsärendenas hänskjutande till länsstyrelsen sannolikt mången gång vara lämpligt. Härigenom bleve det möjligt att giva dessa ärenden en allsidigare beredning. Å andra sidan kunna förhållandena självfallet vara sådana, att en grundligare utredning än den som kan åstadkommas i staden ej är av behovet påkallad eller att på grund av ärendenas mångfald eller brådskanie natur ett avgörande genom länsstyrelsen skulle föranleda menligt dröjsmål. Då antalet avstyckningsärenden enligt den upprättade statistiken i de flesta städer är ringa, torde det för flertalet städer vara av mindre intresse, av vilken myndighet förevarande ärenden handläggas, och för länsstyrelserna lærer den ökning i arbetsbördan, som skulle föranledas av ärendenas överförande dit, icke spela någon egentlig roll. Vid överbägande av de olika på frågan inverkan omständigheterna har jag ansett mig böra förorda, att den av de sakkunniga föreslagna regeln upptages såsom allmänt stadgande men att rätt införas för Kungl. Maj:t att på framställning av stad — vare sig en förutvarande magistratsstad eller en fögderistad — medgiva undantag; i dylikt fall skola göromålen fullgöras av den som Konungen därtill förordnar. Härvid böra dessa ärenden kunna förläggas till kommunalborgmästaren eller till annan för uppgiften lämplig befattningshavare i staden. Huruvida en framställning från stad om medgivande av undantag bör av Kungl. Maj:t bifallas, lærer få bero på omständigheterna i det särskilda fallet. Överflyttas förevarande ärenden till länsstyrelsen, är det tydligen av vikt, att de av länsstyrelsen handläggas med all den skyndsamhet, som av omständigheterna påkallas. Det torde ock få förväntas, att i den mån särskilt skyndsamt avgörande påkallas, detta förhållande kommer att vederbörligen beaktas. Vad nu sagts lærer i tillämpliga delar gälla även den befattning med fastighetsregistret, som nu tillkommer magistraten.

I enlighet med vad sålunda anförts har förslag utarbetats till ändringar i 5 och 7 kap. fastighetsbildningslagen. I samband därmed har jämväl 6 kap. 4 §, enligt vilket lagrum magistrat eller stadsstyrelse har att föranstalta om val av gode män m. m., undergått ändring, så att i stadgandet kommunalborgmästaren insatts i stället för magistraten.

Föredraganden uppläser härefter de sålunda upprättade förslagen till *lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende, lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen samt lag angående ändring i vissa delar av lagen*

Departementschefen.

den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad av den lydelse, bilaga vid detta protokoll (*Bilaga A*)¹ utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslagen måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Gösta Tidelius.

---

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här utslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 18 mars 1932.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden CHRISTIANSSON,
EDELSTAM,
STENBECK,
regeringsrådet AFZELIUS.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 11 mars 1932, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende;
- 2) lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen; samt
- 3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av ledamoten för lagärenden i justitiedepartementet, hovrättsrådet Per Santesson.

Lagrådet lämnade förslagen utan anmärkning.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1932.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENR, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, lagrådets den 18 mars 1932 avgivna yttrande över de den 11 i samma månad till lagrådet remitterade förslagen till *lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende, lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen samt lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad*; därvid föredraganden hemställer, att förslagen, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Erik H:son Malm.

---

*Bilaga B.***De sakkunnigas****U t k a s t**

till

L a g**om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

På framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke äger Konungen förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med angränsande domsaga.

2 §.

Beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren finnes endast en ledamot, som skall vara lagfaren, må Konungen även utan stadsfullmäktiges samtycke meddela sådant förordnande, som avses i 1 §, såframt ändringen efter utredning finnes vara till gagn för rättsvården och icke medföra ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för befolkningen i staden eller i den domsaga, med vilken staden skulle förenas. Förordnande, som nu sagts, må ej meddelas beträffande stad, där länets styrelse har sitt säte.

3 §.

Har borgmästartjänsten eller tjänst såsom lagfaren ledamot av rådhusrätten blivit ledig i stad, som avses i 2 §, eller förefinnes eljest anledning att förena staden med angränsande domsaga, ankomme på Konungens beslut, huruvida genom länsstyrelsens försorg utredning skall verkställas angående sådan förenig.

Utredningen skall särskilt avse den ifrågasatta förändringens verkningar med avseende å rättsvården och stadens ekonomiska förhållanden. För utredningens verkställande äge länsstyrelsen, där det finnes erforderligt, förordna utredningsman till sitt biträde. Närmare bestämmelser om utredningen meddelar Konungen.

Över utredningen skall länsstyrelsen inhämta yttrande av stadsfullmäktige och vederbörande häradsrätt och insända därefter handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande till Konungen.

4 §.

Det åligger länsstyrelsen att, där borgmästartjänsten eller tjänst såsom lagfaren ledamot av rådhusrätten blivit ledig i stad, som avses i 2 §, ofördröjligen göra anmälan därom hos Konungen.

5 §.

Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening i judiciellt hänseende med domsaga må föranleda.

6 §.

Vad i denna lag stadgas om stadsfullmäktige gäller, där sådana ej finnas, om allmän rådstuga.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1932, från och med vilken dag lagen den 13 juni 1924 (nr 190) om stads läggande under landsrätt samt cirkulären den 2 juli 1915 (nr 228) och den 7 maj 1918 (nr 299) till Konungens befallningshavande i länen angående anstånd med åtgärder för återbesättande av vissa borgmästartjänster skola upphöra att gälla.

Bilaga C.

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Sedan Svenska stadsförbundet beretts tillfälle att före den 25 innevarande januari månad avgiva yttrande över ett av särskilda sakkunniga utarbetat »utkast till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende», får förbundets styrelse härmed anföra följande.

När fjolårets riksdag tog principiell ståndpunkt till frågan om en reform av landets rättegångsväsen, hade detta beslut föregåtts av ett utredningsarbete under decennier. Att processreformen skulle få en stor betydelse för städernas såväl rättegångsväsen som förvaltning har länge varit förutsett. Men icke förty har det för städernas myndigheter varit förenat med stora svårigheter att få ett fast grepp om reformens verkliga betydelse i dessa avseenden. Utredningsarbetet har bedrivits i etapper. Resultaten hava framlagts ett efter ett. Ställningstagandet till reformen i sin helhet har därigenom minst sagt försvårats. När processkommissionens betänkande förelåg, saknades i dess digra volymer varje upplysning i de två viktiga frågor, man i stadsförvaltningarna framför allt intresserade sig för, statens och städernas ekonomiska mellanhavanden vid ett eventuellt förstatligande av stadsdomstolarna samt kommunalförvaltningens ordnande i städerna efter magistraternas avskaffande. Utan utredningar i dessa vitala frågor förelåg det uppenbarligen ingen möjlighet att taga ställning till processreformen ur speciella stadssynpunkter. Styrelsen, som sattes i tillfälle att avgiva yttrande över processkommissionens förslag, nödgades också med hänvisning till detta faktum avböja att uttala sig. Städerna ställdes icke i samma läge. Deras magistrater och rådhusrätter fingo visserligen yttra sig, men städernas beslutande myndigheter, stadsfullmäktige, fingo däremot icke tillfälle att på detta utgångsstadium giva tillkänna sin mening om stadsdomstolarnas bibehållande eller förstatligande.

De kompletterande utredningarna kommo emellertid efter hand. Först förelåg de s. k. ekonomisakkunnigas förslag i fråga om statens och städernas ekonomiska mellanhavanden i händelse av en rättegångsreform. Över detta fingo även städernas fullmäktige avgiva yttrande. Frågeställningen var sålunda dock icke denna gång stadsdomstol eller landsrättsförläggning, utan gällde det att bedöma, om de föreslagna ekonomiska följderna av den tilltänkta landsrättsförläggningen kunde anses skäliga eller ej. Mycket sällan torde ett kommittéförslag hava så enhälligt avstyrkts av städernas fullmäktige som fallet var med de ekonomisakkunnigas. I det läge frågan kommit, är det icke ägnat att väcka förvåning, att städernas fullmäktige begagnade sig av den första möjlighet, som gavs dem, att säga sin mening även i själva principfrågan om stadsdomstolarnas avskaffande. I många fall ställde man sig rent avvisande. I något fall motsatte man sig icke en landsrättsförläggning, men detta under förbehåll dock om rättegångsställe i staden. Styrelsen, som också beretts tillfälle att avgiva yttrande, avstyrkte mycket bestämt de ekonomisakkunnigas förslag. Styrelsen begagnade också tillfället att framhålla, att städerna i

stort sett funnit sig väl med sitt domstolsväsen, varför det icke kunde anses välbetänkt att *tvångsvis* pressa fram ett förstatligande av städernas rättsgångsväsen, detta så mycket mindre som ett övergivande av den kollegiala domstolstypen för städernas del måste betecknas som en försämring. I fråga om de mindre städernas förläggande under landsrätt uttalade styrelsen, att i den mån en sådan åtgärd kunde finnas lämplig, borde den åstadkommas genom att staten ej blott som hittills öppnade vägen för en frivillig anslutning från städernas sida utan även effektivt underlättade vägens beträdande genom att göra den ekonomiskt fördelaktig för dessa städer.

Sedermåra bereddes såväl städernas fullmäktige som styrelsen tillfälle att avgiva yttrande även över 1928 års kommunalförvaltningssakkunnigas betänkande, som slutligen kompletterade utredningskomplexet i vad angår själva kommunalförvaltningen.

Styrelsen har ansett sig i detta sammanhang böra erinra om städernas ställning i det utredningsarbete, som lett till fjolårets principbeslut. Den kortfattade översikten torde i sin mån vara ägnad att ge en förklaring till det starka motstånd, reformen mött från de mindre magistratsstädernas sida. Väl kan det icke sägas, att städerna helt berövats rätten att giva sin mening till känna. Men med fog torde kunna göras gällande, att på ett tidigare stadium ett fullständigt utredningsmaterial icke förelegat för en verkligt givande omprövning. Under vilka förutsättningar skall en stad kunna berövas sin jurisdiktion och vilka garantier lämnas i lagen för att rättsskipningen icke oskäligt försämrats? Komma stadens förpliktelser mot nuvarande befattningshavare och dess tingshusbyggnadsskyldighet att åsamka staden stora ekonomiska bördor under tiden närmast efter landsrättsförläggningen? Kan staden efter magistratens försvinnande räkna med att få en effektiv och icke för dyrbar kommunalförvaltning? Så länge de städer, som skulle mista sina domstolar, ej beretts möjlighet att få dessa grundläggande frågor bedömda, åtminstone i det väsentliga, hava de i realiteten varit förhindrade att för sitt vidkommande taga verklig ställning till processreformens innebörd. Vid tiden inemot 1930 års riksdag förelåg intet förslag till ny lag om städers förläggande under landsrätt. De ekonomisakkunnigas av städerna utdömda förslag hade icke varit föremål för någon överarbetning. Även mot 1928 års kommunalförvaltningssakkunnigas förslag till kommunalförvaltningens organisation hade betänkligheter rests från åtskilliga håll, och statsmakternas slutliga ställning till förslaget var icke känd. T. o. m. rörande omfattningen av stadsdomstolarnas upphörande hade under utredningsarbetet flera olika förslag framkommit. Läget var ur städernas synpunkt således skäligen oklart. Städerna hava en lång erfarenhet om fördelarna av en egen domstolsorganisation. Det är då icke att undra på, om man under sådana förhållanden ställde sig avvisande mot reformförslagen. Det torde icke vara uteslutet, att de mindre städernas inställning till processreformen i åtskilliga fall blivit en annan, om städerna i god tid före principavgörandet satts i tillfälle att på en gång pröva och bedöma alla på frågan om landsrättsförläggningen inverkande ovan berörda faktorer. Ett fullständigt klarläggande av reformens alla verkningar för städerna skulle säkerligen, på sätt styrelsen tidigare framhållit, varit ägnat att i väsentlig grad ersätta tvångsförfarandet med dess irriterande ingrepp i städernas gamla förmåner och andra uppenbara olägenheter.

Nu föreligger emellertid ett riksdagens principbeslut om processreformen. Enligt detta skola bl. a. rådhusrätter, som bestå av färre antal lagfarna ledamöter än 3, i framtiden slopas, med undantag för rådhusrätter i residensstäder. Inalles skulle därigenom 53 städer mista sina nuvarande domstolar och sina magistrater.

I enlighet med riksdagsbeslutet har sedermera av särskilda sakkunniga inom justitiedepartementet utarbetats ett »utkast till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende», innehållande de närmare bestämmelserna om formerna och villkoren för riksdagsbeslutets genomförande i praktiken. Med hänsyn till fjolårets riksdagsbeslut ansåg styrelsen sig hava anledning antaga, att detta lagförslag icke skulle remitteras till städerna före framläggandet i riksdagen. Då riktigheten av denna uppfattning vid en förfrågan under hand närmast bekräftats, fann styrelsen det önskvärt, att tillfälle bereddes städernas ombud till en överläggning om lagförslaget i fråga, så anordnad att under densamma framförda synpunkter kunde tillgodogöras det alltjämt pågående utredningsarbetet. Så mycket större anledning kunde anses föreligga att sammanföra de ifrågakommande städernas representanter till en överläggning, som inom socialdepartementet av nyssnämnda sakkunniga också hade utarbetats ett förslag angående magistratsbestyrelsens ombesörjande i stad utan magistrat. Medan vad landsrättsförläggningen angår, riksdagen redan tagit sin ställning, var detta icke fallet beträffande frågan om förvaltningsorganisationen, och styrelsen ville därför framför allt bereda en möjlighet till överläggning just om denna del av sakkunnigutredningen. Av lätt förklarliga skäl kom överläggningen vid tillfället att gälla även själva principfrågan om landsrättsförläggningen. Konferensen hölls i Stockholm den 5 december förlidet år. Ett exemplar av protokollet från konferensen med de stenografiskt upptecknade anförandena biläggas här.¹ Styrelsen önskar särskilt fästa herr statsrådets uppmärksamhet på de av flera talare framförda önskemålen om remiss till städerna av de föreliggande förslagen. Med hänsyn till ovan berörda förhållanden måste styrelsen för sin del finna dessa önskemål vara av beskaffenhet att böra tillmötesgå, detta så mycket mera som förevarande lagstiftningsärendet knappast synes vara av allt för brådskande beskaffenhet.

Tanken att stad och landsbygd böra likställas i judiciellt hänseende är som redan antytts icke av i fjol. Den framfördes redan 1884 av nya lagberedningen. För de nytillkomna städernas del har den också börjat realiseras. Redan sakna 26 av landets 114 städer egna domstolar. Några av dessa landsrättsstäder hava en efter svenska förhållanden betydande folkmängd. När det gäller att bedöma möjligheterna för landsrättsstädernas invånare att komma i åtnjutande av skäligen förmåner i avseende å rättsskipningens ordnande, har man således ett icke obetydligt studiematerial att tillgå. Det synes önskvärt, att riksdagen före behandlingen av det föreliggande lagförslaget finge en redogörelse för, hur man i de nuvarande landsrättsstäderna ordnat med handläggningen av ärenden, som i andra städer omhändershas av rådhusrätterna.

Redan innan processkommissionen avgivit sitt förslag, sökte statsmakterna lagstiftningsvägen inskrida mot stadsdomstolarna i de minsta städerna. Resultatet blev minimalt och försöken torde knappast hava jämnat vägen för en blivande reform på detta område. Ett 1923 framkommet, av styrelsen då avstyrkt, förslag att genomföra tvångsförläggning av de minsta städerna under landsrätt avlogs av 1924 års riksdag. När sedermera fjolårets riksdag tog principiell ställning till processreformen gjorde den ingen erinran mot förslaget att tillgripa tvångsförläggning.

Vid en jämförelse mellan 1924 års lagstiftning och den nu föreslagna finner man genast betydande likheter. I båda fallen förutsätter för varje stad upphävet av den egna jurisdiktionen ett beslut av Konungen, fattat efter en på visst sätt anordnad utredning. Formuleringen av villkoren är nästan identiskt densamma. Men i tvenne avseenden skilja sig de båda lagarna åt. Nyheter i lagförslaget äro dels möjligheterna att tvångsvis förena stad med landsbygd i

¹ Här uteslutet.

judiciellt hänseende dels lagstiftningens utsträckande även till städer med 5,000 invånare och däröver, i vissa fall till städer med ända upp till 10,000 invånare. Som synes äro dessa båda nyheter för städerna av en särdeles betydelsefull innebörd. De synas också bort motivera en ändring även av formuleringen, när det gäller villkoren för tvångsförläggning, så att av lagens avfattning otvetydigt framgått, att stadens berättigade intressen icke få bli lidande på landsrättsförläggningen. Så länge staden i sista hand hade möjligheter att motsätta sig slopandet av den egna jurisdiktionen, låg det icke samma vikt på formuleringen av lagtexten, som nu blir fallet. I det utlåtande, som avgavs av det för processreformens behandling tillsatta särskilda utskottet vid 1931 års riksdag, heter det, att vid indragning av stadsdomstolarna »stor varsamhet bör iakttagas och städernas ekonomiska intressen vederbörligen beaktas». Ett avfattande av lagtexten, som bättre än det nu föreliggande är ägnat att tillgodose städernas intressen, synes sålunda stå i god överensstämmelse med riksdagens intentioner och torde också vara väl motiverat med hänsyn till den privilegieställning på rättsskipningens område, som en gång förunnats städerna. Det avgörande lagen lägger i Konungens hand är för den stad, det gäller, av en så vital betydelse, att det minsta möjliga utrymme bör lämnas åt ett subjektivt bedömande av de fakta, utredningen samlat. Myndigheternas sammansättning och uppfattningssätt växla. Den omständigheten, att uppkommen fråga om en stads förläggande under landsrätt behandlas av samma departement, som har ansvaret för den allmänna rättsvården i landet överbud, torde knappast stärka stadens position. Det är mycket förklarligt, om man inom departementet främst ser på frågan om stadens egen jurisdiktion ur allmänna synpunkter med benägenhet att underskatta skäliga krav från stadens invånare. Så mycket större anledning föreligger då att genom föreskrifter i själva lagen skydda dessa senare. Med hänsyn till de skiftande förhållandena på olika orter i landet torde å andra sidan ett alltför minutiöst uppräknande av de avgörande faktorerna kunna i ett uppkommande fall förhindra en ur mera allmänna synpunkter önskvärd organisation. Det gäller således här närmast att med bibehållande av allmänna regler söka skärpa formuleringen av dessa, så att städernas berättigade intressen bättre tillgodoses än vad som synes vara fallet med det föreliggande lagutkastets avfattning. Det må i detta sammanhang erinras om den s. k. indelningslagens bestämmelser. När denna författning medger en ändring i kommunal indelning även mot av indelningen berörd kommuns vilja, uppställer lagen en rad förutsättningar för en dylik tvångsätgård. Även detta sker i form av allmänna regler, men i en avfattning till synes betydligt mer preciserad och positiv än det här föreliggande förslagets. Man har tydligen ansett det vara angeläget att så mycket som möjligt reducera området för den avgörande myndighetens fria bedömande. Så synes böra ske även i föreliggande fall. Nedan skall styrelsen närmare ingå på de kompletteringar av lagtexten, som synas från städernas sida påkallade.

Först må emellertid framhållas, att lagförslaget förutsätter, att närmare bestämmelser om utredningen skola lämnas av Konungen. Dyliga föreskrifter äro för närvarande meddelade i ett kungl. cirkulär till länsstyrelserna av 1918, kompletterade av särskilda anvisningar från justitiedepartementet, men skola dessa upphöra att gälla vid lagförslagets ikraftträdande. Då förslag icke föreligger till motsvarande framtida cirkulär, saknar man således de möjligheter till tolkning av lagförslagets knapphändiga uttryck, cirkuläret skulle kunna ge. Styrelsen tillåter sig uttrycka det önskemålet, att riksdagen vid lagförslagets prövning även måtte beredas närmare kännedom om det tillämnade innehållet i de kompletterande föreskrifterna, då dessa i väsentlig grad bestämma utredningens hela läggning. Det torde vara avsikten att i det kom-

mande cirkuläret liksom i det nuvarande skall stipuleras, att staden äger medverka vid utredningens tillkomst. En dylik föreskrift synes vara av den betydelse, att den bör inflyta i själva lagen.

Vad lagutkastets komplettering angår, synes till en början riksdagens uttalanden om städernas och statens ekonomiska mellanhavanden vid landsrättsförläggningen böra komma till något klarare uttryck än som nu sker i formuleringen »icke medföra ökad ekonomisk börda». Utskottet uttalade i sitt utlåtande, att »stad, som förlorar sin särskilda jurisdiktion, skall befrias från de med den förutvarande domstolsorganisationen förbundna kostnaderna». Här är således klart frånsagt, att staden icke skall bära löne- och pensionskostnader för borgmästare och rådmän, som måste överföras till övergångsstat. Utskottet förutsatte emellertid, att i samband med borttagandet av den särskilda jurisdiktionen borde verkställas en utredning rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och vederbörande stad. Som huvudregel skulle därvid gälla det nyss citerade uttalandet om övergångskostnaderna. I och för sig äro visserligen statsmakternas utfästelser i berörda avseende tilltalande ur städernas synpunkt. Men självfallet uppkomma här i sinom tid åtskilliga detalj-spörsmål. När staten övertar ansvaret för »den förutvarande domstolsorganisationen», uppstår t. ex. frågan om därmed också avses kostnaderna för magistraten eller om man, såsom de ekonomisakkunniga gjorde, kommer att, efter någon mer eller mindre godtycklig grund, fördela stadens kostnader på domstol och magistrat och låta staten övertaga endast domstolskostnaderna. Statens övertagande bör klart angivas omfatta kostnaderna för ej blott rådhusrätt utan även magistrat. Någon verkligt bärande fördelning av nämnda kostnader torde icke kunna genomföras och staten skulle ju i framtiden icke övertaga den nuvarande magistratens statligt administrativa uppgifter i allmänhet. Att staten skulle övertaga de förbindelser, staden iklätt sig gentemot borgmästare och rådmän, torde vara klart. Men i åtskilliga städer hava ifrågavarande befattningshavare icke i bindande former tillerkänts pensionsrätt. Skulle staten fatta övertagandet så formellt, att dessas pensionsfråga lämnades olöst, torde man från städernas sida i så fall ändock få räkna med utgifter även för »förutvarande domstolsorganisation».

Ett av de ur ekonomiska synpunkter mest betydelsefulla spörsmålen är otvivelaktigt förknippat med stadens inträde i tingshusbyggnadsskyldigheten. Vid föregående års riksdag förelåg en motion om tingshusbyggnadsskyldighetens överflyttande på staten. Utskottet fann frågan förtjänt av synnerlig uppmärksamhet men förmenade, att den skulle komma att beaktas av 1929 års skatteutjämningsakkunniga och ansåg sig på dessa grunder icke böra göra något uttalande i ämnet. Från städernas sida kan man icke intaga samma avvaktande hållning. Åtskilliga år torde förflyta, innan statsmakterna bli i tillfälle att taga ställning till skatteutjämningsfrågan, ett av de mest svårlösta och invecklade problem, som möta på skattelagstiftningens område. När statsmakterna, mot respektive städers egen önskan, nu gå att beröva ett antal städer deras särskilda domstolar, måste det från dessa städers sida anses som ett skäligt krav, att frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten dessförinnan föreligger i mera utrett skick. Skall en »ökad ekonomisk börda» för staden överhuvud kunna undvikas vid landsrättsförläggningen och förutsättningarna för den kommande processreformen således på denna punkt kunna genomföras också i praktiken, torde det icke kunna undvikas, att frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten på allvar upptages till behandling. Det borde därför lika mycket vara ett stats- som ett stadsintresse att så sker.

Då landsrättsförläggningen icke får förorsaka stadens invånare »ökad ekonomisk börda», ligger det uppenbarligen vikt uppå, icke blott att staden undgår övergångskostnader utan också att den framtida kommunalförvaltningen blir

så billig som möjligt. Styrelsen får i annat sammanhang tillfälle att yttra sig över det förslag till kommunalförvaltningens organisation i de magistratslösa städerna, varom ovan talats. Här må endast i förbigående framhållas, att det för städerna gäller att få icke blott en billig utan också en fullt effektiv förvaltning. Effektivitetssynpunkten får följaktligen icke bliva lidande av den anledningen att allt för stor vikt lägges vid ett förbilligande, mer eller mindre medvetet motiverat av strävan att uppnå förutsättningen för en landsrättsförläggning. Den föreliggande utredningen om kommunalförvaltningens framtida organisation förutsätter åtskilliga alternativ på olika punkter. Den ekonomiska utredningen bör uppenbarligen räkna med möjligheter för staden att utnyttja också det ekonomiskt kännsbaraste av dessa alternativ, även om staden försöksvis eller kanske till följd av ett rådande ekonomiskt tvångsläge till en början finner sig böra acceptera en billigare linje. I lagförslaget saknas nu all antydning därom, att staden, innan frågan om landsrättsförläggningen avgöres, bör haft tillfälle att taga definitiv ståndpunkt till frågan om kommunalförvaltningens framtida organisation.

Lagen talar slutligen om »ökad ekonomisk börda» för befolkningen. Det är således fråga ej blott om en börda i form av ökade utgifter för kommunalförvaltningen utan också om utgifter av mera personlig art, såsom för resor till avlägset belägen tingsplats, ökat behov av ombuds anlitan, ökade stämningsavgifter m. m. Då sistnämnda grupp av direkta utgifter torde vara särdeles svårbedömlig, synes det kunna ifrågasättas, om icke lagen främst borde taga sikte på »stadens ökade ekonomiska börda». Men givetvis böra, då utredningen visar en minskning av utgiftsbördan, mot denna fördel också vägas de personliga ekonomiska uppoffringar, som reformen kan medföra för stadens invånare.

Ehuru stora svårigheter måste möta att tillförlitligt bedöma den sammanlagda skatteutgiften för kommunalförvaltningen och rättsskipningen före och efter landsrättsförläggningen utan den ingående utredning av varje fall, lagförslaget förutsätter, vill styrelsen dock framhålla önskvärdheten av att försök göres att inför riksdagen framlägga utredningar av större värde än de »teoretiska» undersökningar, de sakkunniga enbart med stöd av tillgängliga utgiftsstatistiker hittills varit i tillfälle att vidtaga. I annat fall torde man kunna befara, att riksdagen får en tämligen skev bild av de verkliga kostnaderna och därmed också en felaktig uppfattning av möjligheterna att genomföra tvångsförläggningen under landsrätt med iakttagande av den hänsyn till städernas ekonomi, som varit en klart uttalad utgångspunkt för fjolårets riksdagsbeslut.

Lagförslaget talar emellertid icke enbart om ekonomiska hänsyn. Det talas också om »annan avsevärd olägenhet» för befolkningen i staden. Uttrycket är ju särdeles tänjbart, men i detsamma torde bl. a. få förutsättas inrymt, att stadens invånare icke få berövas möjligheten till en tillfredsställande rättsskipning. Det särskilda utskottet pekade i sitt utlåtande på åtskilliga utvägar att tillgodose detta behov. Där det med hänsyn till stadens storlek finnes påkallat, borde staden — eventuellt tillsammans med angränsande landsbygd — kunna bilda eget tingslag inom domsagan. Beaktande borde också skänkas förslaget att låta häradsrätten i stadstingslag bestå av jämte häradshövdingen såsom ordförande två lagfarna rådmän. I annat sammanhang uttalade utskottet också, att det borde utredas »huruvida i en reformerad tingsordning någon motsvarighet kan skapas till de nuvarande tremanstingen eller på annat sätt tillgång till rättsskipning på platsen kan beredas de städer eller andra större samhällen, vilka icke utgöra häradsrättens vanliga tingsställen». Styrelsen vill för sin del särskilt starkt understryka vikten av åtgärder i sist berörda avseende. För de städer, som skulle få tingsstället förlagt utom staden, synes en sådan tillgång till viss rättsskipning inom staden utgöra en minimifordran. Önskvärt hade va-

rit, att möjligheterna att bereda de landsrättsförlagda städerna förmåner, som i görligaste mån svara mot dem de nu ha i rättegångsavseende, undersökts redan före fjolårsbeslutet. Men då så icke skett, synas i varje fall de lättnader, riksdagen pekat på, böra avspeglas i lagen. Nu talas där om »gagn för rättsvården», d. v. s. landets rättsvård. Men stadsinvånarnas befogade anspråk på en för dem lätt tillgänglig rättsskipning har icke alls fått något direkt uttryck i lagutkastet. Då en stad, som alltjämt själv önskar bekosta en för stadens invånare förmånlig form av rättsskipning, berövas denna staden sedan århundraden medgivna förmån, synes det vara en minimiförutsättning, att denna stads invånare beredas möjligheter till en om icke i alla avseenden fullt ut lika lätt-tillgänglig så dock icke oskäligt försämrad rättsskipning. Särskilt torde stadens invånare kunna göra anspråk på att åtgärder vidtagas för ett bekvämt erhållande av möjligheter till lagfart, in-teckningar etc. Några mera preciserade förutsättningar för beslut om landsrättsförläggning mot stadens vilja i nu berörda avseende synes lagen böra innehålla.

Lagutkastet anger som förutsättning för utredning, eventuellt åtföljd av tvångsförläggning, vakans i stadsdomstolen men tillägger, att sådan utredning kan ske också när »eljes förefinnes anledning att förena staden med angränsande domsaga». Sistnämnda bestämmelse synes vagt formulerad och synes i vart fall böra komma till användning efter särskilt noggrant beaktande av riksdagens direktiv om »varsamhet».

Av § 2 i lagen jämfört med övergångsbestämmelserna synes framgå, att rådhusrättens sammansättning vid lagens ikraftträdande skall vara avgörande för frågan, om landsrättsförläggning mot stadens bestridande skall förekomma eller icke. Av detta torde följa, att en stad, som senare förklarar sig villig att bekosta en rådhusrätt med minst tre lagfarna ledamöter, icke kan därigenom befrias från lagens tillämpning. Även om detta icke kan anses stå i strid med riksdagens uttalande och intentioner, torde det emellertid icke få förbises, att övergångsstadgandet blivit något snävt avfattat. Fall torde nämligen kunna uppkomma, där på grund av arbetets ökade omfattning inom rådhusrätten ett verkligt behov av utökad arbetskraft förelegat redan före den nu avsedda lagstiftningens ikraftträdande. Det torde då få anses följa av själva förutsättningarna för landsrättsförläggningen, att sådan stad icke kan mot sin vilja berövas sin domstol.

Den korta tid, som stått styrelsen till buds för ett yttrande över föreliggande lagförslag, har icke medgivit den ingående granskning, frågans vikt bort kräva. Styrelsen nödgas därför för egen del inskränka sig till ovan framförda påpekanden och hänvisar i övrigt till de uttalanden, som gjordes vid den ovan nämnda konferensen och särskilt de yrkanden, som framfördes rörande ärendets remitterande till de av förslaget berörda städerna.

För Svenska stadsförbundets styrelse

A. BORGSTRÖM.

Dess ordförande.

Henning Karlson.

Stockholm den 22 januari 1932.

Bilaga D.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Rörande de utav tillkallade sakkunniga för fortsatt behandling av frågan om övertagande från statens sida av rättsskipningen i vissa städer m. m. utarbetade lagutkast anholder styrelsen för Föreningen Sveriges Stadsdomare härmed vördsamt att få anföra följande.

Vad först beträffar frågan, när stad skall i judiciellt avseende förenas med landsbygd, har förut föreslagits, att dylik förening skulle äga rum beträffande sådana städer, som icke hava minst ett visst angivet antal invånare, t. ex. 10,000. Följden härav skulle blivit att omedelbart efter ikraftträdandet av en dylik bestämmelse åtgärder skulle vidtagits för att alla sådana städer bleve i judiciellt avseende förenade med landsbygden.

Enligt de sakkunnigas förslag skall däremot tvångsförordnande om förening i judiciellt avseende kunna meddelas endast beträffande stad, i vars rådhusrätt finnes högst två lagfarna ledamöter, samt då lagfaren ledamots befattning bliver ledig eller eljest särskild anledning förefinnes. Förändring av de mindre städernas jurisdiktion komme därför att ske efter hand, vilket måste anses innebära en avsevärd fördel. Beslut om ändringen kan meddelas först efter utredning, som skall visa att den är till gagn för rättsvården och icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för befolkningen i staden eller den domsaga, med vilken staden skall förenas. Över utredningen skall yttrande inhämtas av bl. a. stadsfullmäktige.

Dessa bestämmelser synas avse att utgöra garantier för att skäligen hänsyn kommer att tagas till städernas behöriga intressen i såväl ekonomiskt som andra avseenden. Att redan nu angiva de »särskilda anledningar», som i en framtid kunna motivera förändring av en stads jurisdiktion, torde väl knappast vara möjligt, men med hänsyn därtill, att landsrättsförläggning tvångsvis skall ske med varsamhet, har man rätt antaga, att en dylik fråga blir föremål för en omsorgsfull prövning och att endast synnerligen vägande skäl skola föranleda beslut i nämnda riktning. Styrelsen vill också uttala förhoppning om, att då sådan fråga blir föremål för utredning, därvid även kommer att undersökas, huruvida förhållandena möjligen äro sådana, att den judiciella förändringen lämpligen kan gå i den riktning, att stadsliknande områden närmast staden förenas med denna till en kollegial stadsdomstol med minst tre lagfarna ledamöter. Det torde nämligen vara obestridligt, att, såsom lagrådet anført, för stadsjurisdiktionskretsar den kollegiala domstolstypen är den för våra förhållanden lämpligaste, och det är därför av betydelse, att underdomstolarna så långt möjligt erhålla sådan sammansättning. Är en stad i stark utveckling eller hava omkring densamma uppstått stadsliknande samhällen synas därför starka skäl tala för att förändringen skall gå i nämnda riktning. Styrelsen förutsätter också, att även efter en stads landsrättsförläggning rättegångsställe så vitt möjligt anordnas i staden samt att, där så ske kan, häradsrätt i

stadstingslag kommer att bestå av häradshövdingen som ordförande samt två lagfarna rådmän.

I detta sammanhang vill styrelsen även framhålla, att den kollegiala domstolstypens företrädare framför enmansdomstol, särskilt då det gäller städer eller stadsliknande samhällen, borde föranleda en undersökning, huruvida icke kollegial stadsdomstol lämpligen borde inrättas i några av de större fögderistäderna.

Från de mindre städernas sida hava uttalats farhågor för, att förordnande om stads förenande i judiciellt avseende med landsbygden skall medföra betydligt ökade kostnader för städerna, och det har anmärkts, att de sakkunnigas utredning är otillfredsställande härutinnan. Enär, såsom förut framhållits, frågan om ändring av städernas jurisdiktion kommer att upptagas efter hand och beträffande åtskilliga säkerligen först om 20 å 30 år eller efter ännu längre tid, lär det vara omöjligt att nu verkställa utredning i berörda avseende, utan frågan därom torde för varje stad få anstå, till dess den för den staden blir aktuell, och prövas efter då föreliggande förhållanden. Skulle emellertid därvid befinnas, att förändringen komme att medföra ekonomisk börda för staden, behöver denna enligt de sakkunnigas förslag ej underkasta sig förändring.

Göteborg den 30 januari 1932.

A styrelsens vägnar:
BERNH. LINDBERG.

Antalet vid rådhusrätterna i nedan angivna städer slutligt handlagda mål och ärenden under åren 1927—1930.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
S t a d	Folk- mängd 31/12 1930	År	Civila mål					Kriminella mål			Konkurser och konkursärenden	Andra ärenden, an- gående				
			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda				Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda			Lagfart	Inteckning, komträtt och vattenfallerätt	Inregistrering av bouppteckning	Förmynderskap el. godmanskap	Övriga
				tredskovis av- dömda el. öm- delbart medgivna	övriga	enl. strafflagen m. m.	enl. specialförfattningar och ang. fylleriföreselser									
									andra våxel- mål	andra våxel- mål						
Västervik . . .	12,611	1927	111	35	37	3	32	2	22	204	22	168	466	90	63	116
		1928	114	37	46	1	35	1	22	219	23	204	604	96	49	122
		1929	146	38	50	1	27	3	18	151	34	122	579	85	40	100
		1930	130	51	43	6	32	2	9	128	21	152	552	100	42	115
Kristinehamn .	12,434	1927	30	24	17	3	20	3	21	177	18	151	382	103	52	80
		1928	36	24	33	2	21	—	17	160	7	178	433	125	52	82
		1929	49	40	28	2	13	4	21	197	24	164	686	137	45	83
		1930	40	25	21	1	20	1	29	240	9	216	583	130	43	120
Söderhamn . .	11,643	1927	100	94	39	6	28	2	33	350	15	133	261	103	51	101
		1928	94	81	21	3	26	5	48	424	16	136	248	104	35	91
		1929	77	90	16	18	34	3	36	349	13	176	299	93	34	80
		1930	77	114	21	12	26	7	35	304	21	131	325	114	60	76
Skövde	10,838	1927	22	19	42	1	25	3	26	366	20	116	442	89	41	106
		1928	21	18	28	1	23	2	18	276	10	121	441	80	53	117
		1929	25	21	26	—	21	11	27	214	15	156	559	90	51	116
		1930	17	17	26	—	17	1	26	243	13	132	597	91	45	95
Lidköping . . .	9,296	1927	25	20	10	1	25	4	23	239	13	76	157	74	36	61
		1928	23	23	10	—	16	5	35	322	9	74	202	61	25	54
		1929	26	31	28	1	14	4	35	278	10	67	241	57	37	45
		1930	41	24	31	1	14	1	33	203	7	90	315	78	25	43
Alingsås	8,870	1927	70	27	34	1	11	1	25	144	29	129	355	73	38	63
		1928	52	20	16	—	16	6	21	182	22	139	409	75	44	63
		1929	45	23	39	—	18	6	35	135	19	110	444	80	60	73
		1930	41	38	37	1	11	3	20	241	23	113	454	64	49	64
Oskarshamn . .	8,674	1927	40	33	10	2	16	3	20	142	21	99	141	38	28	60
		1928	29	34	12	1	10	5	44	135	9	62	204	34	18	62
		1929	50	31	16	2	39	7	38	155	15	68	218	41	22	66
		1930	41	17	14	3	22	11	41	158	12	111	247	44	30	69
Varberg	8,561	1927	65	46	23	3	44	—	29	207	36	104	304	75	47	53
		1928	82	20	18	—	43	—	34	236	21	143	342	64	44	70
		1929	59	32	21	—	40	1	35	247	54	108	401	61	32	66
		1930	59	51	19	—	29	—	29	231	33	141	412	70	47	61

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
S t a d	Folk- mängd ^{31/12} 1930	År	Civila mål				Kriminella mål				Konkurser och konkursärenden	Andra ärenden, an- gående				
			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda		Lagfart		Inteckning, komtiträtt och vattenfallsrätt	Inregistrering av bouppteckning	Förmynderskap el. godmanskap	Övriga	
				fredskovs av- dömda el. ome- delbart medgivna mål	övriga	enl. strafflagen m. m.		enl. specialförfattningar och ang. fyllerförseelser								
									andra våxel- mål							andra våxel- mål
Sala	8,022	1927 1928 1929 1930	48 49 58 73	50 45 49 61	30 23 33 17	5 2 4 7	38 37 23 33	7 3 2 4	21 22 54 41	148 142 266 174	13 19 30 18	87 96 95 98	306 336 330 361	74 79 86 65	58 44 44 36	68 70 97 89
Karlshamn . .	7,487	1927 1928 1929 1930	52 44 60 49	27 31 32 19	19 17 30 28	2 — — 2	24 19 27 23	4 2 2 6	19 20 39 27	118 105 152 148	20 30 17 16	47 58 57 51	254 334 361 368	52 73 63 52	34 29 30 24	114 148 126 121
Hudiksvall . .	7,321	1927 1928 1929 1930	105 73 90 101	146 156 86 111	18 14 16 23	2 4 2 7	25 17 19 32	1 2 2 3	21 23 19 13	208 173 208 202	25 30 15 24	85 75 103 95	258 228 223 250	64 49 58 55	50 36 25 26	84 59 79 62
Skara	6,770	1927 1928 1929 1930	27 19 26 28	33 23 30 25	7 11 2 6	— — — 1	45 17 32 19	— — 1 1	17 11 19 18	146 132 131 158	4 16 13 15	67 76 67 72	267 252 256 298	58 53 74 96	25 31 32 38	70 93 53 116
Åmål	6,764	1927 1928 1929 1930	67 59 35 57	46 51 54 63	11 17 23 27	6 3 1 3	16 20 5 16	7 1 3 2	9 10 10 5	89 124 115 95	13 11 6 19	87 82 96 79	187 200 277 247	66 63 68 53	37 47 34 26	46 53 52 39
Falköping . . .	6,736	1927 1928 1929 1930	49 38 51 56	29 21 35 25	15 23 32 19	7 4 2 2	24 31 46 25	1 — 1 —	14 12 21 29	182 210 159 204	16 33 22 18	60 69 49 57	217 240 254 290	42 49 55 47	35 21 35 29	68 64 64 81
Ekajö	6,616	1927 1928 1929 1930	38 38 23 47	110 71 75 70	15 13 8 11	7 4 — 4	22 16 7 12	— — — —	6 11 14 19	93 111 90 101	6 29 29 17	66 60 81 90	178 207 259 223	40 31 47 39	26 19 23 22	36 41 57 42
Köping	6,395	1927 1928 1929 1930	25 47 41 39	36 37 26 30	16 19 16 24	— 1 — —	9 10 14 7	1 — 1 —	8 9 7 12	95 63 96 87	13 13 8 9	103 112 126 101	237 281 270 211	56 71 82 76	31 28 35 30	53 75 74 69
Enköping . . .	5,986	1927 1928 1929 1930	24 40 46 52	31 50 41 50	16 11 12 19	2 1 1 1	12 11 16 14	1 6 6 9	18 26 20 17	162 214 186 161	9 13 4 14	62 69 70 55	165 175 151 201	44 58 68 67	20 26 27 21	60 50 67 59

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
S t a d	Folk- mängd 31/12 1930	År	Civila mål				Kriminella mål			Konkurs- er och konkurs- ärenden	Andra ärenden, an- gående					
			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda			Lagfart	In- teckning, kontrakt och vatten- fallerätt	Inregistrering av bouppteckning	Förmynderskap el. godmanskap	Övriga	
				tredskovis av- dömda el. ome- delbart medgivna	övriga	enl. strafflagen m. m.		enl. specialförfattningar och ang. fyllerförordelser								
									andra växel- mål							andra
Motala	5,985	1927 1928 1929 1930	20 32 40 48	35 24 16 18	21 25 16 20	1 1 4 2	25 23 18 13	— 3 3 3	8 11 18 19	67 73 122 131	26 25 16 11	67 61 59 84	273 304 313 376	53 45 55 55	30 30 26 18	60 81 74 39
Ronneby . . .	5,774	1927 1928 1929 1930	24 26 43 18	56 53 41 25	17 15 19 15	1 1 2 6	13 12 20 26	— 3 — —	12 17 14 17	147 107 89 84	2 9 3 4	64 86 89 74	233 288 247 310	48 48 47 57	22 30 26 30	43 44 44 63
Falkenberg . .	5,527	1927 1928 1929 1930	32 21 10 18	35 16 17 17	12 9 10 9	— 1 — —	7 9 12 9	5 5 2 3	10 100 11 15	116 8 97 118	19 8 21 1	94 80 103 82	212 189 269 342	47 41 43 42	22 22 25 26	55 48 40 49
Ängelholm . .	5,269	1927 1928 1929 1930	40 45 39 40	41 78 67 67	18 11 28 14	2 3 — 5	18 17 24 42	— 1 1 4	22 14 35 22	102 95 93 123	15 8 9 18	27 46 36 50	339 393 341 352	49 46 44 49	22 21 30 32	67 65 68 83
Skellefteå . . .	5,203	1927 1928 1929 1930	60 83 87 103	85 60 70 190	10 16 33 32	10 6 6 6	32 19 16 20	— 1 2 2	12 13 16 17	114 199 119 123	8 16 10 37	50 88 85 73	171 137 236 195	27 27 32 31	12 23 29 20	55 61 52 75
Örnsköldsvik .	5,032	1927 1928 1929 1930	127 103 71 71	103 119 71 100	32 16 13 18	9 3 24 2	33 24 22 16	— 8 6 9	17 25 13 19	146 273 141 289	14 7 27 11	20 21 31 59	104 140 177 213	36 29 28 32	15 14 16 17	30 38 48 43
Norrtälje . . .	4,875	1927 1928 1929 1930	51 49 43 50	62 49 40 33	39 31 15 21	— — 1 2	19 16 12 14	1 — 1 2	16 17 19 21	162 190 158 196	30 15 18 9	72 75 90 89	195 231 234 209	50 47 40 53	39 58 41 34	89 72 75 75
Arboga	4,772	1927 1928 1929 1930	22 19 15 18	16 11 14 7	13 8 11 16	4 2 2 —	22 13 14 14	2 1 — 1	16 7 98 17	88 77 8 111	2 5 8 10	108 60 112 150	251 211 235 205	54 59 61 57	16 10 22 24	54 33 79 50
Strängnäs . . .	4,716	1927 1928 1929 1930	22 20 21 22	17 13 23 20	26 28 16 15	3 — — 1	14 17 20 29	— — — 1	5 13 14 13	109 159 120 115	22 4 14 11	95 74 74 86	196 134 244 249	51 58 52 43	13 20 15 9	62 65 54 38

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
S t a d	Folk- mängd 31/12 1930	År	Civila mål					Kriminella mål		Konkurser och konkursrörenden	Andra ärenden, an- gående					
			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda	enl. specialföretagningar och ang. fyllerförordelser		enl. strafflagen m. m.	Lagfart	Inteckning, komträtt och väkten- fallsrätt	Inregistrering av bouppteckning	Förmynderskap el. godmanskap	Övriga
				tredskovis av- dömda el. ome- delbart medgivna	övriga	andra växel- mål										
Filipstad . . .	4,632	1927 1928 1929 1930	55 43 23 32	58 34 21 25	20 12 12 14	— — — 2	13 22 12 22	— 1 17 3	5 9 107 5	105 73 107 130	16 7 9 10	82 77 50 79	205 202 229 186	48 45 53 78	17 28 23 22	30 38 51 45
Lysekil	4,186	1927 1928 1929 1930	33 35 31 39	23 17 25 31	11 6 7 4	— — — 1	18 24 25 9	1 3 — 1	20 16 24 19	177 184 161 165	7 9 5 4	54 64 45 39	88 127 106 168	38 55 48 53	40 23 35 33	78 87 76 73
Ulricehamn . .	4,138	1927 1928 1929 1930	23 27 17 50	8 27 17 25	15 11 10 5	1 2 1 1	9 5 1 9	3 1 5 9	5 8 12 11	73 58 101 145	4 12 — 2	70 54 68 90	98 156 153 206	36 28 30 28	20 26 28 24	45 62 36 59
Sölvesborg . .	3,943	1927 1928 1929 1930	57 38 38 40	13 13 23 16	18 17 14 4	— — 1 1	10 12 3 8	4 3 3 3	9 15 21 19	75 101 134 77	17 9 29 3	57 47 59 50	172 189 197 218	32 32 26 38	33 38 28 26	63 67 63 76
Hedemora . .	3,800	1927 1928 1929 1930	23 27 23 20	45 37 60 52	8 21 15 11	2 1 1 —	11 18 7 3	— — — —	10 10 18 10	50 53 60 78	13 3 8 7	65 41 49 80	70 88 96 117	32 41 39 43	13 15 16 12	36 47 38 29
Vimmerby . .	3,472	1927 1928 1929 1930	46 46 49 50	53 52 74 56	42 15 15 16	— — 9 2	10 12 7 9	— 4 7 —	3 7 — 10	63 72 65 100	10 7 11 11	94 64 116 107	107 87 132 112	26 34 21 33	42 45 23 41	46 36 23 40
Lindesberg . .	3,242	1927 1928 1929 1930	37 23 36 20	26 17 20 14	13 15 15 11	1 1 — —	13 6 7 12	— 1 4 1	3 8 7 4	82 88 59 62	7 8 11 7	55 48 76 63	129 126 140 144	29 33 33 38	18 22 15 21	51 60 64 53
Piteå	3,102	1927 1928 1929 1930	44 32 34 41	52 23 25 42	9 8 11 3	6 2 3 5	13 4 12 8	2 1 3 1	14 11 3 6	41 46 69 71	2 2 4 3	66 35 63 85	126 124 156 161	37 37 37 25	29 26 37 24	44 33 31 33
Strömstad . .	3,073	1927 1928 1929 1930	20 21 21 30	7 15 31 40	5 11 — 9	— — 1 1	14 9 13 9	— — — —	18 14 9 13	74 65 62 72	7 7 3 4	39 48 30 32	77 101 156 132	24 33 33 26	18 12 22 17	35 31 27 24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
S t a d	Folk- mängd 31/12 1930	År	Civila mål					Kriminella mål			Konkurer och konkursärenden	Andra ärenden, an- gående				
			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda	enl. specialförfattningar och ang. fylerförordelser	enl. strafflagen m. m.		Lagfart	Inteckning, tomträtt och vattenfallsrätt	Inregistrering av bouppteckning	Förmynderskap el. godmanskap	Övriga
				tredskovis av- dömda el. ome- delbart medgivna mål	övriga	övriga										
Vaxholm . . .	2,975	1927 1928 1929 1930	22 2 29 28	9 7 13 5	15 15 19 21	— — 1 —	14 10 7 4	— 4 7 4	15 10 13 16	71 49 63 90	10 6 3 6	9 5 4 13	43 115 54 76	18 22 15 18	5 19 22 9	35 39 23 22
Vadstena . . .	2,922	1927 1928 1929 1930	— — — 9	5 17 18 16	4 13 13 10	1 — — —	11 3 1 4	— — — —	5 6 9 12	110 90 137 52	— — 8 6	44 37 37 33	108 132 127 134	24 21 36 19	15 25 20 18	84 68 44 98
Söderköping . .	2,868	1927 1928 1929 1930	42 29 24 26	16 30 17 26	24 15 7 12	2 1 1 1	18 7 5 12	— 1 1 4	8 13 12 5	45 92 90 45	2 16 9 11	26 47 34 43	57 86 105 95	21 40 30 27	9 5 28 11	50 35 31 37
Hjo	2,758	1927 1928 1929 1930	8 14 8 15	9 10 9 10	2 5 4 1	2 1 — —	16 8 11 5	— — — —	1 9 5 6	31 54 26 26	1 2 2 2	48 42 60 81	92 113 88 115	32 36 43 41	11 22 12 16	42 51 58 49
Laholm	2,686	1927 1928 1929 1930	23 50 48 60	60 50 56 77	6 4 7 13	3 1 1 5	14 11 18 13	1 1 3 1	8 5 7 7	43 54 77 36	3 2 5 10	40 42 42 42	118 129 156 120	26 24 34 22	17 16 19 18	60 35 34 53
Nora	2,631	1927 1928 1929 1930	11 23 21 12	6 15 8 5	13 5 4 2	— — 3 1	5 1 6 6	— — — —	8 5 7 6	47 54 50 31	6 — 1 3	34 28 16 35	77 74 65 57	27 23 27 31	14 7 9 13	47 34 25 40
Simrishamn . .	2,505	1927 1928 1929 1930	23 24 15 22	28 36 47 22	8 19 11 5	1 2 3 —	6 6 3 1	— — 1 1	14 — 1 5	30 55 43 50	1 1 — 5	37 26 44 28	105 95 91 118	26 20 26 22	16 18 17 13	69 53 60 50
Säter	2,176	1927 1928 1929 1930	15 12 3 5	21 26 11 12	7 9 11 6	— — — —	4 1 8 2	— — — —	4 3 1 7	22 17 48 40	6 3 2 8	15 28 20 24	54 67 56 90	11 12 13 14	13 12 13 6	21 17 17 19
Askersund . .	2,102	1927 1928 1929 1930	3 3 7 9	3 7 11 4	— 4 5 10	2 1 — 1	4 5 5 9	3 3 — —	18 10 7 12	151 73 70 52	6 3 — 1	37 57 17 21	109 76 110 89	16 22 17 13	12 7 6 5	29 24 19 20

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
S t a d	Folk- mängd 31/12 1930	År	Civila mål				Kriminella mål			Konkurer och konkursärenden	Andra ärenden, an- gående					
			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda			Förfallna, avskrivna m. fl.	Genom slutligt utslag avgjorda	enl. strafflagen m. m.		enl. specialförfattningar och ang. fyrtioföreselser	Lagfart	Inteckning, tomträtt och vattenfallerätt	Inregistrering av bouppteckning	Förmynderskap el. godmanskap	Övriga
				övriga	våxel- mål	andra våxel- mål										
Kungsbacka . .	2,017	1927 1928 1929 1930	12 15 28 26	20 13 8 16	10 7 3 8	2 5 3 2	3 10 12 16	1 2 1 —	6 13 15 20	49 76 95 106	10 9 6 3	26 26 19 30	82 92 78 110	18 19 15 17	10 8 10 16	32 44 33 38
Torshälla . . .	1,826	1927 1928 1929 1930	3 4 4 4	3 3 1 2	3 — 5 5	— — — —	3 2 4 —	— 1 — —	3 6 4 12	45 39 35 21	5 — 2 —	15 21 10 16	51 51 55 47	20 22 19 23	8 10 8 13	14 22 29 27
Skänninge . .	1,751	1927 1928 1929 1930	29 18 38 26	26 36 45 53	6 5 13 31	1 3 2 2	11 7 9 10	3 — — 1	5 35 9 8	35 3 90 49	5 3 7 10	33 38 33 27	74 52 74 76	18 11 11 16	17 5 10 10	33 30 21 29
Marstrand . .	1,646	1927 1928 1929 1930	8 26 22 28	13 11 18 16	1 1 — 4	— — — —	1 3 4 1	8 1 — 4	4 4 2 5	10 16 29 38	2 — — 2	15 12 12 35	56 41 67 35	17 16 16 20	18 9 11 25	20 5 23 24
Mariefred . . .	1,362	1927 1928 1929 1930	— — — —	9 4 6 10	2 2 — 1	1 4 1 —	3 3 1 2	1 — — —	4 1 3 2	7 10 13 8	1 6 — 1	27 33 30 27	83 72 61 46	25 21 13 25	10 3 5 3	37 26 22 24
Gränna	1,238	1927 1928 1929 1930	5 5 5 8	13 8 16 14	— — 6 —	5 — 1 —	2 1 5 7	— — — —	7 3 3 —	10 21 32 17	1 — — —	10 16 13 17	45 43 46 40	18 21 17 14	2 13 27 6	22 23 27 19
Skanör-Falsterbo	1,097	1927 1928 1929 1930	1 3 2 4	5 2 3 2	3 3 3 1	— 1 — —	3 6 2 4	1 — 2 1	4 3 2 2	39 6 24 17	2 — 3 2	68 112 126 125	103 103 101 108	21 26 23 19	8 10 8 10	26 22 19 22
Sigtuna	1,031	1927 1928 1929 1930	2 4 4 2	12 8 10 19	6 1 — —	— — — 1	— 1 — 1	— 1 — —	3 3 5 8	10 23 64 35	1 6 1 —	25 21 22 38	106 88 147 85	16 17 15 17	6 14 15 12	13 30 21 19
Trosa	800	1927 1928 1929 1930	3 7 6 5	12 9 8 5	2 2 1 2	— — — —	3 2 7 3	— — 1 1	5 1 32 2	11 14 1 19	3 — 1 8	22 18 22 22	28 67 57 72	14 10 13 15	6 6 5 7	15 17 12 14

Antalet av överexekutorerna i nedan angivna städer slutligt handlagda mål under åren 1927—1930.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Stad	Folk- mängd 31/12 1930	År	Ang. lagsökning	Ang. handräkning för fordrans utlöfande	Ang. verkställighet av dom eller skiljedom	Ang. exekutiva auktioner ¹	Ang. tvångsförvaltning av fast egendom	Ang. beviljande av kvarstad, skingrings- eller reseförbud	Ang. handräck- ning för		Ang. klagen över utmättnings- mans förfarande	Ang. skadeståndsytrikande mot utmättningsman	Ang. fastställelse av förbud för under- hållskyddig att avflytta från riket	Ang. annan åtgärd	Summa mål (av kol. 4—15)	Verkliga antalet mål (efter avdrag av de i kol. 4—15 dubbelräknade mål)
									rubbat besittningsför- hållandes återställande	arrendators eller hyres- gästs vräkande						
Västervik	12,611		1927 23 1928 12 1929 15 1930 26	32 24 30 29	1 — — —	4 — — 5	— — — —	1 4 — 1	— — — —	7 5 4 11	3 1 1 3	— — — —	— — — —	1 — 1 3	72 46 51 78	70 45 49 72
Kristinehamn . .	12,434		1927 17 1928 8 1929 9 1930 12	4 4 4 8	— — — 1	4 5 2 1	— — — —	1 2 1 1	— — — —	6 7 2 3	8 2 3 4	— — — —	— — — —	16 9 5 4	56 37 26 34	54 35 25 31
Söderhamn . . .	11,643		1927 11 1928 15 1929 10 1930 13	72 12 13 13	— — — —	3 3 3 2	— — — —	2 3 3 —	1 1 — —	4 5 1 7	5 3 3 1	— — — —	— — — —	— 1 1 —	98 40 34 36	98 40 31 33
Skövde	10,838		1927 21 1928 16 1929 10 1930 12	50 12 26 13	— — — —	2 3 2 2	— — — —	1 8 2 1	— 1 — —	10 4 6 6	2 1 2 1	— — — —	— — — —	— — — —	86 45 48 35	86 45 48 35
Lidköping	9,296		1927 8 1928 7 1929 7 1930 5	5 4 8 12	— — — —	6 4 4 1	— — — —	— — — —	— — — 1	9 8 6 4	1 3 — 1	— — — —	— — — —	2 — 1 —	31 26 26 24	31 26 26 23
Alingsås	8,870		1927 19 1928 30 1929 24 1930 26	19 10 12 10	— — — —	5 11 7 9	— — — —	— 1 2 —	1 5 1 1	1 5 6 6	1 1 — 1	— — — —	— — — —	1 — 1 —	47 58 53 53	47 52 39 48
Oskarshamn . . .	8,674		1927 6 1928 7 1929 4 1930 8	9 5 2 5	— — — —	— 2 — 1	— — — —	4 1 3 2	— — — —	— 4 1 2	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	19 19 10 18	18 17 16 18
Varberg	8,561		1927 17 1928 12 1929 11 1930 6	9 11 4 10	— — — —	2 1 — —	— 2 — —	2 1 2 1	1 — — —	2 — — 1	2 5 9 6	— — — —	1 — — —	— — — —	36 32 26 24	36 32 26 24

¹ Här inbegripes även fördelning av köpeskilling enligt 141 § U. L.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Stad	Folk- mängd 81/12 1930	År	Ang. lagsökning	Ang. handräkning för fordans utfående	Ang. verkställighet av dom eller skiljedom	Ang. exekutiva auktioner	Ang. tvångsförvaltning av fast egendom	Ang. beviljande av kvarstad, skingrings- eller reseförbud	Ang. handräkning för hållandes återställande	Ang. handräkning för arrendators eller hyres- gästs vräkande	Ang. klagen över utmättnings- mans förfarande	Ang. skadeståndsräkande mot utmättningsman	Ang. fastställelse av förbud för under- hållskydd att avflytta från riket	Ang. annan åtgärd	Summa mål (av kol. 4—15)	Verklige antalet mål (efter avdrag av de i kol. 4—15 dubbelräknade målen)
Sala	8,022	1927 18 1928 29 1929 15 1930 22	13 4 8 1	— — — —	4 4 1 6	— — — —	— — 2 —	2 2 2 1	— — — 1	3 8 2 4	3 7 — 1	— — — —	— — — —	— — 3 2	43 47 41 37	43 43 37 35
Karlshamn	7,487	1927 3 1928 9 1929 4 1930 4	3 — 1 —	— — — —	1 — 1 —	— — — —	— — — —	— 2 4 1	— — — —	— — 1 2	2 1 — —	— — — —	— — — —	— — — —	9 12 10 8	9 12 10 7
Hudiksvall	7,321	1927 10 1928 19 1929 17 1930 14	6 4 8 8	— — — —	5 — 4 5	— — — —	— — — —	1 — 1 —	— — — —	5 14 4 8	4 4 4 1	— — — —	1 — — —	— — — —	32 41 38 36	25 29 33 29
Skara	6,770	1927 5 1928 7 1929 5 1930 3	— 3 1 9	— — — —	2 2 1 —	— 1 — —	— 1 2 —	— 1 1 1	— 1 1 1	— 4 1 1	1 — 2 3	— — — —	— — — —	4 — — —	12 19 13 17	11 15 13 17
Åmål	6,764	1927 1 1928 3 1929 4 1930 6	6 3 2 7	— — 2 —	— 1 2 6	— — — —	— — — —	— 1 1 2	— — — —	— — 1 1	— — 1 7	— — — —	— — — —	— — — 1	8 8 13 30	8 8 10 29
Falköping	6,736	1927 13 1928 8 1929 8 1930 15	3 3 2 6	— — — —	2 1 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	4 3 3 9	4 11 2 3	— — — —	— — — —	2 3 2 —	28 29 18 33	28 29 18 33
Eksjö	6,616	1927 18 1928 6 1929 14 1930 15	23 17 17 64	— — — —	— 1 — —	— — — —	— — — —	1 — — 3	— — — —	5 7 2 3	1 1 — —	— — — —	— — — —	— — — —	48 32 33 85	45 32 33 85
Köping	6,395	1927 18 1928 24 1929 30 1930 26	3 7 7 4	— — — —	— 3 — —	— — — —	— — — —	1 — 1 —	— — — —	3 2 2 7	1 — 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	26 36 41 37	24 35 40 31
Enköping ¹	5,986	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Motala	5,985	1927 18 1928 23 1929 21 1930 19	11 11 13 5	1 — 1 —	9 3 4 4	— — — —	— — — —	1 — 1 3	— — — —	5 8 7 3	— — 1 2	— — — —	— — — —	3 1 1 2	48 45 49 38	43 35 42 31

¹ Länsstyrelsen är överexekutor.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
S t a d	Folk- mängd 31/12 1930	År	Ang. lagsökning	Ang. handräkning för fordrans utgående	Ang. verkställighet av dom eller skiljedom	Ang. exekutiva auktioner	Ang. tvångsförvaltning av fast egendom	Ang. beviljande av kvarstad, skiftings- eller reseförbud	Ang. handräck- ning för		Ang. klagen över utmåtnings- mans förfarande	Ang. skadesättsyrkande mot utmåtningsman	Ang. fastställelseavförbud för under- hållsskyldig att avflytta från riket	Ang. aunan åtgärd	Summa mål (av kol. 4—15)	Verklipa antalet mål (efter avdrag av de i kol. 4—15 dubbelräknade mål)
									rubbad besittningsför- hållandes återställande	arrendators eller byres- gästs vräkande						
Ronneby	5,774	1927 18 1928 19 1929 10 1930 16	10 10 1 2	— — 1 4	— — — —	— — — —	— — — —	2 — — —	— — — —	1 1 — 4	— 1 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	31 31 13 27	31 31 13 27
Falkenberg	5,527	1927 4 1928 3 1929 1 1930 3	6 7 2 5	— — — —	2 — — —	1 — — —	— — — —	— 1 1 —	1 — — —	4 1 — —	— — 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	18 12 4 9	17 10 4 9
Ängelholm	5,269	1927 2 1928 10 1929 12 1930 14	11 8 6 14	— — 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — 1	— — — 1	2 3 5 3	— — 2 —	— — — —	— — — —	— — — —	15 25 26 34	15 22 24 33
Skellefteå	5,203	1927 4 1928 10 1929 1 1930 4	12 10 14 17	— — — 1	3 2 — 1	— — — —	— — — —	2 1 3 3	— 1 — —	1 1 1 2	1 1 1 4	— — — —	— — — —	— — — —	24 26 20 32	24 26 20 32
Örnsköldsvik	5,032	1927 7 1928 16 1929 13 1930 10	9 25 61 22	— 3 — 3	— — 1 —	— — — —	— — — —	— 2 — 4	— — — —	2 2 7 2	3 5 — 5	— — — —	1 — 1 —	— 2 4 —	22 55 87 48	22 55 83 45
Norrtälje	4,875	1927 26 1928 14 1929 9 1930 4	6 11 5 11	— — — 1	6 3 4 2	— — — —	— — — —	— 1 1 1	— — — —	6 4 3 6	3 2 — 4	— — — —	— — — —	— — — —	47 33 24 29	40 29 20 26
Arboga	4,772	1927 2 1928 7 1929 2 1930 5	2 5 3 —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— 1 2 3	— — — —	1 5 8 3	— 2 3 —	— — — —	— — 1 —	— — 1 —	6 20 19 12	6 16 19 12
Strängnäs	4,716	1927 3 1928 5 1929 7 1930 4	— — — 3	— — — —	— — 2 1	— — — —	— — — —	— — 1 1	— — — —	2 2 2 —	— 1 1 —	— — — —	— — 1 —	— — — —	5 8 15 10	5 8 15 10
Filipstad	4,632	1927 31 1928 17 1929 1 1930 10	8 3 4 4	— — — —	5 6 4 2	— — — —	— — — —	5 5 1 2	— — — —	4 9 — 6	— 1 — 1	— — — —	— — — —	— — — —	53 41 10 25	52 38 10 23
Lysekil	4,186	1927 3 1928 3 1929 3 1930 —	6 7 6 3	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— 5 — —	— — — —	1 2 — —	— — — —	— — — —	— 2 — —	10 22 11 3	10 21 11 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Stad	Folk- mängd 31/12 1930	År	Ang. lagsökning	Ang. handläggning för fordans utifrån	Ang. verkställighet av dom eller skiljedom	Ang. exekutiva auktioner	Ang. tvångsförvaltning av fast egendom	Ang. beviljande av kvarstad, skingrings- eller reseförbud	Ang. handrätt- ning för rubbat besittningsför- hållandes återställande	Ang. arrendators eller hyres- gästs vräkande	Ang. klagen över utmättnings- mans förfarande	Ang. skadeståndspråkande mot utmätningssman	Ang. fastställelse av förbud för under- hållskydd att avvätta från riket	Ang. annan åtgärd	Summa mål (av kol. 4—15)	Verkliga antalet mål (efter avdrag av de i kol. 4—15 dubbelräknade mål)
Ulricehamn . . .	4,138	1927 4 1928 3 1929 3 1930 5	1 2 2 3	— — — —	— — — —	1 1 1 1	— — — —	3 — — —	— — — —	1 3 2 1	1 3 2 1	— — — —	— — — 1	— — — —	10 9 12 12	10 8 12 12
Sölvesborg . . .	3,943	1927 7 1928 3 1929 2 1930 3	4 4 3 1	— — — —	— — — —	— 10 2 1	— — — —	— 1 — —	— 1 — —	— 1 — —	— 1 3 1	— — — —	— — — —	— — — —	12 21 10 6	12 21 10 6
Hedemora . . .	3,800	1927 2 1928 2 1929 2 1930 1	3 2 1 5	— — — —	— — — —	3 2 1 —	— — — —	— — — 1	— — — —	2 4 — —	1 2 2 —	— — — —	— — — —	— — — —	11 13 6 7	11 13 6 7
Vimmerby . . .	3,472	1927 6 1928 5 1929 5 1930 2	23 7 7 13	— — — —	— — — —	2 2 2 —	— — — —	— 1 — —	— — — —	4 5 2 —	1 — — —	— — — —	— — — —	— — — —	36 21 18 16	36 20 17 16
Lindesberg ¹ . . .	3,242	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piteå ¹	3,102	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömstad . . .	3,073	1927 6 1928 9 1929 1 1930 1	— 1 5 1	— — — —	— — — —	1 — — —	— — — —	— — — 1	— — — —	1 1 — —	— — 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	8 11 6 4	5 11 6 4
Vaxholm	2,975	1927 1 1928 3 1929 3 1930 6	3 4 2 6	— — — —	— — — —	— — 1 —	— — — —	1 — — —	— — 1 —	— — — —	2 1 2 3	— — — —	— — — —	— — — —	7 5 9 17	7 5 6 14
Vadstena	2,922	1927 3 1928 1 1929 1 1930 2	1 — 1 1	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	4 1 2 3	4 1 2 3
Söderköping . . .	2,868	1927 12 1928 3 1929 4 1930 5	— 3 1 4	— — — —	— — — —	1 — 1 1	— — — —	— — 3 —	— — — —	4 2 3 —	— — 3 —	— — — —	— — — —	— — — —	17 9 12 10	13 7 8 10
Hjo	2,758	1927 1 1928 1 1929 3 1930 1	— 2 — —	— — — —	— — — —	2 — — —	— — — —	1 — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	2 4 3 —	2 4 3 —

¹ Länsstyrelsen är överexekutor.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
S t a d	Folk- mängd 31/12 1930	År	Ang. lagsökning	Ang. handräckning för fordans utläende	Ang. verkställighet av dom eller skiljedom	Ang. exekutiva auktioner	Ang. tvångsförvaltning av fast egendom	Ang. beviljande av kvarstad, skingrings- eller reseförbud	Ang. handräckning för	Ang. handräckning för	Ang. klagen över utmättningsmans förfarande	Ang. skadeståndsvyrkande mot utmättningsman	Ang. fastställelse av förbud för underhållsskyldig att avflytta från riket	Ang. annan åtgärd	Summa mål (av kol. 4—15)	Verkliga antalet mål (efter avdrag av de i kol. 4—15 inberäknade målen)
Laholm	2,686	1927 3 1928 2 1929 9 1930 15	16 11 12 8	— — — —	— — — —	1 1 1 1	— — — —	1 1 1 3	— — — —	1 — 2 1	— 1 1 —	— — — —	— — — —	2 — — —	23 16 26 28	22 16 26 22
Nora	2,631	1927 2 1928 — 1929 — 1930 —	9 6 7 1	— — — —	1 — — —	— — — —	— — — —	— 1 — —	— — — —	— 1 — 1	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	11 8 8 2	11 8 8 2
Simrishamn	2,505	1927 — 1928 1 1929 9 1930 2	2 4 3 1	— — — —	— — — —	1 — — 1	— — — —	2 2 — —	— — — —	— — 2 —	— — — 2	— — — —	— — — 1	— — — —	5 7 14 7	5 7 14 7
Säter	2,176	1927 2 1928 2 1929 — 1930 2	5 7 1 4	— — — —	— — — —	2 — — —	— — — —	— 2 — —	— — — —	1 1 — —	— — 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	10 12 2 6	10 12 2 6
Askersund	2,102	1927 1 1928 1 1929 — 1930 —	2 — 1 3	— — — —	— — — —	— — 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — 2 2	— — — —	— 1 1 —	— — — 1	4 2 4 7	4 2 4 7
Kungsbacka ¹	2,017	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —
Torshälla	1,826	1927 1 1928 — 1929 — 1930 —	1 1 3 2	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— 1 — —	— — — —	1 2 — —	1 1 1 2	— — — —	— — — —	— — — —	4 8 4 4	3 7 4 4
Skänninge ¹	1,751	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —
Marstrand ¹	1,646	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —
Mariefred ¹	1,362	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —
Gränna ¹	1,238	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —
Skanör-Falsterbo ¹	1,097	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —
Sigtuna ¹	1,031	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —
Trosa ¹	800	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —

¹ Länsstyrelsen är överexekutor.

Bilaga G.

Antalet avslutade avstyckningsförrättningar i nedan angivna städer
under åren 1928—1930.

1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
S t a d	Folk- mängd ^{31/12} 1930	1928	1929	1930	S t a d	Folk- mängd ^{31/12} 1930	1928	1929	1930
Västervik	12 611	24	25	22	Lysekil	4 186	18	23	12
Kristinehamn	12 434	16	18	52	Ulricehamn	4 138	17	14	14
Söderhamn	11 643	6	8	4	Sölvesborg	3 943	5	—	7
Skövde	10 838	22	40	27	Hedemora	3 800	5	5	4
Lidköping	9 296	2	18	17	Vimmerby	3 472	41	38	28
Alingsås	8 870	27	11	24	Lindesberg	3 242	18	3	9
Oskarshamn	8 674	8	4	7	Piteå	3 102	9	22	21
Varberg	8 561	26	19	41	Strömstad	3 073	—	—	—
Sala	8 022	2	7	23	Vaxholm	2 975	1	—	2
Karlshamn	7 487	—	—	1	Vadstena	2 922	1	—	—
Hudiksvall	7 321	3	2	—	Söderköping	2 868	12	—	—
Skara	6 770	14	5	18	Hjo	2 758	6	7	24
Åmål	6 764	—	10	18	Laholm	2 686	11	6	8
Falköping	6 736	1	1	4	Nora	2 631	1	4	2
Eksjö	6 616	16	14	—	Simrishamn	2 505	1	—	—
Köping	6 395	8	7	3	Säter	2 176	—	—	—
Enköping	5 986	4	4	12	Askersund	2 102	1	—	1
Motala	5 985	23	6	7	Kungsbacka	2 017	—	—	—
Ronneby	5 774	41	18	15	Torshälla	1 826	—	—	—
Falkenberg	5 527	39	26	26	Skänninge	1 751	1	—	—
Ängelholm	5 269	6	—	6	Marstrand	1 646	—	—	1
Skellefteå	5 263	59	28	13	Mariefred	1 362	5	2	—
Örnköldsvik	5 032	2	7	—	Gränna	1 238	7	—	—
Norrhälje	4 875	1	4	10	Skanör-Falsterbo	1 097	9	23	11
Arboga	4 772	10	14	13	Sigtuna	1 031	4	1	3
Strängnäs	4 716	—	9	1	Trosa	800	—	2	3
Filipstad	4 632	7	6	3					